

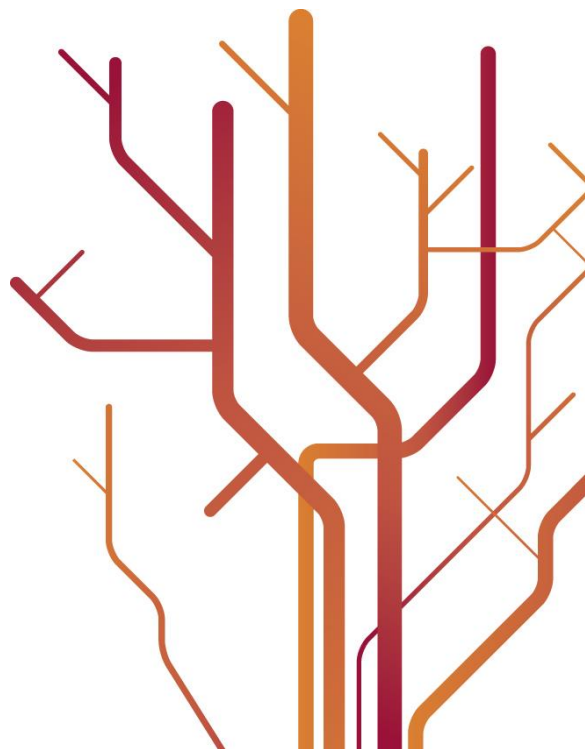
Stedsuavhengig stedsutvikling

En studie av handlingsrom for lokalsamfunnsutvikling

Liss Mirjam Stray Rambo

Masteroppgave i Samfunnsplanlegging og Kulturforståelse
SPL 3900

Juni 2013

SAMMENDRAG

Denne oppgaven handler om samfunnsutviklingsprosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser i Dyrøy kommune, og hvordan prosjektledelsen forhandler frem prosjektets handlingsrom. Dette skjer i spenningsfeltet mellom lokalsamfunnets egne visjoner rundt kreativitet og innovasjon, i møte med politiske føringer og virkemiddelapparatets fokus på måling og effekter. Dette er gjort ut i fra nyere teoretiske perspektiver rundt sted og rom, hvor steder forstås som relasjonelle og dynamiske prosesser, i tillegg til teori rundt innovasjon og kreativitet som prosesser. Dette har jeg satt opp i mot det jeg beskriver som markedsgjøring av ulike sider av samfunnet, og hvordan det forholder seg til perspektiver på tid. Oppgaven viser hvordan prosjektet manøvrerer mellom de ulike rasjonaliteter og verdiforståelser som de møter hos ulike aktører, og hvordan de forholder seg til ambivalensene i lokalt utviklingsarbeid.

FORORD

Da er siste punktum satt. Endelig! Det har vært en lang prosess med oppgaven som har gått fra full fryd den ene dagen, til fullstendig motløs den neste. Heldigvis har jeg verken måttet sitte og rive meg i håret, eller juble alene.

En stor takk skal rettes til Anniken Førde for førsteklases veiledning.

Til alle i Dyrøy, tusen takk! Dyrøyseminarsenteret skal takkes for mye og god hjelp underveis i prosessen. Uten deres samarbeid og engasjement hadde arbeidet med oppgaven blitt veldig mye tyngre. Til alle informanter og hjelpere under feltarbeidsperioden, takk for at dere holdt ut med meg. En spesiell takk til familien som stilte med både husrom og hjerterom under oppholdet i Dyrøy.

Alle på lesehuset også fortjener en takk, det har vært to flotte år. En spesiell takk til den harde kjernen for selskap, hjelp og oppmuntring underveis. En ekstra takk vil jeg gi til Ingvild som tok seg tid til å lese korrektur på oppgaven

Takk til min kjære Gullik. Takk for at du har tatt vare på en til tider svært stresset, frustrert og forvirret kjæreste. Du er gull verdt!

Liss Mirjam Stray Rambo

01.06.2013

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord	iv
Innholdsfortegnelse	vi
1 Introduksjon av tema	8
1.1 <i>Prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser</i>	8
1.2 <i>Det nye arbeidslivet</i>	10
1.3 <i>Fleksibilitet som overordnet mål</i>	12
1.4 <i>Kunnskapsarbeid og kunnskap som ressurs</i>	13
1.5 <i>Tema og Problemstilling</i>	15
1.5.1 <i>Oppgavens problemstilling</i>	16
1.6 <i>Oppgavens oppbygging</i>	17
2 Dyrøy kommune og rammebetingelser for lokal samfunnsutvikling	18
2.1 <i>Dyrøy kommune</i>	18
2.2 <i>Den lærende kommune</i>	19
2.3 <i>Dyrøyseminarsenteret</i>	20
2.4 <i>Bakgrunn for prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser</i>	21
2.5 <i>Nasjonale rammebetingelser for lokal samfunnsutvikling</i>	22
2.5.1 <i>Distriktpolitiske målsettinger</i>	22
2.5.2 <i>Generalistkommuners handlingsrom</i>	23
2.5.3 <i>Samfunnsutvikling i småkommuner</i>	23
3 Teoretiske perspektiver	25
3.1 <i>Steder som flytende og relasjonelle</i>	25
3.2 <i>Innovasjon og nytenking i stedsutvikling</i>	28
3.2.1 <i>Tidsperspektiver</i>	33
3.3 <i>Markedsgjøring av utviklingsarbeid</i>	35
3.4 <i>Ulike rasjonaliteter og ambivalenser i utviklingsprosjekter</i>	38
4 Metodologi og metode	40
4.1 <i>Prosesen og tilnærming til feltet</i>	41

4.2	<i>Åpen og utforskende tilnærming</i>	43
4.3	<i>Deltagende observasjon gjennom ulike roller</i>	44
4.4	<i>Gjennomføring av intervjuer</i>	47
4.5	<i>Bruk og analyse av dokumenter</i>	50
4.6	<i>Styrker og begrensninger i datamateriale</i>	51
5	Nye perspektiver for lokalsamfunnsutvikling	53
5.1	<i>Dyrøyseminarsenteret som arena for lokalsamfunnsutvikling</i>	53
5.2	<i>Stedsidentitet – sentral plass i lokalsamfunnsutviklinga</i>	57
5.3	<i>Perspektiver på utvikling</i>	60
5.4	<i>Synet på bygda</i>	62
5.5	<i>Innovasjon som prosess – motstand som del av den prosessen</i>	64
5.5.1	<i>Kontorhotellet som møteplass</i>	67
5.6	<i>Heterogene arenaer og teknologi</i>	71
6	Hvordan manøvrerer prosjektet gjennom ulike strukturelle føringer og egne ideer om kreative rom?	76
6.1	<i>Utfordringer ved målbare indikatorer</i>	76
6.2	<i>Langsiktige visjoner og kortsiktige effekter</i>	80
6.3	<i>Tolke politiske signaler og føringer</i>	82
6.4	<i>Forankring som forhandlingsgrunnlag</i>	84
6.5	<i>Møte økte krav om fleksibilitet</i>	87
6.6	<i>Stedsuavhengig tankegang – utvidet handlingsrom</i>	90
7	Avslutning	92
7.1	<i>Prosjektet som en del av større trender</i>	92
7.2	<i>Stedsuavhengighet i fagdiskusjonene</i>	94
7.3	<i>Ambivalenser i lokalsamfunnsutvikling</i>	95
7.4	<i>Stedsuavhengig stedsutvikling</i>	97
8	Litteraturliste	99
9	Vedlegg	103

1 INTRODUKSJON AV TEMA

I denne oppgaven er jeg interessert i å se på hvordan lokalsamfunns- og stedsutviklingsprosjekt arbeider med å skape og forhandle frem handlingsrom for prosjekt i møte med ulike krav og visjoner. I dette tilfelle vil jeg se spesifikt på prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser som handler om å skape og tilrettelegge for fleksibilitet i forhold til bosted og arbeidssted. Jeg vil se på hvordan de i dette prosjektet arbeider for å gjøre det mulig for folk å arbeide fra der de bor, og hvordan de forholder seg til ytre krav og strømninger som henger sammen med det som sammen kan betegnes som «det nye arbeidslivet». Dette handler om økte krav til fleksibilitet, innovasjon, kunnskap og måling av effekter. Ut i fra dette vil jeg se på hvordan prosjektet forholder seg til ytre krav og strømninger samtidig som de forholder seg til egne visjoner rundt ønsket fremtid for lokalsamfunnet. Jeg vil se på hvordan de ønsker å skape en arena for nytenking og kreativitet, og hvordan de manøvrerer i forholdet mellom kreativitet og nytenking på den ene siden, og fokus på resultater og måloppnåelse på den andre. Jeg vil også se på hvordan de gjennom prosjektet forhandler prosjektets handlingsrom, på ulike skalanivå og i forskjellige relasjoner. Jeg vil også se på hva slags tilnærminger til sted som brukes i disse forhandlingene og hvordan dette kan påvirke prosjektets handlingsrom. I dette kapittelet vil jeg først beskrive prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser i seg selv og bakgrunn og ideer rundt det, deretter vil jeg belyse noen av de sentrale strømningene som er med på å plassere prosjektet i en større sammenheng.

1.1 PROSJEKTET STEDSUAVHENGIGE ARBEIDSPLASSER

Kommunikasjonsteknologi reduserer betydningen av geografiske distanser og endrer måten man arbeider på (NOU, 2011:3:3). Dette åpner opp for nye muligheter for distriktene, noe som Dyrøyseminarsenteret har fokusert på gjennom prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser. Dyrøyseminarsenteret er et kompetansesenter for lokal samfunnsutvikling i Dyrøy kommune, men prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser har et nasjonalt fokus (Dyrøyseminarsenteret, 2010). De driver lokalsamfunnsutvikling og jobber med ulike utviklingsprosjekter som skal komme små lokalsamfunn til gode. I 2009 startet de opp prosjektet «Stedsuavhengige arbeidsplasser» som er et 5 - årig prosjekt som er eid av Dyrøy kommune og drevet av Dyrøyseminarsenteret KF. Hovedmålet med prosjektet er å snu om på utviklingstrekk som oppfattes som negative for små lokalsamfunn (Dyrøyseminarsenteret, 2011).

I prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser er målet å tilrettelegge for at man kan bo og arbeide stedsuavhengig gjennom å finne og ta i bruk de mulighetene som ligger i høyhastighets bredbånd og kommunikasjonsteknologi, i tillegg til muligheter for fleksibilitet i

arbeidshverdagen. Prosjektet bygger på at det er mange ubenyttede muligheter som ligger i denne typen teknologi, muligheter som omhandler moderne arbeids – og læringsformer i distriktskommuner (Dyrøyseminarsenteret, 2011). Tanken er å legge til rette for økt fleksibilitet i forhold til arbeidsplass, ved å bevisstgjøre om muligheter for å arbeide på nye måter.

Stedsuavhengig som begrep er relativt nytt og handler om de ulike måtene man kan arbeide på avstand fra arbeidsgiver, og hvordan man med hjelp fra kommunikasjonsteknologi ikke lenger er bundet til steder på samme måte som tidligere (Storvoll og Espenes, 2013). Begrepet stedsuavhengig er ikke klart definert, men betyr på mange måter det samme som fjernarbeid. Det går ut på arbeid som foregår utenfor arbeidsgivers lokaler, kunnskapsarbeidere er ofte ikke avhengig av å oppholde seg i arbeidsgivers lokaler for å utføre arbeidsoppgavene. På 80 – tallet ble det lagt stort fokus på muligheten til fjernarbeid ved hjelp av ny teknologi og hvordan mange arbeidsplasser kunne flyttes ut fra de tradisjonelle kontorarbeidsplassene (Bakke et al., 2001). Stedsuavhengig er ikke ett nytt begrep på et nytt fenomen, men et begrep for å samle alle de forskjellige måtene man arbeider på.

Fleksibilitet er en viktig del av stedsuavhengig begrepet og tankegangen. Man kan arbeide stedsuavhengig i visse perioder, fast eller noen dager på arbeidsplassen og noen dager hjemme (Storvoll og Espenes, 2013). Stedsuavhengig er i den sammenheng både en måte å tiltrekke seg og konkurrere om de beste hodene og en måte å imøtekomme kompetansearbeidernes krav til fleksibilitet i arbeidssituasjonen og hverdagen. Og på den måten kunne beholde verdifull kompetanse. Dette gjelder ikke bare for arbeidsgivere men også for kommuner og regioner. Ved å legge til rette for denne typen arbeidsplasser ønsker de å være med på å konkurrere om og beholde kompetanse i distriktene. Sånn sett kan fleksibiliteten og mobiliteten være grunnlag for både lojale innbyggere for lokalmiljøer og lojale arbeidstakere. For kunnskapsarbeidere som har mulighet til å jobbe stedsuavhengig vil valg av bosted være det som kommer først (Storvoll og Espenes, 2013).

Det kjennetegner ofte kunnskapsarbeidere at de har mulighet til å selv velge hvor og når de skal arbeide. Utviklingen innen kommunikasjonsteknologi gjør det mulig å jobbe fra «der du er» og reduserer på den måten betydningen av geografisk distanse. Det kan endre måten å arbeide og samarbeide på, og kan dermed åpne for helt nye arbeidsmodeller (NOU, 2011:3:3). Muligheten til fleksibel arbeidsdag og kontroll over arbeidshverdagen blir ofte markedsført som et gode arbeidsgiver tilbyr arbeidstaker for å få tak i de «beste hodene». Likevel velger de aller fleste å bosette seg i relativ nærhet til arbeidsplassen, i 2009 hadde nordmenn i gjennomsnitt 13km til arbeidsplassen (NOU, 2011:3).

Et fysisk resultat av prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser er kontorhotellet. Det er en kontorløsning som skal tilrettelegge for stedsuavhengig arbeid. Flexibiliteten er viktig og det er «plug and play»¹ teknologi og mulighet for å benytte seg av lokalene fra en dag til flere måneder med og uten avtale om bruk. Det finnes flere kontorhoteller rundt om i Norge som varierer i forhold til flexibilitet.

Begrepet stedsuavhengig kan brukes som erstatning for flere andre begreper, men kan også påvirke det av og til negative synet på distriktsnorge. Prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser har fokus på at begrepet kan være med på å endre dette. Begreper stedsuavhengig baserer seg ikke på hva bygda ikke er, men har heller fokus på det at det ikke er stedet eller plasseringen som er avgjørende for om man kan utføre arbeidsoppgavene. På den måten fungerer begrepet begge veier, man kan jobbe fra der man er, enten om det er i byen eller på bygda. Det ligger altså i den stedsuavhengige tankegangen at man skal få til en flyt av kompetanse, både nasjonalt og internasjonalt. Ifølge Storvoll og Espenes (2013:6) handler det dermed ikke om at distriktene skal få tilgang på noe de trenger, men at man skal få til en gjensidig utveksling og flyt av mennesker og kompetanse.

1.2 DET NYE ARBEIDSLIVET

Sentralt i bakgrunnen for dette prosjektet er det som ofte blir kalt «det nye arbeidslivet». I dette nye arbeidslivet ligger det beskrivelser av arbeidsforhold som fleksible, med fokus på individualitet, dehierarkisering og flate strukturer (Frisvold og Leiulfsrud, 2003). Forenklet kan man si det gamle arbeidslivet var basert på kapital i form av bygninger og maskineri, mens det nye arbeidslivet er kunnskapsintensivt og basert på kunnskap som verdi, og man går fra hierarki og byråkratisk organisering over til fleksible og mer flate nettverksorganisasjoner (Rasmussen, 2005:11). Det innebærer at man går over til å legge mer vekt på kunnskap og informasjon, og det er ut i fra dette man har fått begreper som kunnskapssamfunnet, kunnskapsorganisasjoner og kunnskapsarbeid.

Noen av kjennetegnene på det nye arbeidslivet er større krav til effektivitet og lønnsomhet. Bedrifter forventes å gjennomføre hyppige omstillinger og arbeid organiseres mer fleksibelt gjennom prosjekt – og gruppearbeid (Torp, 2005). Det er også større lønnsforskjeller i sammenheng med det nye arbeidslivet, det handler om at lønn ofte beregnes ut i fra innsats og oppnådde resultater. En av de viktigste drivkreftene for det nye arbeidslivet er at det bygger på en liberalisering av internasjonal handel og deregulering av nasjonale markeder, som igjen har ført til konkurranse nasjonalt og internasjonalt. I tillegg til dette er kommunikasjonsteknologi

¹ Plug and Play handler i dette tilfellet om at man ikke trenger noe annet enn sin egen bærbare PC for å arbeide fra kontorhotellet, at det er enkelt å plugge seg på nettet og ta i bruk løsningene som er tilgjengelig.

også en viktig drivkraft. Det er innflytelsen fra internasjonal handel og kommunikasjonsteknologi som har påvirket samfunnet i retning til å bli en kunnskapsøkonomi. Dette kan man også sette i sammenheng med avindustrialisering og økning i tjenesteytende yrker. Teknologien har gjort det mulig for mennesker å arbeide på nye måter og har ført til at arbeidsdagen har endret seg for veldig mange mennesker. Som et resultat av dette har arbeidslivet i større grad blitt kunnskapsbasert, altså har kunnskap og kompetanse fått større fokus og verdi i arbeidslivet (Torp, 2005). Dette, i sammen med konkurranse og økt spesialisering, fører til at bedrifter investerer mye i opplæring og kompetanseheving av de ansatte. Dette gjør de ansatte verdifulle for den enkelte bedrift, og med tanke på en aldrende arbeidsstyrke er det viktig å rekruttere, utvikle og ikke minst beholde kompetansen.

Et aspekt ved det nye arbeidslivet er dereguleringen av nasjonale markeder. Dette skaper større konkurranse mellom private bedrifter, men også offentlige virksomheter konkurrerer i det nye arbeidslivet. I forhold til offentlig sektor har man sett reformer og restruktureringer i styringssystemet, som i stor grad bygger på «New Public management» (NPM) eller «ny offentlig styring» (Torp, 2005). Offentlige og private bedrifter drives til en viss grad likt i den form at de begge drives ut i fra økonomiske lønnsomhetsmodeller som for eksempel målstyring (Roness og Matthiesen, 2006). Noe av det som kjennetegner det nye arbeidslivet, som resultatkrav har ført til at man i arbeidslivet har vært nødt til å gjøre endringer og instrumentelle grep for å få målbare resultater (Storvoll og Espenes, 2013).

Et mer generelt aspekt som er viktig i sammenheng med det nye arbeidslivet er at man også finner en tidsoppfatning som er annerledes enn tidligere. Det går ut på at man ser på fremtiden som noe som ikke kommer frem i tiden, men som noe som allerede er her (Johansen, 2001, Meyer, 2007). Dette henger sammen med de aspektene ved samfunnet som ofte beskrives som globalisering, som økt bruk av kommunikasjonsteknologi og hurtigere sammenkoblinger av ulike sosiale, kulturelle og økonomiske prosesser på tvers av rom. Gjennom kommunikasjonsteknologien er informasjon alltid tilgjengelig, og man kan oppleve at handlinger og effekter skjer nærmest samtidig. Dette igjen kan føre til at man opplever det som om ingenting ligger frem i tid, men bare et annet sted (Johansen, 2001, Meyer, 2007). Altså at det oppleves som om tiden er romliggjøring. Dette beskriver Johansen og Meyer (2001, 2007) som en grunn til at krav til resultater også i større grad er samtidige og ikke lenger frem i tid. Dette kan man se i sammenheng med det økte kravet til effektivitet og resultatorienteringen. Skattebetalerne og brukerne av offentlige tjenester vil ha mer igjen for skattepengene og dette har ført til at kravet til effektivitet også har nådd offentlig sektor (Torp, 2005). Kunder og forbrukere har også høyere krav til offentlige tjenester, noe som man ser i sammenheng med dereguleringen av mange tidligere statlige bedrifter. Dette har ført til omorganiseringer,

privatisering og tjenesteproduserende virksomheter er skilt ut til kommunale foretak (KF). Dette gjør at offentlige virksomheter i større grad organiseres og drives som private konkurranseutsatte bedrifter.

Det nye arbeidslivet handler om muligheter og ansvar, men også økt konkurranse og høye krav. Man finner derfor forskjellige syn på hva det nye arbeidslivet handler om. På den ene siden kan man finne kunnskapsrike arbeidere som får benytte kunnskapen i arbeidshverdagen, hvor man får innflytelse på arbeidsplassen og rom for utvikling og selvrealisering. Mens man på den andre siden finner et brutalt arbeidsliv hvor det kun er plass til vinnere, og for å bli en vinner bør man helst ha spisse albuer. Der fokuset er på hvordan man selger sin arbeidskraft som en integrert livsstil uten faste grenser mellom arbeidstid og fritid (Frisvold og Leiulfsrud, 2003, Torp, 2005). Man kan finne både positive og negative sider ved denne typen fleksibilitet og forestillingene om løsrevne og fleksible arbeidstakere er ikke uproblematisk.

1.3 FLEKSIBILITET SOM OVERORDNET MÅL

Det nye arbeidslivet kjennetegnes av dereguleringer og fleksibilitet, og fleksibilitet er i den sammenheng blitt både et overordnet mål og en rettesnor for lovreformer (Torp, 2005:17). Fleksibilitet kan beskrives ut i fra markedskrav som kommer til uttrykk i arbeidet og arbeidslivet, gjennom nye organiseringsformer for bedrifter og individers balanse mellom arbeid og fritid (Frisvold og Leiulfsrud, 2003). Fleksibilitet i sammenheng med det nye arbeidslivet kan kobles opp mot Atkinsons modell av den «fleksible bedriften» som kom i 1984 (Torp, 2005:35). Fleksibilitet ble lagt vekt på som en nøkkelfaktor for økonomisk vekst i den form at bedrifter må være fleksible for å kunne overleve i et hurtig omskiftende globalt marked.

Begrepet fleksibilisering referer til organisasjoners streben etter å kjapt og smidig kunne tilpasse produksjon og personal til markedssvingninger og eliminere det som hindrer en slik tilpasning (Grönlund, 2004). Man har to generelle typer fleksibilitet i denne sammenhengen. Det er fleksibilitet som i at arbeidstiden varierer etter den ansattes eller bedriftens behov. Den andre er den funksjonelle fleksibiliteten hvor de ansatte kan veksle mellom ulike arbeidsoppgaver. Disse formene for fleksibilitet er noe som kan oppleves som positivt både for organisasjonen og de ansatte. Uten at det nødvendigvis blir resultatet, da det er forskjell på hva som er fleksibilitet for en ansatt og hva som er fleksibilitet for en organisasjon.

Sennett (2001:56) beskriver fleksibilitet som et tres evne til å føye seg etter vinden, for så å gå tilbake til utgangsposisjonen. Men andre ordhandler det om å kunne tilpasse seg endrede omstendigheter uten å la seg knekke av endringenes press. Det nye arbeidslivet ønsker å bekjempe rutinenes ødeleggende virkninger gjennom stadig mer fleksibilitet, mens praksisene fokuserer kanskje heller på det at mennesker skal være fleksible eller bøyelige. Uten at man vet

mye om hva som er de personlige konsekvensene av å arbeide under fleksible forhold. Den typen fleksibilitet som fungerer som overordnet mål for mennesket, handler ikke om regulering og gjenreisning til utgangsposisjonen igjen, men om forandringer (Sennett, 2001). Denne formen for fleksibilitet blir satt i sammenheng med entreprenørskap og entreprenørens evne til omstilling og forandring fremhevet som motsetningen til industriarbeid. Dette kan sees i sammenheng med at også entreprenørskap og innovasjon sees på som utelukkende positivt og noe man bør etterstrebe. Ut i fra denne tankegangen er det ikke kun bedrifter, organisasjoner og mennesker som bør være fleksible, men også steder. Dette kan sees i sammenheng med prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser og kontorhotellet, hvor noe av målet er å legge til rette for fleksibilitet. Dette gjør de ved å gjøre om en løsning som ikke var fleksibel nok (tradisjonell næringshage) til et sted for økt fleksibilitet med tanke på tid og rom.

Fleksibilitet for arbeidstakere vil ofte ha sammenheng med muligheten til å velge hvor og når man skal arbeide, og kanskje at man har mer ansvar og kontroll over arbeidssituasjonen. I tillegg kommer fleksibilitet i forhold til arbeidsgivere, altså at man bytter arbeidsplass og arbeidsgiver (Torp, 2005). Denne utbytingen trenger ikke nødvendigvis å ha noe med at man er misfornøyd, men heller at man ønsker nye utfordringer eller litt forandring. Fleksibilitet for arbeidsgiver vil også ofte henge sammen med at man er tilgjengelig også utenfor arbeidstiden. I Svendsen (2011:146) beskrives det hvordan den ideelle fleksible kunnskapsarbeideren kan måles ut i fra «nullmotstand». Det handler om at den ideelle arbeideren har null i motstandsfaktor. Hvor aspekter som om man er gift, eller om man har barn eller gamle foreldre å ta hånd om regnes som én «motstandsfaktor». Altså handler det om hvorvidt man vil kunne være fleksibel og tilgjengelig ovenfor arbeidsgiveren til enhver tid. Nullmotstandsarbeideren vil da være en arbeidstaker som prioriterer arbeidsgiveren og bedriftens behov før alt annet. Dette er aspekter som beskriver hvordan man som kunnskapsarbeider i det nye arbeidslivet kan oppleve fleksibilitet i forhold til både tid og rom. I Svendsen (2011) beskrives det som fleksitid og fleksirom. Med det mener han hvordan det ikke spiller noen rolle hvor og når man arbeider. Arbeidsplassen ligger ikke lenger i et bestemt rom, men i teknologien i form av PC og mobiltelefon. Skillet mellom arbeid og fritid vil da bli uskarpt, både i forhold til tid og rom.

1.4 KUNNSKAPSARBEID OG KUNNSKAP SOM RESSURS

Det satses på utdanning og kompetanse som ressurs i Norge. I NOU 2011:3 Kompetansearbeidsplasser blir det lagt vekt på ønsket om at veksten i norsk næringsliv hovedsakelig skjer innen næringer som benytter seg av arbeidskraft som har høyere utdanning, altså kunnskapsintensive næringer.

Alvesson (2000) definerer kunnskapsorganisasjoner som organisasjoner der mesteparten av de ansatte har høy utdannelse og hvor arbeidet hovedsakelig er av intellektuelt natur og kunnskapen til de ansatte er organisasjonens primære ressurs. Det som kjennetegner en kunnskapsintensiv organisasjon er høy grad av selvbestemmelse, flatere maktstrukturer, høyt behov for kommunikasjon for koordinering og problemløsning. Med bakgrunn i dette gir han en beskrivelse av hva som kjennetegner en kunnskapsarbeider som høyt kvalifisert, med et høyt innslag av selvbestemmelse og med arbeidsoppgaver med høy grad av problemløsning. En annen definisjon av kunnskapsarbeid baserer seg på en høy grad av kreativitet, forstått som original problemløsning (Aarsæther og Vabo, 2002:75). Det innebærer at man hovedsakelig benytter seg av teoretisk kunnskap, i motsetning til kontekstuell kunnskap, og at det baserer seg på kunnskapsbaserte evner, i motsetning til sosiale eller handlingsorienterte. Men på den andre siden kan man også argumentere for at alt arbeid er kunnskapsarbeid. Man vil benytte seg av kunnskap i enhver arbeidssituasjon, og at det ikke er noen grunn til å sette teoretisk kunnskap over kontekstuell kunnskap (Aarsæther og Vabo, 2002).

Som nevnt tidligere er noe som ofte kjennetegner kunnskapsarbeidere det at de har mulighet til å selv velge hvor og når de skal arbeide. Det har ikke så mye å si hvor og når de gjør jobben, så lenge den blir gjort. I denne sammenheng er de også mer mobile, i den betydning at de ikke nødvendigvis må være på kontoret eller arbeidsplassen for å jobbe. Utviklingen innen kommunikasjonsteknologi gjør det mulig å jobbe fra «der du er», reduserer betydningen av geografisk distanse og kan endre vår måte å arbeide og samarbeide på, og åpner for helt nye arbeidsmodeller (NOU 2011:3:10). Vekst i arbeidsplasser vil fremover først og fremst skje i kunnskapsintensive næringer. Det er i hovedsak de store byene som nyter godt av veksten i de kompetanseintensive næringene, og som følge av det nasjonale målet om balansert utvikling i alle deler av landet er det dermed behov for å tilrettelegge for at mindre sentrale områder også skal ta del i veksten (NOU, 2011:3:10). Det å fremme en balansert inntektsutvikling i regionene vil også kunne føre til bedre utnyttelse av tilgjengelige ressurser, også de ikke – mobile ressursene.

De fleste kompetansearbeidsplasser ligger i sentrale strøk, og en større spredning vil være viktig for å legge til rette for at flere ser det som en reell mulighet å flytte utenfor de største byene. Tilgang på arbeidsplass er viktig i forhold til en ønsket regional befolkningsvekst og valg av bosted. I det konkurranseutsatte internasjonale markedet av kunnskapsarbeidere kreves det at Norge fremstår som et attraktivt sted for kompetansearbeidsplasser (NOU, 2011:3). Det gjelder for Norge i internasjonal sammenheng og distriktene i nasjonal sammenheng. Gode fagmiljøer og godt utvalg av arbeidsgivere er attraktivt for kunnskapsarbeidere i forhold til karriereutvikling. Det å legge til rette for denne typen arbeidssituasjoner i distriktene er en måte

å møte utfordringene i arbeidslivet fremover. Dette for å kunne konkurrere om både norsk og utenlandsk kompetansearbeidskraft, og for å kunne oppfylle målet om at alle skal ha reell frihet til å bo der de vil. Derfor er det i NOU 2011:3 *Kompetansearbeidsplasser - drivkraft for vekst i hele landet* anbefalt at man skal legge mer systematisk til rette for Stedsuavhengige arbeidsplasser.

1.5 TEMA OG PROBLEMSTILLING

Oppgaven skal handle om prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser. Prosjektet søker å legge til rette for at mennesker kan få mulighet til å bo i distriktene og ta med seg jobben. Et av de mer overordnede målene for prosjektet er å skape arena for innovasjon og kunnskapsflyt. De har i den sammenheng startet et kontorhotell for å tilrettelegge for kunnskapsarbeidere som kan tenkte seg å bo og arbeide i Dyrøy. Prosjektet bør dermed sees i sammenheng med flere andre mål og prosjekter som kommunen har. Det handler blant annet om økt bolyst i lokalsamfunnet, om å rekruttere og konkurrere om høyt kvalifisert arbeidskraft, om å tilrettelegge for en enklere hverdag for de som bor i kommunen gjennom fleksible løsninger, om å tilrettelegge for nytenking gjennom kreative møteplasser og om å vise muligheter som ligger i kommunikasjonsteknologi for lokalsamfunn.

Mye av det som er skrevet tidligere om stedsuavhengig arbeid (fjernarbeid) tar for seg lederskapsproblematikk og hvordan man kan lede når man ikke er på samme sted som arbeidstakeren. Andre studier handler om forholdet mellom arbeid og fritid, og hvordan dette skillet blir mindre tydelig. Det blir lagt vekt på hvordan kunnskapsarbeidere er på jobb hele tiden, eller hvordan det forventes at de er tilgjengelige via kommunikasjonsteknologiske hjelpemidler. Det nye arbeidslivet kan dermed beskrives som både dynamisk, fleksibelt og kunnskapsintensivt, og på den andre siden som preget av rigide rutiner, ufrihet og mangel på selvbestemmelse. Frisvold og Leiulfsrud (2003) legger vekt på at begge typene kan finnes samtidig og er begge en del av det nye arbeidslivet. Dette prosjektet vil i liten grad fokusere på disse forholdene. I stedet vil fokuset ligge på hvordan fleksibilitet og mobilitet brukes og tar del i lokalsamfunnsutviklingsprosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser. Dermed vil dette prosjektet kunne tilføre forskningsfeltet nye perspektiver på fjernarbeid og stedsuavhengig arbeid, og hvordan en tilrettelegger for kreativitet i lokalt utviklingsarbeid.

Jeg vil se på prosjektet og dets mål om å legge til rette for nyskaping og innovasjon for lokalsamfunnet, og hvordan dette gjøres i møte med aktører som virkemiddelapparatet og lokalsamfunnet. For å kunne si noe om dette vil jeg se på prosjektets handlingsrom, og hvordan dette skapes. Man kan beskrive handlingsrom ut i fra tre sammenhengende begreper; handlingsrom, handlingsmuligheter og handlingsevne. Handlingsrom handler da om hva man i prinsippet kan foreta seg, handlingsmuligheter om hva man rent praktisk kan gjøre og

handlingsevne om evne og mulighet til å følge opp de mål man har satt seg (NOU, 2005:6). Det handler om hvilke muligheter og friheter man har til å manøvrere og styre, og i dette tilfellet skal det handle om prosjektets handlingsrom i bred forstand. I denne oppgaven vil jeg se på hvilket handlingsrom Dyrøyseminarsenteret har og hvordan dette på ulike måter forhandles frem gjennom prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser.

Mange interessante spørsmål reiser seg, blant annet utfordringer rundt det å jobbe mot visjoner om kreativitet og flyt av mennesker, kunnskap, kompetanse og ideer, mens man samtidig opererer innenfor en kontekst som fokuserer på målbare resultater og effektivitet. Jeg vil se på er hvordan Dyrøyseminarsenteret manøvrerer mellom de ulike rasjonalitetene som er i spill, og hvordan de forholder seg til et rammeverk som verdsetter raske resultater, og kombinerer dette med sine egne langsiktige visjoner for lokalsamfunnet? De opererer med visjoner som ofte handler om helt andre, og ikke nødvendigvis målbare aspekter ved lokalsamfunnet. Hvordan kan man lage en arena for kreativitet og nyskaping? Hvordan innvirker det på lokalsamfunnet, og hva slags fleksibilitet vil man tilrettelegge for? Hvordan forholder de seg til ambivalensene som de møter?

I denne oppgaven vil jeg se på prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser og hvordan man i prosjektet forsøker å legge til rette for nytenking og skape arenaer for innovasjon og kunnskapsflyt. Jeg vil se på hvilke forståelser av sted som ligger til grunn for forhandlinger rundt prosjektet og hvordan dette virker inn på prosjektets handlingsrom. Videre vil jeg se på de spenninger som oppstår rundt prosjektets målsetting om å skape rom for nyskaping og innovasjon i møte med strukturelle og politiske føringer, og hvordan de i dette prosjektet manøvrerer og forholder seg til de ulike rasjonalitetene.

1.5.1 OPPGAVENS PROBLEMSTILLING

Hvordan forhandles prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplassers handlingsrom i spenningen mellom nytenking og målstyring?

- *Hvordan forhandler de frem nye forståelser av sted gjennom lokalsamfunnsarbeidet, og hvordan påvirker det prosjektets handlingsrom?*
- *Hvordan manøvrerer prosjektet gjennom ulike strukturelle føringer og egne ideer om kreative rom?*

1.6 OPPGAVENS OPPBYGGING

I **kapittel 1** gir jeg en innføring i prosjektet, redegjør for temaet og noen av de viktigste sammenhengene og trendene prosjektet faller inn i.

I **kapittel 2** vil jeg vise bakgrunnen til kapittelet. Jeg vil fortelle litt om Dyrøy kommune og hvilke rammebetingelser prosjektet og kommunen må forholde seg til i sammenheng med lokal samfunnsutvikling. I tillegg til en redegjørelse av bakgrunnen til prosjektet og hvorfor det ble satt i gang i Dyrøy.

I **kapittel 3** vil jeg beskrive de teoretiske perspektivene jeg vil benytte meg av i oppgaven. Dette handler om steder som prosesser og bygget på sosiale relasjoner, innovasjon og kreativitet i stedsutviklingen og hvordan tidsoppfattelse som ligger til grunn for stedsutvikling. Deretter vil jeg gjøre rede for det jeg beskriver som markedsføring, og hvordan dette påvirker utviklingsarbeid i kommunene.

I **kapittel 4** vil jeg gjøre rede for metodologi, metode og feltarbeidsperioden. Det handler om åpen tilnærming til feltet gjennom flere ulike roller i forhold til prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser.

I **Kapittel 5** vil jeg se på hvordan prosjektet forhandler frem nye forståelser av sted gjennom lokalsamfunnsarbeidet, og hvordan dette påvirker prosjektets handlingsrom. Dette vil jeg gjøre i lys av nyere perspektiver på sted.

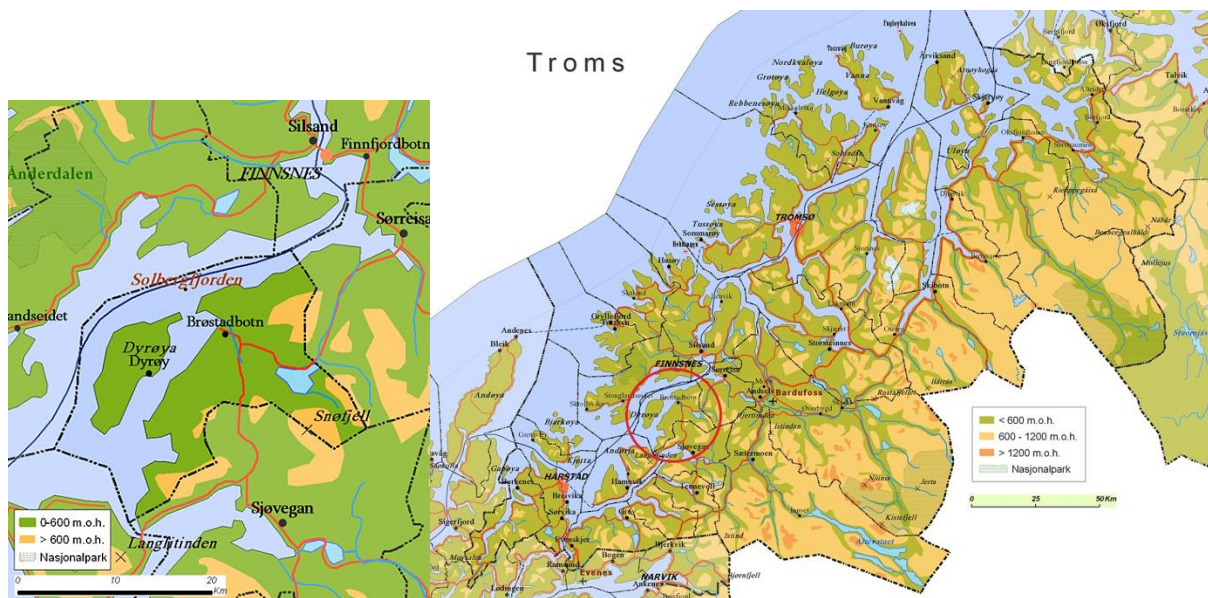
I **kapittel 6** vil jeg se på hvordan Dyrøyseminarsenteret og prosjektet manøvrerer mellom ulike rasjonaliteter som uttrykt gjennom politiske signaler og strukturelle føringer, i møte med egne visjoner og ambisjoner for lokalsamfunnet.

I **Kapittel 7** vil jeg samle trådene i oppgaven. Det begynner med en kort oppsummering temaet, så noen tanker rundt hvordan stedsuavhengighet og fagdiskusjonene. Deretter vil jeg fremheve noen av de viktigste poengene i oppgaven.

2 DYRØY KOMMUNE OG RAMMEBETINGELSER FOR LOKAL SAMFUNNSUTVIKLING

I dette kapittelet vil jeg beskrive Dyrøy kommune og si litt om Dyrøyseminarsenterets posisjon og rolle som lokalsamfunns – og stedsutvikler. Jeg vil presentere noen relevante aspekter ved Dyrøy som lokalsamfunn som kan fortelle noe om hvordan prosjektet ble til der og hvordan det henger sammen med andre aspekter ved lokalsamfunnet og kommunen. Deretter vil jeg vise til noen mer generelle relevante aspekter ved distriktpolitikk og kommuners rolle som samfunnsutvikler. Fokuset er på rammebetingelser basert på distriktpolitiske føringer, hvilket handlingsrom kommuner har for styring med utgangspunkt i nasjonal politikk omkring muligheter og ansvarsområder i forhold til staten, for så å komme spesifikt inn på kommuners rolle som samfunnsutvikler.

2.1 DYRØY KOMMUNE

Dyrøy kommune kan beskrives som en typisk liten nord-norsk kommune, men de har store distriktpolitiske målsettinger. Dyrøy er en liten kommune hva gjelder innbyggertall, men har etter hvert fått stor betydning for lokalsamfunnsutviklingsarbeid. Med det mener jeg at kommunen er svært synlig for de som er opptatt av lokal samfunnsutvikling, både på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

Dyrøy kommune ligger i Troms fylke, sørøst for Senja og øst for skipsleia mellom Harstad og Tromsø. Med hurtigbåten ligger Dyrøy to stopp unna både Harstad og Tromsø.

² Kart over Dyrøy kommune og Troms Fylke. Kartene er hentet fra Wikimedia Commons. http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bf/Dyr%C3%B8y_map.jpg

Hurtigbåten går et par ganger om dagen i begge retninger og kommunen kan dermed beskrives som relativt sentralt beliggende i Troms. Avstandene er dermed lett overkommelige i nordnorsk målestokk. Hurtigbåten legger til ved kommunesenteret Brøstadbotn. Her finner man kommunens administrasjon, barne- og ungdomsskolen, barnehagen, sykehjemmet, biblioteket og begge matbutikkene (Lillegård, 2009). I kommunen kan man få tilgang på gratis tomter og tilskudd til nybygging av boliger, noe som er relativt vanlig i distriktene i Nord - Norge. Folketallet har som i mange andre distriktskommuner vært preget av tilbakegang det meste av etterkrigstiden (Storvoll, 2012c, Lillegård, 2009). Man har i Dyrøy høyt utdannet befolkning og en god kjønnsbalanse, men det er mange eldre mennesker (Espenes, 2011).

Dyrøy har hundre prosent utviklet bredbåndsdekning, og er en del av bredbåndsfylket Troms. Det har vært en bevisst satsing på dette, noe som har ført frem til Digitale Dyrøy som begrep. Dette innebærer en bevisst satsning på det å ligge i front på utnyttelse av høyhastighets fiber. Blant annet gjennom bruk av egne midler på fiberdekning, og økt bruk og satsning på digitalt studio og digitalt hus (Bråthen, 2010). På denne måten ønsker de å plassere seg selv i sentrum digitalt og legge til rette for at kunnskap skal kunne flyte fritt inn og ut av lokalsamfunnet.

2.2 DEN LÆRENDE KOMMUNE

Dyrøys kommuneslagord er «Den lærende kommune». Det som ligger i dette er en tanke om at kommunen skal våge å undre seg og stille spørsmål ved det som skjer i regionen (Dyrøyseminaret.no, 2012). At det å stille spørsmål i seg selv er en måte å utvikles, ved å ikke godta ferdige svar og oppskrifter. Professor Tom Tiller, som hadde ideen bak lærende kommuner, beskriver det som at kommunene trenger å styre etter verdier, og ikke fastlagte mål. Kommunen har vært en «lærende kommune» siden 1997, og utgjør nettverket sammen med Rennesøy, Harstad og Lysekil i Sverige. Prosessen med å bli en lærende kommune beskrives som å gå fra å syte over til å skryte av lokalsamfunnet, og tanken er at man ikke kommer noen vei i distriktene ved å syte (Espenes, 2011). Gjennom kommuneslagordet og prosjekt ved samme navn ble Dyrøyseminaret til for å skape fremtidsro og trivsel i kommunen. Ideen er at trivsel brer seg utover i lokalsamfunnet og skaper positivitet i forhold til arbeid og om fremtiden til kommunen, og på den måten blir innbyggerne mer villig til å investere tid og engasjement i lokalsamfunnet.

Dette skal være med på å skape en proaktiv holdning i kommunen fremfor å kun registrere og negativt kommentere eventuelle problemer. Med dette ligger en erkjennelse av at kommunen sannsynligvis ikke kan motvirke samfunnstrekk som oppleves som negative på egenhånd på grunn av mangel på ressurser som kunnskap og økonomiske midler (KPMG, 2004). Derfor er det viktig for kommunen med partnerskap og felleskap med eksterne samarbeidspartnere for å

oppnå resultater. Slagordet handler dermed om å imøtekomme virkeligheten med raske endringer og høyt tempo (KPMG, 2003).

2.3 DYRØYSEMINARSENTERET

To av hovedutfordringene for Dyrøy, på lik linje med andre distriktskommuner, handler om konkurranse og kompetanse (KPMG, 2003). Dette handler om at kommunen må kunne konkurrere om å rekruttere, videreutvikle og beholde kompetent arbeidskraft, samtidig med å tilpasse seg den høynede konkurransen og det høye endringstempoet gjennom å holde seg oppdatert på kunnskap for å kunne gripe muligheter som oppstår. Dyrøyseminarsenteret er tenkt som et virkemiddel for å kunne møte disse utfordringene. Dyrøyseminarsenteret er et kommunalt foretak (KF) i Dyrøy kommune, som arbeider med lokal samfunnsutvikling og fokuserer på langsiktige program og prosjekter. Det skal gjennom å være et internt utviklingsredskap fungere som en pådriver for løpende læring og kunnskapsdeling, og samtidig skal det være et eksternt samarbeidsverktøy i form av økt kontakt utad og opprettholde samarbeid med omgivelsene. På den måten skal de kunne styrke kunnskapsdelingen og alliansebygging mellom Dyrøy og eksterne partnere (KPMG, 2003).

Oppgaven deres er å være pådriver for læring og kunnskapsdeling i Dyrøy, og dette gjøres gjennom forskjellige utviklingsprosjekter. Prosjekter som for eksempel sammen om en bedre kommune, som er et nasjonalt utviklingsprogram og et samarbeid mellom Kommunal- og regionaldepartementet, KS, LO Kommune, YS Kommune, Unio og Akademikerne. Utviklingsprogrammet tar tak i noen sentrale utfordringer i kommunesektoren som sykefravær, kompetanse/rekruttering, heltid/deltid og omdømme. I Dyrøy har de lagt spesielt vekt på heving av digital kompetanse blant arbeidstakerne i kommunen (Dyrøyseminaret.no). Et annet prosjekt kommunen er en del av er «Det gode liv i nord», som er et rekrutterings- og integreringsprosjekt for Midt-Troms-kommunene (Valvåg, 2010). Bakgrunnen for dette prosjektet er mangel på arbeidskraft og synkende innbyggertall i regionen, og handler om å tilrettelegge for at melleuropeere skal kunne flytte til regionen. I tillegg skal de være pådriver for økt kontakt og utviklingsrettet samarbeid mellom Dyrøysamfunnet og omgivelsene, for eksempel stat, fylkeskommune, FoU-miljøer og næringsliv.

Dyrøyseminaret er blitt arrangert hvert andre år siden 1998. Seminaret skal fungere som en nasjonal læringsarena for lokalsamfunnsutvikling både eksternt og internt i kommunen (Storvoll, 2010a). Seminaret skal fungere som en organisert møteplass for alle som er opptatt av lokalsamfunns ubrukte muligheter, og som en møteplass for samhandling og mulighet for å utvikle nettverk mellom ulike aktører i lokalsamfunnet. Eksempler på temaer for seminaret er fremtidsstro, rekruttering, fremtidens arbeid og Stedsuavhengige arbeidsplasser. I 2012 var

fokuset på ungdoms makt og medvirkning i lokalsamfunnsutvikling, og seminaret var en del av Forskningsdagene som hadde tema «samfunn» (Dyrøyseminaret, 2012). Seminaret gikk over to dager med foredrag og forskjellige spor som handlet om ung medvirkning, hvordan dyrke frem de unge ressursene i lokal samfunnsutvikling, «web futures» som handler om ung medvirkning og digitale ferdigheter og «lær av oss» som handler om lærende kommuner og erfaringsdeling.

2.4 BAKGRUNN FOR PROSJEKTET STEDSUAVHENGIGE ARBEIDSPLASSER

Prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser ble startet opp i 2009 med et ettårig forprosjekt. På bakgrunn av dette forprosjektet ble det avdekket et behov for mer kunnskap om temaet og ett 4 – årig hovedprosjekt ble igangsatt. Temaet for Dyrøyseminaret 2010 var fremtidens arbeidsplasser, hvor det ble fokusert mye på Stedsuavhengige arbeidsplasser. Gjennom utviklingen av magasinet flyt ble ikke temaet bare diskutert i de to dagene seminaret varte, men også i forkant, underveis og i etterkant av seminaret (Storvoll, 2010b).

Forprosjektet viste at det var noen forutsetninger for å få stedsuavhengig arbeid til å fungere for alle parter. Det handler om infrastruktur i form av bredbånd og relativ nærhet til flyplass, tilrettelagte lokaler som kan tilby faglig og sosialt felleskap (Dyrøyseminarsenteret, 2012). Det er dette som ligger bak opprettelsen av kontorhotellet, eller læringshagen som det heter, i Dyrøy. Det tradisjonelle næringshagekonseptet mente de ikke er fleksibelt nok for denne typen arbeid, og kontorhotellet skal være det fleksible alternativet tilrettelagt for stedsuavhengig arbeid. Konseptet går ut på å tillate dagsleie, ukesleie og månedsleie av kontorer, og gi muligheter for elever studenter, forskere og andre til å benytte seg av arbeidsstasjonene i perioder (Dyrøyseminarsenteret, 2012:8). Kontorhotellet i Dyrøy og driftskonseptet som er utviklet i sammenheng med dette, skal kunne fungere som modell for andre steder som ønsker å starte opp med et lignende tilbud. På nettsidene til Kompetansesenter for stedsuavhengig arbeid beskrives kontorhotellet som modellutprøving i praksis, og prosjektet har hatt et nasjonalt fokus fra starten av med tanke på overføringsverdi (Stedsuavhengig.no, 2012).

Sammen med kontorhotellet er nettsiden stedsuavhengig.no en del av Kompetansesenter for stedsuavhengig arbeid. Kompetansesenteret arbeider med å samle forskning rundt temaet og skal fungere som nasjonal kunnskapskilde for de som er interesserte (Stedsuavhengig.no, 2012). Det er dermed et virtuelt nasjonalt kompetansesenter hvor de samler informasjon man kan trenge for å starte med stedsuavhengig arbeid, både for arbeidstakere og arbeidsgivere.

I fase to av prosjektet utvidet de fokuset noe over på det de kaller den stedsuavhengige tankegangen. Her flyttes prosjektets tema om stedsuavhengighet over til andre områder enn kun arbeidslivet. Det handler om å synliggjøre potensialet og lære de Stedsuavhengige arbeids – og læringsmåtene, og den stedsuavhengige tankegangen blir koblet opp med andre

samfunnsområder som kultur, læring og næring (Stedsuavhengig.no). Praktiske eksempler på dette er webcasting av verdenspremien til Brøstadbotn Barokk Band og språkopplæring i grunnskolen via skjerm.

2.5 NASJONALE RAMMEBETINGELSER FOR LOKAL SAMFUNNSUTVIKLING

Det er noen grunnleggende betingelser som ligger til grunn for norske kommuner og lokale prosjekters handlingsrom og muligheter til satsning på samfunnsutvikling. Her vil jeg beskrive noen av de viktigste aspektene rundt dette. Det handler om generelle distriktpolitiske målsettinger som ligger til grunn for nasjonale, regionale og lokale satsninger. I tillegg handler det om kommunestrukturen i Norge, og om handlingsrommet til kommunene i forhold til statlig styring og muligheter for prioriteringer og lokale satsningsområder. Prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser kan kobles opp mot noen av de overordna distriktpolitiske målsettingene. For å belyse noe av forankringa og bakgrunnen til prosjektet og satsingen på denne typen arbeid og arbeidsplasser vil jeg beskrive noen av de grunnleggende målsettingene.

2.5.1 *DISTRIKTPOLITISKE MÅLSETTINGER*

De overordna distriktpolitiske målene handler om å sikre en reell mulighet til å bosette seg der en selv ønsker, om å sikre likeverdige levekår og ta ressursene i hele landet i bruk (Storvoll, 2012c:7). Stoltenberg II regjeringen uttrykker i Soria Moria at man ønsker å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret, og arbeide mot ytterligere sentralisering (Soria Moria-erklæringen, 2009). Dette er for å videreføre det mangfoldet med tanke på historie, kultur og ressurser som ligger i den spredte bosettingen. I tillegg skal alle ha mulighet til å bosette seg der de selv ønsker og samtidig ha jevngode livsvilkår. Regjeringen vil styrke den lokale og regionale vekstkraften i områder med lav økonomisk vekst, lang avstand til større markeder, ensidig næringsstruktur og stagnasjon eller nedgang i folketallet. Regjeringen vil samtidig legge til rette for å utnytte verdiskapingspotensialene og møte levekårsutfordringene i alle deler av landet, også i områder med vekst i økonomi og folketall. Godt fungerende tettsteder og byer er en forutsetning for livskraftige regioner, tilflytting og verdiskaping (Soria Moria-erklæringen, 2009).

I Soria Moria – erklæringen finner man i tillegg ambisjoner om å styrke kommuners rolle som samfunnsutvikler (Soria Moria-erklæringen, 2009). Ifølge Ringholm et al. (2009:18) ligger det i begrepet samfunnsutvikling ambisjoner om samarbeid på tvers av sektorer. At man skal se sammenhengen mellom de ulike sektorene og ha fokus på samarbeid med andre samfunnsaktører. Samfunnsutviklingsbegrepet brukes også for å se tradisjonelt adskilte områder i sammenheng. På den måten er samfunnsutvikling et tverrfaglig, sektorovergripende og komplisert begrep.

2.5.2 GENERALISTKOMMUNERS HANDLINGSROM

De distriktspolitiske målsettingene forteller noe om nasjonale satsinger med tanke på distriktene, men det er også relevant å se på hvilke muligheter og betingelser kommuner og andre lokale prosjekter har for å velge satsninger og retning for utvikling. Med dette kan man belyse det enkelte lokalsamfunns handlingsrom med tanke på hvilket grunnlag de har for å sette i gang lokale samfunnsutviklingsprosjekter. Både for kommuner i seg selv, og for prosjekter som Stedsuavhengige arbeidsplasser som er organisert under Dyrøyseminarsenteret som ett kommunalt foretak. Derfor vil jeg beskrive litt rundt kommunestrukturen i Norge, hva som er forventet av kommuner ut i fra denne organiseringen.

Det er bred politisk oppslutning om at norske kommuner bør være generalistkommuner og opprettholde et generalistkommunesystem (KS, 2013). Flo (2002:8) definerer generalistkommune som «*ein kommune med eit vidt oppgåvefelt, og med evne og vilje til å sjå samanhengar og å prioritere*». Det som er relevant i den sammenheng er den bredden av funksjoner som er tillagt kommunen som felleskap, og noe av målet går ut på at funksjonene og oppgavene samles i ett organ noe som skal gjøre det enklere å se sammenhenger og behov innad i kommunen (Flo, 2002). Generalistkommunesystemet bygger på et rammeverk som er definert gjennom finansiering, en bred og likeartet oppgaveportefølje og en enhetlig styring (NOU, 2005:6:115). Styringen tilpasses ikke kommunenes økonomi, folketall eller størrelse, og variasjonen i tjenesteproduksjon skal være liten (Flo, 2002:8). Systemet skal skape likhet og utjevning gjennom å styrke de svakeste kommunene, og har innvirkning på den enkelte kommunes handlingsrom.

Dette systemet skal både handle om å være fleksibel i forhold til lokale forhold, men samtidig standardisert og basert på et ønske om å gi like forutsetninger for de forskjellige kommunene. Kommuners handlingsrom kan avgrenses av statlige ønsker og krav, men den generelle betraktningen om at handlingsrommet er for snevert for kommunene kan modifiseres, kommuners muligheter og handlingsrom vil variere i forhold til politikkområder og tid (NOU, 2005:6). Kommuner kan gjøre hva de vil dersom oppgavene ikke er lagt til andre organer ved lov. Dette gir i utgangspunktet kommunene et omfattende handlingsrom, men det kan oppfattes annerledes på grunn av mangel på ressurser i tillegg til lovkrav og plikter knyttet til oppgaveløsninger (NOU, 2005:6).

2.5.3 SAMFUNNSUTVIKLING I SMÅKOMMUNER

Et område hvor kommuner har relativt større handlingsrom er knyttet til samfunnsutvikling og innovasjon (NOU, 2005:6). Dette handler typisk om hvordan man øker tilflytting og forsøker å bedre innbyggernes hverdag og levekår. Norske kommuner har en tredelt oppgave, de skal være

en lokaldemokratisk institusjon, offentlig tjenesteyter og de skal drive lokal samfunnsutvikling (Aarsæther og Vabo, 2002).

Begrepet samfunnsutvikling blir brukt i mange sammenhenger, og i sammenheng med flere forskjellige politikkområder (Ringholm et al., 2009). Samfunnsutvikling handler om planlegging, næringsutvikling, miljø og å skape gode levekår for innbyggerne i kommunen i bred forstand. Tradisjonelt har næringsutvikling og sysselsetting vært en viktig del av kommuners samfunnsutvikling, og er mye bedre dokumentert enn andre politikkområder som kultur, lokalsamfunnsutvikling, lokal identitetsutvikling og omdømmebygging (Ringholm et al., 2009). Det har vært vanlig å se på samfunnsutvikling som litt på siden av annen standardisert tjenesteyting og drift, institusjonalisert gjennom for eksempel å skille mellom driftsoppgaver og utviklingsoppgaver. Mens samfunnsutvikling ofte går på tvers av ellers klare skillelinjer, som mellom privat og offentlig og mellom individuell og kollektiv (Aarsæther og Vabo, 2002).

Planleggingsarbeidet er en stor del av samfunnsutviklingen i kommuner (NOU, 2005:6). Både i forhold til både langsiktige strategier og visjoner, og kortsiktige planer. Gjennom planleggingen forsøker de å koble de langsiktige målene og visjonene opp mot konkrete tiltak hvor man kan få målbare resultater. Fylkeskommunen planlegger mer omfattende og inkluderende gjennom fylkesplanen med tanke på samfunnsutvikling på regionalt nivå. Om man går tilbake til kommunens tredelte oppgave med tanke på samfunnsutvikling, det er kun planlegging som er obligatorisk (Aarsæther og Vabo, 2002). Men samtidig er det ikke noe hinder for å drive næringsutvikling og lokalsamfunnsutvikling. Det er opp til de enkelte kommunene hvordan de vil angripe samfunnsutviklingen, mange kommuner har fokus på alle de tre aspektene og tar oppgaven som samfunnsutvikler alvorlig (NOU, 2005:6). Det er også verdt å sette spørsmål ved om alle aspektene bør være formaliserte. Ifølge Aarsæther og Vabo (2002) er det engasjementet, kreativiteten og nyskapingen som trengs for samfunnsutvikling for stedsuavhengig til at man kan plassere det i et standardformular. Det er også verdt å påpeke at selv om kommunenes oppgaver har økt har ikke kommunale rammetilskudd økt tilsvarende. Konsekvensen av dette beskrives i (NOU, 2005:6) som at kommunene får mindre handlingsrom for arbeid knyttet til samfunnsutvikling. Dette ligger til grunn for denne oppgaven i forhold til hvilke løsninger som er benyttet i Dyrøy, hvor man har opprettet et kommunalt foretak som skal arbeide med samfunnsutvikling, mens man i andre kommune ser seg nødt til å legge ned samfunnsutvikling som prioritet på grunn av økonomi.

3 TEORETISKE PERSPEKTIVER

I dette kapitlet vil jeg først gi en presentasjon av noen nyere perspektiver på sted og rom. Det handler om at steder ikke lenger blir sett på som et avgrenset område på et kart eller blankt lerret for sosial handling, men som relasjonelle og dynamiske og hvor mennesker og steder gjensidig påvirkes og skapes (Holloway og Hubbard, 2001, Hubbard, 2005, Massey, 1994, Massey, 2005). Deretter vil jeg gå inn på noen nyere perspektiver på innovasjon og hva det innebærer for steder og stedsutviklingsarbeid. Begreper som innovasjon, nyskaping, nytenking og entreprenørskap er blitt en del av de fleste samfunnsfelt også innen lokalsamfunnsutvikling (Borch og Førde, 2010). Det er i dag andre krav enn tidligere i forhold til å fremstå som attraktive for blant annet rekruttering, tilbakeflytting og næringsutvikling. Det blir dermed sett på som avgjørende at også steder må fornye seg selv og være innovative for å kunne være konkurransedyktige (Borch og Førde, 2010, Nyseth og Viken, 2009). Det at innovasjon og fornying er avgjørende har også inntatt steder og hatt innvirkning på stedsutviklingsprosjekter. For å belyse dette vil jeg beskrive noen samfunnstrekk som jeg plasserer under merkelappen markedsføring. Denne markedsføringen handler om markedsføring av steder, gjennom for eksempel omdømmeprosjekter, og andre ideer rundt det at det er nytenking og innovasjon som må til for å snu negative utviklingstrekk. Mer konkret handler det om trender og reformer i offentlig sektor (New Public Management), mer generell resultatorientering og målstyring. Dette er samfunnstrekk som utgjør viktige vilkår for den typen utviklingsprosjekt som Stedsuavhengige arbeidsplasser er. Disse fokusområdene, steder som relasjonelle, fokus på innovasjon og nytenking og markedsføring utgjør forskjellige rasjonaliteter, som alle er i spill i sammenheng med prosjektet. De vil sammen kunne belyse hvordan de brukes for å forhandle prosjektets handlingsrom.

3.1 STEDER SOM FLYTENDE OG RELASJONELLE

Nyere stedsteori handler om at steder er i kontinuerlig endring og basert på sosiale relasjoner. Disse nyere tilnærmingene kan forstås som en reaksjon på tidligere rådende forståelser hvor man ser på rom som noe statisk og tomt, eller som et lerret hvor sosiale relasjoner kan utfoldes. Det kan også beskrives som en kontainer for det "ikke - romlige", altså at man opererer med en forståelse av rom som det motsatte av tid, som stillestående, fastsatt og statisk (Hubbard, 2005, Massey, 1994). Denne forståelsen ble utover 70 - tallet utfordret av nyere forståelser som handler om å bevege seg bort fra denne absolutte forståelsen, hvor rom blir tatt for gitt og tillagt selvsagte egenskaper.

Sted og rom er to relaterte men adskilte begreper; forståelsen av rom har betydning for forståelsen av sted. Det finnes forskjellige forståelser og oppfattelser av hva rom er i forskjellige

samfunn, og det blir naturalisert gjennom hverdagslige gjøremål og oppgaver. Eksempler på dette kan være hvordan man med tanke på eiendom snakker om rom som noe absolutt, og man bruker en relasjonell eller relativ forståelse i forhold til bevegelse av varer, penger, mennesker og informasjon (Harvey, 2009). Denne felles forståelsen man benytter seg av i hverdagen og handler på grunnlag av er det viktig å utfordre, for man vil finne motstridelser og tvetydighet som kan fungere som grunnlag til konflikter både i teori og praksis (Harvey, 1989). Som nevnt i innledningskapittelet har de nyere tilnærmingene til sted sammenheng med globalisering og økt bruk av kommunikasjonsteknologi. Det har gjort det mulig for relasjoner, som skaper steder, til å strekke seg over store geografiske avstander og endres hurtigere. Steders sosiale relasjoner er i større grad «strukket ut» over rom enn tidligere (Massey, 1994). Man bør derfor ha en tilnærming til sted som kan fange opp alle disse relasjonene. Doreen Massey har vært svært viktig i videreutviklingen av stedsbegrepet, og jeg kommer til å basere mye av stedstilnærmingen på hennes arbeid.

Massey beskriver det som at vi lever i en tid hvor ting er "speeding up and spreading out" (Massey, 1994:146). Mye av det som har vært skrevet om rom, sted og postmoderne tid legger vekt på hvordan rom blir uviktig i møte med globaliseringen. Dette har blitt beskrevet som hvordan rom blir tilintetgjort av tid og at man opplever en kompresjon av tid og rom. Her vil nyere tilnærminger til sted være egnet som alternativ beskrivelse. Det vil da handle om å forstå sted ut ifra rom-tid og skapt og formet av sosiale relasjoner på alle skalanivå. Ut i fra dette kan man da se på sted som en spesifikk artikkelasjon av disse relasjonene eller som et øyeblikk i et nettverk av sosiale relasjoner.

Massey (2005) legger frem en tilnærming til romlighet som handler om å konseptualisere rom og tid sammen og tenke samtidighet i form av rom-tid. Dette handler om å forstå rom som basert på sosiale relasjoner, det betyr at man ikke ser på sosiale fenomener som foregår *i rom*, men at *rom i seg selv* er konstruert av sosiale relasjoner. Man bør ikke skille dem men tenke samtidighet og gjensidig påvirkning. Når det sosiale nødvendigvis er romlig vil også det romlige nødvendigvis være sosialt konstruert. "*Space" is created out of the vast intricacies, the incredible complexities, of the interlocking and the non-interlocking, and the networks of relations at every scale from local to global"* (Massey, 1994:265). Ut i fra dette handler tilnærmingen om at tid/rom er en konfigurasjon av sosiale relasjoner der det romlige forstås som en iboende dynamisk samtidighet. I henhold til denne tilnærmingen til rom og romlighet finnes det flere og samtidige rom, dette handler om at de sosiale relasjonene vil alltid oppfattes og oppleves forskjellig av personer som har ulike posisjoner i rom. For å kunne observere rom vil man nødvendigvis også ta del i rommet som observeres, og man vil derfor som observatør være med å skape rommet og rommet vil være med å skape observatøren. Det er en gjensidig påvirkning, skaping og

konstituering som tilsier at det alltid vil finnes et mangfold av forskjellige rom. I denne nyere tilnærmingen blir det romlige forstått som konstruert ut av sosiale relasjoner på tvers av ulike romlige nivå, og med romlige nivå menes for eksempel det globale finansmarkedet, telekommunikasjon, nasjonalpolitiske forhold, sosiale relasjoner i byer, bebyggelsen, husholdet og arbeidsplassen (Massey, 1994:4).

Massey (2005:130 - 131) beskriver også rom som en samtidighet av pågående historier. Ut i fra dette blir steder forstått som samlinger av disse historiene, og kan beskrives som artikulasjoner innenfor en større overgripende romlig maktgeometri. Med dette menes det hvordan ulike grupperinger og mennesker har bestemte plasseringer i forhold til disse forbindelsene og strømmingene som utgjør historiene. Her blir ikke steder oppfattet som punkter på et kart men som en integrasjon av rom-tid, som «spatio-temporal events» (Massey, 1994). Ut i fra dette får man en forståelse av steder som pågående historier, øyeblikk innen maktgeometrier, åpne og som en spesifikk konstellasjon innen topografien til rom og sted som prosesser. Ut i fra denne tilnærmingen kan det være enklere å forstå steder som møteplasser (Berg et al., 2013). Gjennom dette begrepet tar man fokuset bort fra det geografiske og over på det relasjonelle.

I denne tilnærmingen ligger også en videreføring av tilnærming til sted som «sense of place». Det handler om hvordan mennesker opplever steder, og at disse tankene og følelsene mennesker har om steder er en like viktig del av steder som de materielle aspektene (Berg et al., 2013:14). Massey (1994) tar denne forståelsen videre i konseptet «a global sense of place». Det som ligger i dette er hvordan man i dagens samfunn ikke kan tenke eller ha en forståelse av sted uten og samtidig tenke på alle de forskjellige sammenkoblingene de har til mange andre steder i verden. Da beveger man seg bort i fra forståelser av steder som fastsatte, unike som enheter eller som nostalgiske områder hvor man har et uproblematisk forhold til *en* autentisk stedsidentitet (Massey, 1994). Om man heller forstår sted som rom-tid og skapt gjennom sosiale relasjoner på ulike nivå vil man kunne forstå sted som en spesifikk artikulasjon av disse relasjonene, eller som et spesifikt øyeblikk i nettverkene av de sosiale relasjonene. Dette vil igjen bety at denne spesifikke miksen av sosiale relasjoner som utgjør det unike ved steder ikke vil være samlet og inkludert i dette stedet i seg selv. Noen av disse relasjonene vil strekke seg utover det lokale og ut ifra dette kan man si at det globale er en del av det lokale. Da blir steders partikularitet ikke forstått ut i fra å opprette grenser, ramme inn eller gjennom å forstå steders identitet som det motsatte av «de andre», men nettopp gjennom og som den spesifikke miksen av relasjoner til «de andre».

Når man argumenterer for en tilnærming til rom som et øyeblikk i skjæringspunktet av konfigurerte sosiale relasjoner betyr det at rom ikke kan være stillestående, det vil alltid være

dynamisk og en prosess (Massey, 1994). Dette fører over til konseptet "a progressive sense of place". I denne tilnærmingen trenger ikke steder ha grenser som rammer dem inn og har ikke noen fast og gitt identitet, men samtidig gjør ingen av disse elementene i konseptualiseringen steders unike kvaliteter mindre viktig. Det handler heller om at det stedsspesifikke stadig blir reproduisert. Når rom er skapt ut av sosiale relasjoner vil de også være fulle av symbolisme og maktforhold (Massey, 1994). Som nevnt er det et viktig poeng i denne tilnærmingen at man må tenke samtidighet og ikke dikotomier, som i samtidigheten rom-tid. Dette kan forstås som en kritikk på hvordan begrepene ofte har blitt skilt fra hverandre blant annet i forskning. For eksempel at historiske analyser ikke inkluderer det romlige som noe mer enn et blankt lerret, eller at stedsanalyser opererer med en statisk tilnærming til rom og sted.

Tilnærmingen til sted i denne oppgaven bygger på en forståelse av rom som konstituert gjennom sosiale relasjoner og materielle sosiale praksiser. I denne oppgaven vil det at jeg forholder meg til steder og arenaer som relasjonelle bety at jeg, for å si noe om for eksempel Dyrøy som sted, så vil jeg se på de ulike relasjonene de tar del i, også utad fra lokalsamfunnet. Det samme gjelder for å kunne fortelle noe om for eksempel lokale arenaer for stedsutvikling vil fokusere på relasjoner og hvordan forskjellige møter er med på å påvirke og skape rom og handlingsrom. Jeg vil i denne oppgaven ta med de nyere prosessuelle og dynamiske forståelsene av sted med inn i analysen og koble dette opp mot hvordan de gjennom prosjektet arbeider frem mer flytende stedsbegrep, og vise hvordan det brukes forskjellige stedsforståelser i forskjellige sammenhenger.

3.2 INNOVASJON OG NYTENKING I STEDSUTVIKLING

Innovasjon i seg selv er ikke noe nytt, det som er nytt er at «det nye» i seg selv er blitt noe man bør trakte etter (Meyer, 2007). Begrepet blir ofte satt i sammenheng med næringsutvikling og kommersialisering, men har også spredt seg til andre miljøer. Nytenking og innovasjon er begreper som i dag benyttes på de fleste områder. Man finner sentre for nyskaping og innovasjonsavdelinger hos utdanningsinstitusjoner, innovasjonsbasert ledelse hos bedrifter og organisasjoner og innovasjonspolitik som fører kommuner, fylkeskommuner, regioner og stater inn under innovasjonsmantraet. Innovasjon er dermed blitt til et samfunnskrav for å ikke havne bakpå, eller for å holde seg i fronten. Dette mantra har vært gjeldende en god stund i forhold til bedrifter og organisasjoner, men det samme ser nå ut til å gjelde for steder og mennesker (Borch og Førde, 2010).

Denne tankegangen kan man kjenne igjen i prosjekter om stedsmarkedsføring (Nyseth og Viken, 2009). Dette igjen henger sammen med en mer generell markedsføring av flere samfunnsområder, og dette finner man også igjen i stedsutviklingsprosjekter. Det å selge og

markedsføre et sted henger tett sammen med entreprenørskapsstrategier. For å selge seg selv må steder ikke bare fremstå som et godt sted å bo men også underholdene og interessante (Nyseth og Viken, 2009:2). Med markedsgjøring mener jeg blant annet hvordan man regner også steder som konkurranseutsatte. At hvert sted må vise frem sin særegenhet gjennom stedsmarkedsføringsprosjekter for å selge seg til eventuelle tilflyttere og tilbakeflyttere. I dette ligger en forståelse av mennesker som stedsforbrukere. I forhold til dette har Dyrøy hatt en tilnærming der de har hatt fokus på å skape gode historier, minner og erfaringer fra lokalsamfunnet og kommunen gjennom oppveksten. Dette gjør de gjennom flere prosjekter og blant annet gjennom at de inkluderer skole og barnehage i Dyrøyseminaret slik at flest mulig i lokalsamfunnet skal føle tilknytning til seminaret, og at man på den måten skaper lokal forankring for de forskjellige prosjektene ved at det er mange som bidrar til dem. Tanken er da at ungdom sitter igjen med et positivt inntrykk av lokalsamfunnet og dermed kan fungere som gode «dyrøyambassadører», uansett om de velger å komme tilbake og bosette seg i kommunen eller ikke (Espenes, 2010).

Dette med stedsmarkedsføring handler også om å tiltrekke seg bedrifter og nyetableringer, man må konkurrere med andre steder om investeringer og arbeidsplasser. Nyseth og Viken (2009) legger frem et skille mellom «stedsbranding», altså å gjøre et merkevare ut av stedet, og stedsfornyning (place reinvention). Stedsfornyning er da noe mer enn stedsbranding og handler om noe mer grunnleggende enn å beskrive et steds identitet gjennom logoer og slagord. Stedsfornyning handler dermed om noe mer grunnleggende ved et sted, og kan kanskje beskrives som å gjenoppfinne stedet. Gjennom grunnleggende endringer ved stedets identitet og mening. Stedsfornyning er et konsept som fokuserer på både kontinuerlig fornying og nytenking, og mer praktiske og planlagte tiltak (Nyseth og Viken, 2009:3). Stedsfornyning kan dermed både være planlagt og tilfeldig som følge av forholdene mellom forskjellige aktører på ulik skala. Dette henger sammen med hvordan steder er dynamiske og flytende, de er i stadig endring og stedsfornyning er et aspekt ved prosessene. Dette kan sees i sammenheng med nyere tilnærminger til nyskaping og innovasjon. Der fokuseres det på at nyskaping ikke nødvendigvis handler om å produsere et produkt, men også handler om noe mer grunnleggende enn det som i dagligtale beskrives som innovasjon og nyskaping. Det handler om en tilnærming til verden, om grensebryting og opprør og frihet til å rive ned etablerte sannheter og forestillinger (Lønning, 2010:24) Det handler om å se på verden som åpen for endring, og å søke ut av det etablerte og videre inn mot nye muligheter og innsikter.

Ofte blir innovasjon beskrevet ut i fra kriterier om en oppfinnelse praktiske bruk, at resultatet av den innovative prosessen blir introdusert for et marked med brukere eller kunder og er dermed rettet mot økonomisk verdiøkning (Wilhelmsen og Foyn, 2013, Nærings- og

handelsdepartementet, 2010). Det som er felles i innovasjonsteorier er at det handler om noe nytt, enten om det er nye produkter, produksjonsprosesser, varer, markeder, nye fremstillingsmåter eller organisasjonsformer som skaper økonomiske verdier. Dette kan trekkes tilbake til Schumpeters økonomiske teorier om entreprenørskap, innovasjon og utvikling (Jøranli, 2010). Tilnærmingen handler om både prosess og produktinnovasjon og kan beskrives som evne til å kombinere eksisterende ressurser på nye måter (Borch og Førde, 2010, Jøranli, 2010). Mye innovasjonsteori faller dermed inn under økonomiske teoretiske tradisjoner og handler om bedrifters evne til å konkurrere og hevde seg i et marked. Men innovasjon og nyskaping i forhold til steder handler ikke nødvendigvis om økonomisk verdiskapning. I stedet handler det om utvikling, kreativitet og et fokus på «det nye». Nyskaperen er en som har som mål å skape en bedre fremtid, et bedre sted og en bedre tilværelse gjennom å utfordre grenser og finne og etablere nye meninger og rom. Det er dette Lønning (2010) beskriver som hva nyskaping *egentlig* handler om, og man må se ut over den økonomisk orienterte innovasjonslitteraturen for å finne ut dette «egentlige». Denne litteraturen legger vekt på aspekter som økonomisk planlegging, produktutvikling, distribusjon og markedsføring. Om hvilke effekter nyskaping har på forskjellige budsjett og i forhold til videre næringstiltak. Nyskaping blir ofte knyttet opp mot produktutvikling og har markedsmekanismene som barometer for nyskaping. Dette kan sees i sammenheng med en tendens i den vestlige tankegangen til å gjøre sluttproduktet viktigere enn prosessen og arbeidet med å komme dit (Ingold, 2000, Lønning, 2010). Dette beskriver Ingold (2000) ut ifra hvordan man forholder seg til kunst. I flere «ikke - vestlige» samfunn er det prosessen, det å skape kunsten som er vektlagt og sees på essensielt. Hvor kunstverket ikke har eller skal ha noe evig liv som ferdig produkt, men er ment for å være midlertidig og flyktig. Denne formen for nyskaping handler om en holdning til det å være menneske og innbygger på et sted, som for eksempel bygda. Her ligger ikke fokuset på å produsere et ferdig resultat, men handler om prosessen og det å stadig være med å utvikle steder videre.

Ut i fra et utviklingsperspektiv blir det å skape det motsatte av å bli skapt. Dette er basert på en grunnleggende tanke om at verden ikke enten er skapt på forhånd eller alltid skapende rundt det enkelte menneske, men at det er menneske som gjennom valg og vilje gjør verden til den ene eller det andre. Man kan da enten underkaste seg forhåndsdefinerte kulturelle konstruksjoner, eller så kan man aktivt gå inn for å påvirke og forhandle frem disse sosialt konstruerte konstruksjonene gjennom å benytte seg av mulighetsrommet. Dette handler da om at man kan være med å forhandle frem og påvirke handlingsrom aktivt i ønskede retninger. Et eksempel på hvordan dette henger sammen med Dyrøy er gjennom kommuneslagordet «Den lærende kommune». Som nevnt tidligere handler det om at kommunen skal våge å undre seg og stille spørsmål ved det som skjer i regionen, og at det å stille spørsmål i seg selv er en måte å utvikles,

ved å ikke passivt godta ferdige svar og oppskrifter (Dyroyseminaret.no, 2012). Dette med å være en Lærende kommune handler dermed om å imøtekomme virkeligheten med raske endringer og høyt tempo, å se og benytte seg av mulighetsrom som oppstår. Det beskrives som å være «på hugget» for å kunne oppdage endringer i omgivelsene tidlig, avdekke muligheter i disse endringene og realisere konkrete tiltak og innovasjoner ut i fra mulighetene som avdekkes (KPMG, 2003). Det nyskapende er dermed aktivt og et stadig forsøk på å utfordre de etablerte sannhetene, og på den måten gå mot det utviklende og skapende. For eksempel kan nyskaping på bygda handle om å vende om på et rådende syn på bygda som bakstreversk, uutdannet, primitiv og konservativ. Om man ikke regner dette som fastsatt, men som noe som er åpent for endring kan man utnytte dette handlingsrommet gjennom å forhandle frem nye forståelser og sannheter.

Innovasjon og nyskaping handler om kreativitet. Om kreative prosesser som fører til at man får til noe mer ut av det man allerede har tilgjengelig, altså å sette sammen deler av noe kjent for å få frem noe nytt. Dette nye som skapes vil overskride meningsinnholdet i hver enkelt del (Meyer, 2007). Det kan dermed være lønnsomt å sette sammen og forene elementer som vanligvis ikke hører sammen om målet er å skape noe nytt og innovativt. Meyer (2007:94) setter kreativitet i sammenheng med kunnskapsanvendelse, hvor man kan skille mellom konvergent og divergent tenkning. Det er konvergent tenkning som ligger til grunn for intelligenstester og mye av naturvitenskapene. Konvergent problemløsning handler om å se sammenhenger og likheter i ulike situasjoner, og hvor målet er at alle kommer frem til samme resultat ved bruk av samme fremgangsmåte. På den andre siden finner man divergent tenkning. Det handler om å tenke avvikende, og om å ikke komme frem til de samme svarene. Ut i fra divergent tenkning vil det komme frem flere «riktige» løsninger og problemløsningsmetoden vil være ulik i de forskjellige tilfellene. I følge Meyer (2007) er det gjennom divergent tenkning at man er kreativ, og gjennom konvergent tenkning vil man aldri kunne finne på noe nytt. Dette kan sees i sammenheng med hvordan man ser på kunnskap og kreativitet som viktig satsningsområde og som ett av landets viktigste ressursgrunnlag (NOU, 2011:3). Det å tenke avvikende og «utenfor boksen» er noe alle kan få til. Ut i fra dette vil ikke veien frem til det nye og det innovative være en målrettet prosess. Problemet som man finner løsninger på trenger ikke være artikulert og løsningen ikke gitt på forhånd. Det nye dukker opp når man mist venter det, som et plutselig glimt av innsikt. «Det nye» er et resultat av en formløs, tidskrevende, ustrukturert og intuitiv tankeprosess, og følger ikke noe man kan komme frem til gjennom logiske prosedyrer og på forhånd fastsatte regler (Meyer, 2007:96).

I følge med et fokus på kunnskap som ressurs finner man også kreativitet som verdifullt. Kreativitet blir fokusert på og oppmuntret i på samme måte som innovasjon, og blir sett på som

grunnleggende for økonomisk vekst og utvikling (Florida, 2002, Meyer, 2007). Florida (2002) beskriver det som at samfunnet i dag har et kreativt etos, og dette kreative etos gjennomsyrrer alt fra arbeidsliv, skolegang og samfunnsverdier. Kreativitet er mangeartet og flerdimensjonal, det handler om spesielle tankemåter og praksiser som må frembringes av enkeltmennesker og omgivelsene (Florida, 2002). Kreativitet handler om å leke seg med kombinasjoner, om å sile gjennom oppfatninger, data eller materiale for å komme frem til nye kombinasjoner.

I forhold til innovasjon og nytenking rundt sted er innovasjon drevet av andre verdiskapninger og rasjonaliteter enn den økonomiske (Olsen og Kramvig, 2009). Innovasjon er utvikling og utnyttelse av nye ideer og handler om at ny og kjent viten bringes i anvendelse i nye sammenhenger. Det henger derfor nært sammen med kreativitet, og kreativitet utløses i relasjoner og møter med andre (Meyer, 2007). Fordi den kreative prosessen er sosial blir den også satt i sammenheng med organisering av mennesker i organisasjoner. Men samtidig kan denne organiseringen på mange måter hemme kreativiteten (Florida, 2002). Kreativitet og innovasjon henger dermed sammen med at mennesker møtes. Innovative prosesser er sosiale og de handler om at kreativitet utløses i relasjoner og møter mellom forskjellige mennesker, ting, natur, teknologi og ideer (Olsen og Kramvig, 2009). Det er denne sammenheng man kan plassere målsettingen om å skape rom for kunnskapsflyt og nytenking. Kunnskapsflyt er utslagsgivende for kreativitet og videreutvikling av innovative ideer og jeg tolker det dit at kontorhotellet skal være en møteplass for denne typer relasjoner på tvers av fagfelt og geografi.

Mange organisasjoner dyrker kreativitet og forsøker å stimulere til det for å få til innovasjon og nyskaping som aktivitet i sin organisasjon (Spurkeland, 2012). I denne typen litteratur rundt kreativitet og innovasjon blir kreativitet hos enkeltmennesker ofte satt i sammenheng med begreper som høy selvtillit, fleksibilitet, originalitet, anti konvensjonalitet, frihetssøking og uavhengighet (Spurkeland, 2012:197). Men samtidig har man det relasjonelle aspektet i kreativitet som ofte vektlegges for organisasjoners søken etter innovasjon og kreativitet. Altså at kreativitet er en prosess som er relasjonell, noe som skjer i møter med andre. I litteratur rundt organisasjoner og kreativitet for næringslivet handler det om frihet og raushet i felles skapende arbeidsprosesser hvor det er stor takhøyde for å bruke flere deler av personlighetene og på den måten utvikle kreative evner. Det er også egen verdi i de relasjonene som dannes gjennom kreative prosesser. Det handler om hvordan man gjennom kreativitet, lek og ved å skape noe sammen danner noen spesielle bånd mellom aktørene. Dette kan eksemplifiseres gjennom jazzmusikere, hvor mennesker finner «tonen» på en måte som ikke kan uttrykkes verbalt (Spurkeland, 2012:199). Dette skjer også ved andre kreative opplevelser, hvor det skapes en relasjon eller kraft mellom menneskene som blir varig og selvfornyende. Dette kan også sees i sammenheng med tilnærmingen til stedsmarkedsføring og tilbakeflytting som er nevnt tidligere,

der fokuset er på å få skapt gode relasjoner i barneårene som kan være med på å løfte stedet og menneskene. Det kan også sees i sammenheng med samhørighet, som handler om å skape felleskap gjennom følelse av felles idekraft og å samle de kreative kreftene for å jobbe i samme retning.

3.2.1 TIDSPERSPEKTIVER

Som nevnt er innovasjon blitt til noe «alle» bedriver. I kunsten har det lenge vært en jakt etter det nye, og er forventet å skape noe nytt i motsetning til å gjenskape, mens nå er det krav om omstillinger, fornying og endring. Alle må være villige til å omskapes, og Meyer (2007:15) beskriver det som «*Den som ikke er omstillingsvillig, har ikke lenger livets rett*». Dette fokuset på det nye kan også settes i sammenheng med markedsøkonomiske samfunnstrekk. For dette fokuset på utvikling, fremskritt og innovasjon handler om en tilnærming til tid som åpen og «tom» i den forstand at man kan fylle den med et enda ikke gitt innhold. Dette er tid som i klokke tid, som kommer i motsetning til det Johansen (2001) kaller for syklisk tid. Syklisk tid henger sammen med jeger – og jordbrukssamfunnet som basert på handlinger og der er tiden spesifikk og opplevd. Klokke – tid *kan ha* innhold, mens syklisk – tid *er* innhold. Man separerer ikke hendelser og handlinger fra tiden, for det er de som er verdsatt i seg selv og bruksverdien av dem (Meyer, 2007). Altså en tilnærming til tid hvor man ikke har noen tid mellom handlinger som kan kastes bort eller spares. Dette er det motsatte av kapitalistisk økonomi hvor det er bytteverdien og ikke bruksverdien som er viktig. Her er tid penger og om ikke tiden blir brukt blir den borte.

Fremtiden er i denne tilnærmingen åpen og tom så lenge ikke noe har skjedd allerede. Det er dette som gjør at man i denne tilnærmingen til tid også planlegger for en uvisst fremtid, for hva som kan skje, ikke bare det forventede, men også det ønskelige og tenkelige (Johansen, 2001). Altså kan klokketiden settes i sammenheng med fremskritt og utvikling, og syklisk tid i sammenheng med skjebnemakt. En tilnærming og forståelse av tiden som åpen og mulig å fylle med innhold som ikke er gitt på forhånd, er nettopp det som gjør det mulig å tenke på utvikling og innovasjon som vil kunne fylle en uvisst fremtid. Det er denne tidsforståelsen som ligger til grunn for det fokuset på innovasjon og fornyelse man har i dag. Hvor man har åpent rom som skal fylles på best mulig måte, og hvor man selv kan være med å skape og forme mulighetsrom som enda ikke er uttrykt eller tilstede. I tillegg til denne mer grunnleggende tidsforståelsen som ligger til grunn har man også en romliggjøring av tid. Dette kan man se i sammenhengen med hvordan man tidligere regnet det nye som noe som krevde langsiktig planlegging og hardt arbeid, mens det nye nå er noe vi tror og håper skal møte oss rundt neste sving (Meyer, 2007:15). Tidligere satte man penger i banken i vente på at noe skulle skje en gang i fremtiden, mens mange nå velger å ikke vente men realiserer en ønsket fremtid med en gang. På den måten er ikke det nye og en

bedre fremtid noe som kommer langt frem i tid, men noe som er romliggjort i den forstand at det kan befinne seg rundt hjørnet. Dette henger igjen sammen med hvordan endring og fornyelse er blitt til livsverdier, og nye er blitt selvstendiggjort som en attraktiv verdi i seg selv (Johansen, 2001).

Dette gjelder som sagt både for samfunnet, steder og for enkeltmennesket, og kan kjennes igjen på uttrykk som at man er ansvarlig for egen fremtid. Når tiden er en samling av øyeblikk og samtidig noe som binder sammen fortid, nåtid og fremtid i en linje som kun går fremover i en retning, blir utvikling en gradvis forandring til noe bedre (Meyer, 2007). Her finner vi logikken til samfunnsplanlegging og lokalsamfunnsutvikling. Dette vil jeg sette i sammenheng med teknologi og kommunikasjon. I en tid hvor fleksibilitet og det nye settes høyt, og man har kommunikasjonsteknologi som gjør at informasjon om innovasjon og endring, vil man oppleve samtidighet. Dette i forhold til tidsoppfattelsen som relativt ny, hvor det fjerne er nå. Det at noe som skjer et annet sted langt borte skjer samtidig er også et produkt av den moderne tidsforståelsen (Johansen, 2001).

Økt bruk av kommunikasjonsteknologi har også ført til homogenisering av tiden og tidsforståelsen. At de fleste følger samme tid og samtidig har fleksible spesialisering gjør at man får lange avhengighetskjeder. Ved å kaste bort tid i ett ledd vil man skape ringvirkninger i flere andre ledd. Derfor kan dette oppleves som en slags synkroniseringstvang (Johansen, 2001). Dette kan man se i sammenheng med uttrykket «tid er penger», hvor dette blir en av måtene det uttrykkes på. Det blir viktig å ikke kaste bort egen eller andres tid. Tid og øyeblikk blir i seg selv viktige fordi de er nyttige, og om man bruker og disponerer tiden godt kan man høste gevinster av det senere (Meyer, 2007:24). Ethvert øyeblikk er dermed en overgang til noe annet, en bedre fremtid i form av gleder eller bedre betalt jobb, det blir til et middel for å komme seg opp og frem. Dette legger opp til å ikke være tilfreds med det som er her og nå, for det vill alltid være noe fremtidig bedre. Dette har klar sammenheng med innovasjon og utviklingstankegangen som baserer seg på at det alltid vil være en fremtid som er bedre enn hva man har nå.

Denne tilnærmingen og forståelsen av tid henger også sammen med «det nye arbeidslivet» og den fleksibilitet som forventes og foretrekkes. Om tiden og det nye er noe som er romliggjort og kan «komme» når som helst er det viktig å kunne være fleksibel nok til å tilpasse seg endringene når de kommer. Flexibilitet blir dermed en måte å ikke kaste bort tid, fordi tid som ikke benyttes vil være bortkastede penger. I denne sammenheng kan man igjen trekke inn nullmotstandsarbeideren. Nullmotstandsarbeideren vil da være en arbeidstaker som prioriterer arbeidsgiveren og bedriftens behov før alt annet (Svendsen, 2011). Altså handler det om hvorvidt man vil kunne være fleksibel og tilgjengelig ovenfor arbeidsgiveren til enhver tid.

I denne oppgaven vil jeg benytte meg av de forskjellige perspektivene og forståelsene rundt kreativitet og innovasjon for å forstå hvordan Dyrøyseminarsenteret arbeider med prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser for å legge til rette for kreativitet og innovasjon. Jeg er også opptatt av hvordan de forholder seg til kravene om innovasjon og utvikling. Jeg vil se på hvilke forståelser deres arbeid bygger på og hvordan de forholder seg til dem i prosessene rundt prosjektet. Dette vil jeg også sette i sammenheng med hvilke visjoner de har for lokalsamfunnet med tanke på ideer rundt kreative rom. Både hvordan dette fokuset brukes av prosjektet for å fremme egne visjoner og mål, og hvordan kravet om innovasjon brukes for å forankre og legitimere prosjektet utad.

3.3 MARKEDSGJØRING AV UTVIKLINGSARBEID

Over har jeg lagt frem noen aspekter som binder sammen innovasjon, samfunnsutvikling og det nye arbeidslivet. Videre vil jeg legge frem noen av de samfunnstrekkene som gjør seg gjeldende som jeg har plassert under merkelappen markedsføring. Med dette mener jeg hvordan det nye arbeidslivet endres i sammenheng med globalisering, økt konkurranse, økt fokus på omstilling og innovasjon. Man beveger seg bort i fra kollektive løsninger og sentrale forhandlinger på bakgrunn av at de er tungroddede og tilhører fortiden fordi de ikke er fleksible nok. Fokuset må ut i fra dette heller ligge på organiseringsordninger som er fleksible og som raskt kan tilpasse seg en flyktig og turbulent verden. *I vår flyktige verden må en stadig kunne tilby noe nytt, og for å kunne gjøre det må en kunne operere med organisasjonsløsninger med tilstrekkelig tilpasningsevne og fleksibilitet* (Ramsdal og Skorstad, 2004:13). Dette er for å kunne møte krav om fleksibilitet fra markedet, og også krav om fleksibilitet fra enkeltmennesker som forbrukere og arbeidstakere. Her fremsettes kravet om fleksibilitet som en slags selvinnslysende sannhet, og sammen med denne truismen kommer kravene om innovasjon og høy kompetanse. Ifølge Ramsdal og Skorstad (2004) er dette et dominerende syn i samfunnet som man kan finne igjen i blant annet offentlige dokumenter og offentlige utredninger.

Et av de mest åpenbare aspektene ved denne markedsføringen er New Public Management (NPM). NPM er snakk om noen fellestrekk ved en rekke reformer og strukturendringer i offentlig sektor. Det er ikke noe enhetlig system, men baserer seg på en rekke prinsipper og mekanismer for styring (Amdam og Veggeland, 2011). Karakteristisk for formen er likevel at den baserer sin legitimitet på at resultater oppnås med utgangspunkt i nært definerte mål, den er resultatorientert, og den offentlige finansieringen av forvaltningen og tjenesteproduksjonen er tilsvarende innsatsstyrt. Dette fokuset får noen konsekvenser. Betydelig vekt blir lagt på kvantifisering av resultater og måling av disse. Dette igjen fremmer behov for reform i betydningen oppsplitting og fragmentering av offentlig sektor, og nedbrytning av tradisjonelle institusjonelle hierarkier. De mange forvaltningsenhetene og organisatorisk fristilte

tjenesteprodusentene underkastes prinsippet om markedsgjøring. Det skjer på grunnlag av marked og konkurranse, ved inngåelse av rettslige kontrakter eller ved forhandlinger og inngåelse av avtalebaserede partnerskap mellom offentlige aktører eller mellom offentlige og private aktører. En konsekvens av dette er en sammenblanding av offentlige og private interesser, for eksempel i offentlige utviklingsprogrammer (Amdam og Veggeland, 2011).

Organisatorisk fristilling er en del av NPM og innebærer fragmentering av offentlig sektor, noe som forsøkes løst ved partnerskapsdannelser. Et vanlig resultat blir da fristilling av virksomheter i kommuner, det vil si at det blir et eget rettssubjekt og blir stående på siden av hierarkiet (Amdam og Veggeland, 2011). Dette vil Dyrøyseminaret være et eksempel på, det er et Kommunalt Foretak som er en selskapsform som brukes for selskaper som eies av norske kommuner. Kommunale foretak har styrer og daglig leder som andre virksomheter, og har derfor ikke kommunestyret som øverste myndighet. Dette har noen effekter, siden den ikke har samme folkevalgte styring og kontroll vil velgerne og de folkevalgte ikke nødvendigvis ha samme påvirkningsmulighet i virksomhetens arbeid (Opedal et al., 2012). Denne organisasjonsmodellen er beregnet for å gi visse deler av kommunens virksomhet et mer forretningsmessig preg uten at det blir fullstendig fristilt gjennom aksjeselskap. I Norge er dette spesielt knyttet til kommunens rolle som utviklingsaktør.

Noen aspekter ved markedsgjøring og nye offentlige styringstilnærmingene er hvordan de offentlige organene drives etter mer markedsmessige prinsipper. Et eksempel på dette er det som Torsteinsen (2012) beskriver som resultatkommuner. Resultatkommunene består av resultatenheter, resultatenhetsmodellene, tonivåorganisering og flat struktur, disse begrepene brukes litt om hverandre og handler om mye av det samme. Resultatkommunen handler om at det er økt fokus på resultater som et av de klareste utviklingstrekkene i kommunesektoren. Innføringen av resultatenshetsmodellen viser en faseforskyvning hvor man nå tenker seg at hele den formelle kommunale organisasjonen skal designes ut i fra hensyn til økt resultatoppnåelse og resultatfokus. Denne organiseringsformen har i løpet av de siste 20 årene blitt den mest vanlige organiseringsmodellen i norske kommuner (Torsteinsen, 2012).

Dette kan sees i sammenheng med økt bruk av rammeoverføringer fra statlige myndigheter, innføring av målstyring og rammebudsjettering i kommunene. Det som gjør dette forskjellig fra tidligere fokus på resultater er at dette bygger på en NPM tankegang om at offentlig sektor er mindre effektiv og resultatfokuseret enn privat sektor. Det offentlige blir her sett på som det motsatte av en privat bedrift, og private bedrifter blir idealet for organisering og drift av kommuner. I sammenheng med dette opplever man økt fokusering og tydeliggjøring av

økonomisk resultatansvar. Selv om det også er andre resultater som blir vektlagt, som for eksempel brukertilfredshet, er økonomien i praksis førsteprioritet (Torsteinsen, 2012:12).

Resultatenhetsmodellen brukes om kommunale organisasjoner som er delt inn i separate, semiautonome, operative enheter med tilnærmet totalansvar for sin egen drift og egne resultater. Disse blir definert av og innenfor rammer fastsatt av en overordnet strategisk myndighet, som kommunestyret eller rådmannen og nasjonale myndigheter (Torsteinsen, 2012). Tradisjonelt har resultater, ut ifra en profesjonell logikk, vært forstått som dekning av brukerbehov, mens resultatenhetsmodellen supplerer dette med en økonomisk logikk der minimalisering av kostnader fremstår som viktig.

Ramsdal og Skorstad (2004) beskriver denne formen for omstillinger som basert på stereotyper om hvordan både offentlige og private virksomheter fungerer. Og disse stereotypene igjen grunner i noen ideologisk forankrede stereotyper. Dette henger sammen med «økonomisme» som ideologisk hegemoni, og baserer seg på de internasjonale nyliberalistiske tendenser som begynte på 80 - tallet. Dette er altså noen tilnærminger til hvordan offentlig og private organisasjoner blir mer like, og opererer etter samme prinsipper om marked. Hvordan organiseringen rundt Dyrøyseminarsenteret KF faller inn under dette. I tillegg kan man koble dette opp mot det som er nevnt angående stedsmarkedsføring. Denne formen for virksomhet bygger på en markedslogikk i forhold til steder og mennesker som konsumenter av steder, hvor man konkurrerer i et stedsmarked om innflyttere, næringsinvesteringer og lignende og det derfor gjelder å selge sitt sted til eventuelle «kunder» (Nyseth og Viken, 2009). Markedsgjøringen handler dermed ikke bare om hvordan offentlige virksomheter blir drevet etter gitte markedsprinsipper, men også steder i seg selv.

Et viktig aspekt ved denne formen for organisering er hvordan det endrer fokuset for de virksomhetene som benytter seg av mål – og resultatstyring, der fokuset går over til å handle om kostnadseffektivitet og målbare resultater. Ifølge Gjerde (2012) er det en myte at resultatstyring i det offentlige er noe nytt og at det kom sammen med NPM, men heller at det gjennom fokuset i NPM ble aktualisert et behov for denne typen styring. Resultatfokus og målstyring er prioritert i offentlig sektor. Målstyring går ut på at man skal legge vekt på systematisk arbeid mot virksomhetens mål (Busch et al., 2009). Dette skal gjøres ved at mål defineres og konkrete handlingsplaner utarbeides for å realisere disse målene. Det er ikke noe i veien for å kombinere denne formen for styring med andre, som for eksempel verdistyring, som jeg nevnte i sammenheng med «den lærende kommune». Dette kan gjøres ved at verdier som er viktige gjøres om til mål og dermed blir en del av målstyringen. Målstyring handler om å etablere arbeidsmål, og disse målene bør være resultatbeskrivende, objektivt målbare, tidsbestemte,

utviklende og realistiske (Busch et al., 2009). Noe som blir mer og mer populært i det offentlige er det som kalles for balansert målstyring. I denne tilnærmingen har man en grunnidé om at man skal finne en balanse mellom økonomiske og ikke – økonomiske mål (Gjerde, 2012). Dette er også en modell som opprinnelig ble utviklet for næringslivet, men som har blitt overført til offentlig sektor.

Jeg her har valgt å beskrive som markedsgjøring skal jeg i oppgaven bruke til å belyse og forstå noen av de valgene og aspektene som er gjort med tanke på prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser. Jeg vil se på hvordan målene er uttrykt og hvordan de forholder seg til effekter og resultater. Jeg vil se på prosjektet i sammenheng med en rekke forskjellige samfunnsstrømninger for å belyse hvordan dette har innvirkning på prosjektet og handlingsrommet det forholder seg til. De forskjellige aspektene som ligger under markedsgjøring er med for å kunne forklare og belyse de forskjellige fokusene, som for eksempel hva som verdsettes og hva som satses på. Mange av disse aspektene som utgjør markedsgjøringen henger sammen med hvordan det fokuseres på fleksibilitet.

3.4 ULIKE RASJONALITETER OG AMBIVALENSER I UTVIKLINGSPROSJEKTER

Det den teorien som er presenter ovenfor handler om er hvordan man i utviklingsprosjekter står i et spenningsforhold mellom ulike fokus og rasjonaliteter. Det er her trukket frem forskjellige teoretiske aspekter for lokalsamfunnsutvikling, som alle er viktige for hvordan prosjekter skapes og forhandles frem. Det er i de ulike tilnærmingene forskjellige aspekter som verdsettes, som for eksempel stedsidentitet, fleksibilitet og effekter. Prosjektet må da forholde seg til og manøvrere i mellom ulike rasjonaliteter. Hvor man på den ene siden vil tilrettelegge for å ha fokus på innovasjon og kreativitet, har man på den andre siden samtidig fokus på måloppnåelse og målbare resultater. I tillegg har man en oversettelse av organiseringsformer fra privat næring til offentlige virksomheter som også baserer seg på forskjellige grunnlag, hvor det også oppstår et spenningsforhold. På den ene siden har man størst fokus på økonomisk vekst og produktivitet ut i fra en markedslogikk, mens man på den andre siden har mer fokus på ikke – økonomiske mål som for eksempel økt kvalitet i tjenester og tilrettelegge for enklere hverdager. Tidsperspektivene er også en viktig del i dette, hvor man på den ene siden fokus på kortsiktige effekter og måloppnåelse, mens man for lokalsamfunnet har langsiktige visjoner og fokus på prosesser. Markedsgjøringen har preget forståelsene og begrepene på flere samfunnsområder, og da også de som brukes i lokal samfunnsutvikling (Olsen og Kramvig, 2009). Dette er med på å forme rammen for denne typens prosjekters handlingsrom, og lokale samfunnsutviklingsprosjekter må forholde seg disse ulikheter og ambivalenser. Spørsmålet blir da hvordan man forholder seg til denne ambivalens og manøvrerer seg mellom disse ulike

rasjonalitetene, og hvordan ulike virkelighetsforståelser møtes i prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser.

Det å benytte disse perspektivene i en studie av stedsuavhengighet vil kanskje kunne bidra til at perspektivet på relasjonelle steder får inn en ny dynamikk inn i fagdiskusjonene rundt stedsutvikling og lokalsamfunnsutvikling. Det vil kunne bidra til å åpne opp for nyere tanker rundt lokalsamfunnsutvikling, gjennom hvordan *stedsuavhengighet* kobles opp mot utvikling av stedet. I tillegg kan det føre til at innovasjonsfeltet åpnes noe opp for å fokusere på de kreative prosessene som nytenking og innovasjon bygger på, gjennom å forene ulike virkelighetsforståelser og rasjonaliteter i prosjektet. I tillegg til at det å sette disse perspektivene sammen vil belyse hvordan de aspektene som jeg beskriver som markedsgjøring, som målstyring og resultatfokus, gjennom virkemiddelapparatet virker inn og påvirker det som skal hjelpes frem og satses på i sammenheng med de politiske satsingene.

4 METODOLOGI OG METODE

Tilnærmingen min er også i metodeutforming basert på en forståelse av steder som skapende, som noe som skapes og blir skapt i relasjoner og dermed ikke er noe som kan objektivt observeres. Den som observerer og det som observeres vil være en del av og gjensidig påvirke hverandre.

Problemstillingen min handler om handlingsrom, og hvordan de forhandles og skapes i relasjoner. Her er relasjoner brukt som et utvidet begrep hvor det kan innebære flere former for mellommenneskelig interaksjon, som for eksempel gjennom dokumenter som rapporter og søknader. Det å ha fokus på det relasjonelle ved steder innebærer også noen utfordringer i forhold til hvordan man skal gå frem metodisk (Berg et al., 2013). Dette henger spesielt sammen med hvordan man skal kunne gripe den kompleksiteten som ligger i steder når de sees på som flyktige, prosessuelle og dynamiske, og hvordan en har forholdt seg til steder som enheter når steders avgrensning er noe som også er sosialt konstruert, dynamisk og situasjonsavhengig. John Law argumenterer for at man ikke skal undertrykke denne kompleksitet og uorden, noe som ofte gjøres i metodelære (Law 2001, i Berg et al., 2013). Han mener at man heller burde ha en åpen tilnærming og være opptatt av den faktiske kompleksitet som preger virkeligheten. Spørsmålet da blir hvordan man skal finne måter å forstå og tilnærme seg komplekse virkeligheter.

Min tilnærming har handlet om å forsøke å forstå det uoversiktlige og komplekse gjennom et bredt inntak til feltet. Jeg har hatt en bred og utforskende tilnærming hvor jeg gjennom feltarbeidsperioden har inntatt flere ulike roller, posisjoner og metoder i feltet, og dermed fått oppleve prosjektet i ulike arenaer. Jeg har hatt et internship i Dyrøyseminarsenteret i forbindelse med Dyrøyseminaret 2012, og har dermed fått innsikt i hvordan Dyrøyseminaret jobber med lokalsamfunnsutvikling fra innsiden, i tillegg fikk jeg innblikk gjennom rollen som deltager på Dyrøyseminaret. Jeg har også hatt rollen som deltager på seminar arrangert av Dyrøyseminarsenteret hvor temaet var prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser, og har gjennom disse fått se hvordan prosjektet blir fremstilt utad til andre kommuner og interesserte. I tillegg har jeg vært med under Distriktssenterets kartlegging av prosjektet, og fått innblikk i hva som legges vekt på i den prosessen. Jeg har hatt god dialog med prosjektlederne og fått mye informasjon tilsendt av dem som ellers ikke ville vært tilgjengelig, noe som også gir innblikk i hvordan Dyrøyseminarsenteret forholder seg til forskning og kunnskap rundt prosjektene. Jeg har vært i Dyrøy flere ganger i løpet av perioden. Noen dagsbesøk til Dyrøyseminarsenteret og noen lengre opphold i forbindelse med internshipet som jeg også kombinerte med deltagende observasjon på kontorhotellet. Dette har også gitt meg innblikk i rollen som bruker av

kontorhotellet. Under feltarbeidsperioden og i forbindelse med Dyrøyseminaret 2012 bodde jeg hjemme hos en familie, og dette har gitt meg innblikk i prosjektet fra de delene av lokalsamfunnet som ikke har direkte tilknytning til prosjektet. Jeg har brukt flere ulike metoder, men har hele tiden hatt en utforskende tilnærming til feltet. Jeg har brukt deltagende observasjon og gjennomført intervjuer ut i fra hva som har fremstått som interessant underveis. Dette har jeg supplert med analyse av dokumenter og mer strukturert intervju ettersom fokuset har spisset seg. For å besvare problemstillingene vil analysedelen i stor grad bygge på intervjuer med prosjektledelse og analyse av ulike dokumenter, men det breie inntaket jeg har hatt vil fungere som viktig bakteppe og kontekstualisering av denne kunnskapen.

4.1 PROSESSEN OG TILNÆRMING TIL FELTET

Da jeg satte i gang med masterprosjektet søkte jeg aktivt etter forskjellige utviklingsprosjekter rundt om i Troms og Finnmark. Jeg søkte etter informasjon om prosjekter som ble nevnt rundt om i forskjellige rapporter og utredninger, i tillegg til å se på hjemmesidene til de enkelte kommunene. På den måten at jeg fikk høre om prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser og Dyrøyseminarsenteret. Når jeg så at kommunen skulle ha stand på karrieresenteret gikk jeg dit for å høre mer om prosjektet, der ble jeg møtt med stort engasjement og opprettet kontakt med de som arbeidet med prosjektet.

En liten stund etter dette møtet fikk jeg invitasjon til et miniseminar om Stedsuavhengige arbeidsplasser som skulle holdes for noen interesserte kommuner. Dette seminaret handlet om den stedsuavhengige tankegangen og hvordan den kan brukes i næring, læring og kultur. Der gikk prosjektlederne gjennom prosessen til prosjektet. Først om forprosjektet og om kartleggingen og undersøkelsene som var gjort i sammenheng med det og hva de hadde funnet ut der. Det handlet om hva arbeidstakere trenger for å kunne ta steget til å begynne å arbeide stedsuavhengig og hva som er viktig for arbeidsgiveren. Deretter gikk fokuset over på å handle om hovedprosjektets første år som handlet om hva slags tilrettelegging som er gjort i Dyrøy og hva som kan gjøres i andre lokalsamfunn. Det handlet altså om den stedsuavhengige tankegangen, kunnskap, publisering, etablering av nettsted og Læringshagen. Det ble satt fokus på hovedprosjektet videre, på forskning og dokumentasjon, og hva slags kunnskap som trengs for å etablere sterke Stedsuavhengige miljøer. I tillegg ble det vist til konkrete erfaringer fra personer som arbeider stedsuavhengig fra Dyrøy, og erfaringer med fjernledelse av de som stedsuavhengige arbeidere gjennom å hente inn arbeidsgiverne, dette ble gjort gjennom digitalt senter og videooverføring.

Etter dette ble det diskutert rundt prosjektet. Hvilke muligheter som lå i dette, og i hvilken grad dette var noe de representerte kommunene selv kunne tenke seg å ta i bruk. I den sammenheng

ble det diskutert hvorvidt det ville være lønnsomt å satse på i forhold til andre satsningsområder som kanskje hadde tydeligere lønnsomhet i form av inntekt til kommunen. I tillegg til dette ble det satt fokus på tidligere prosjekter som hadde handlet om fjernarbeid, og hvorvidt dette hadde vært noen suksess. Det ble også diskutert og reflektert rundt det at mange av deltagerne selv ofte arbeidet stedsuavhengig uten å egentlig ha tenkt over at det er det de gjør.

Jeg så på det å dra på dette miniseminalet som en mulighet til lære mer om prosjektet, og som en sjanse til å komme ordentlig inn på prosjektet og bli oppdatert på hva det var prosjektet handlet om. I tillegg så jeg det som en mulighet til å se hva som ble vektlagt av de som selv ledet prosjektet, og hva som ellers ble sett på som mest interessant av deltagerne og de som også var der for å lære mer om prosjektet. I tillegg fikk jeg mulighet til å være med og observere under intervjuer med ei utsendt fra Distriktssenteret som var med på miniseminalet og skulle kartlegge prosjektet for deres database for erfaringsdeling. Det gjorde det mulig for meg å sitte med under intervjuene og få enda dypere innblikk i prosessen rundt prosjektet, og bakenforliggende tanker og visjoner. Der ble det lagt vekt på den stedsuavhengige tankegangen og det å se mulighetene som ligger i god digital infrastruktur. Det handler om flyt, frihet og fleksibilitet, og om muligheter på flere fronter som fritid, kulturliv, skole, barnehage og eldresentre i tillegg til i arbeidslivet (Brox, 2011).

Gjennom å delta på dette kunne jeg sette meg inn i prosjektet og prosjektorganiseringen fra både deres egen fremstilling av prosjektet og gjennom en utenforstående kartlegging av prosjektet. På den måten fikk jeg tak i både informasjon rundt avtaleverk, kommunens forankring som lærende kommune og hvordan dette prosjektet kan settes inn i en større sammenheng rundt lokalsamfunnsutvikling i Dyrøy. I tillegg fikk jeg informasjon om eksisterende kunnskap og tips om andre relevante prosjekter. Ut i fra dette fikk jeg allerede under dette seminaret flere ulike posisjoner i forhold til prosjektet. Som deltager på seminaret og observatør fikk jeg tilgang til hvordan prosjektet fremstår utenfra, som promotert utad. Samtidig fikk jeg tilgang til bakgrunnsinformasjon og dermed en undersøkende rolle, både gjennom å sitte inn på intervjuer og kartlegging av prosjektet, men også ut i fra at de visste jeg var tilstede for å finne hva som kunne være en interessant problemstilling i forhold til prosjektet.

Jeg har fått mye hjelp og assistanse av prosjektlederne underveis, blant annet i form av tilgang på dokumenter og søknader, i tillegg har jeg hatt pågående dialog med dem angående problemstilling og hva som har vært av planer. På grunnlag av den kunnskapen jeg hadde ble fokuset i første omgang satt på Læringshagen i seg selv og de som benytter seg av den og hvordan Dyrøy tilrettelegger for denne typen arbeidsplasser. Et interessant aspekt her er

paradokset i det å skape et sted for stedsuavhengig arbeid, som kontorhotellet Læringshagen er tenkt til å fungere som. I tillegg ønsket jeg å fokusere mest på menneskene, og hvordan man arbeidet stedsuavhengig og hvordan dette ble gjort og opplevd. Men hele tiden har fokuset vært på å gå inn med en åpen innstilling og arbeide ut i fra det som underveis fremstår som relevant og interessant.

Jeg ønsket å se på prosjektets handlingsrom i spenningen mellom kreativitet i utviklingsprosjektet og møtet med eksterne rammevilkår. Et av målene i prosjektet er å legge til rette for innovasjon gjennom å skape en arena for kunnskapsflyt og kreativitet. Prosjektet handler mye om å tilrettelegge for innovasjon men samtidig er det stor usikkerhet knyttet til hvordan man i praksis skal gjøre dette (Kramvig og Førde, 2013). Sted og innovasjon er som sagt prosesser som er dynamiske og komplekse, men steder er i innovasjonsforskningen tradisjonelt tatt for gitt eller sett på som det som skal innoveres. Jeg ønsker å ta det relasjonelle og prosessuelle stedsbegrepet med meg inn i sammen med teorier rundt innovasjon og kreativitet i oppgaven, og dette krever en metodisk tilnærming som kan fange opp noe av denne kompleksiteten. Derfor har jeg benyttet meg av flere forskjellige metoder under feltarbeidet. Det handler om deltagende observasjon, semistrukturerte intervju og analyse av dokumenter.

4.2 ÅPEN OG UTFORSKENDE TILNÆRMING

I feltarbeidsperioden forsøkte jeg å ha en åpen tilnærming til feltet. Med dette mener jeg hvordan jeg har hatt en utforskende og spørrende tilnærming og hatt en prosess rundt hvilken retning fokuset rundt prosjektet ville ta. Hvor jeg har fulgt forskjellige aspekter ettersom hva som har fremstått som mest interessant til enhver tid, og forsøkt å ikke legge for mange føringer i begynnelsen.

Jeg gikk inn i feltet med noen forskningsspørsmål som var laget ut i fra den informasjonen jeg hadde fra før og forventede interessante aspekter. De forventede interessante aspektene var knyttet til hvordan fleksibilitet rundt arbeidssted kunne påvirke valg av bosted, hvordan forholdet til arbeidsplassen som sted endres når man arbeider stedsuavhengig, og hvordan dette opplevdes av arbeidstakerne. Fokuset var på forholdet mellom bosted, lokalsamfunnet, arbeidsplass, teknologi, mobilitet og flerstedstilknytninger ³.

Forskningsspørsmålene har blitt omformulert og endret underveis i prosessen, ut i fra hva som har kommet frem av interessante aspekter underveis. I utgangspunktet hadde jeg løse og relativt åpne avgrensinger basert på teoretiske perspektiver og begreper, spesifikt i forhold til relasjonelle steder og rom. Utenom dette har jeg hatt et ønske om å benytte meg av det mangfoldet i datamateriale som denne metodesammensetningen gir. Derfor var

³ Se vedlegg 1, Intervjuguide 1.

forskningsspørsmålene i utgangspunktet ganske generelle, og forskningsspørsmålene og intervju spørsmålene har blitt modifisert etter hvert som jeg har fått mer kunnskap og innsnevret felt.

Utvalget for både intervjuene og observasjonen ga seg til en viss grad selv, det var mennesker som hadde tilknytning til prosjektet og benyttet seg av kontorhotellet som sted. Dette henger sammen med den utforskende og åpne tilnærmingen hvor jeg til en viss grad har tillatt tilfeldigheter i prosessen og interessen få styre i feltarbeidet. Dette gjeldt spesielt i begynnelsen av feltarbeidsperioden, hvor jeg gjorde deltagende observasjon og intervjuet brukere av kontorhotellet. Dermed kom utvelgelsen av informanter naturlig i sammenheng med kontorhotellets rolle som fleksibel arbeidsplass. Dette med fleksibilitet førte også til at det ikke nødvendigvis var de samme som arbeidet og kunne observeres hver dag. Fokuset har ikke vært på enkeltmenneskene men heller på hvordan stedet ble brukt og hvordan brukerne av stedet forholdt seg til det at det ikke var de samme personene de måtte forholde seg til hver dag. Dette gjelder også i forhold til intervjuene, da det ga seg litt selv hvem jeg skulle intervju ut i fra hvem som var tilgjengelig og som det var mulig å få kontakt med. Etter feltarbeidsperioden med deltagende observasjon og lengre opphold i Dyrøy var over, og jeg hadde gått igjennom informasjonen jeg hadde fått ut ifra observasjon og intervjuene, dro jeg litt senere tilbake for å få flere intervjuer med nøkkelpersoner rundt prosjektet og få ytterligere informasjon om temaet. Da hadde fokuset blitt snevret inn og jeg var mer klar på hvilke aspekter ved prosjektet jeg ville se på og få belyst og problematisert, under dette intervjuet var også intervjuguiden endret⁴.

Før jeg dro på feltarbeid så hadde jeg vært i Dyrøy og hatt med kontakt med Dyrøyseminarsenteret over mail, i tillegg til å studere tidligere forskning og teori på temaet. På den måten hadde jeg skaffet meg en hel del informasjon om miljøet jeg skulle inn i før jeg begynte med observasjon og intervjuer. Denne informasjonen hjalp til med å skaffe meg et overblikk og er en del av min forståelseshorisont (Fangen og Sellerberg, 2011).

4.3 DELTAGENDE OBSERVASJON GJENNOM ULIKE ROLLER

En viktig del av feltarbeidet mitt handlet om deltagende observasjon i Dyrøy. Deltagende observasjon handler om å være en del av de arenaene og det miljøet som skal undersøkes. Jeg har som sagt hatt flere roller i forhold til prosjektet blant annet gjennom internship i Dyrøyseminarsenteret i sammenheng med Dyrøyseminaret 2012. Dyrøyseminarsenteret er som sagt de som driver utviklingsprosjektene i Dyrøy kommune. De arbeider med lokal samfunnsutvikling og fokuserer på langsiktige program og prosjekter. Gjennom dette internshippet fikk jeg et lite innblikk i organiseringen fra innsiden og hvordan det jobbes og

⁴ Se vedlegg 2, Intervjuguide 2.

tenkes der. Spesielt i forhold til å bruke og forankre prosjekter i lokalsamfunnet, som jeg i dette tilfellet tok del i gjennom å opprettholde koblingen mellom seminaret og lokale ungdommer. Gjennom internshipet fikk jeg også selv erfart hvordan det er å arbeide stedsuavhengig. Mye av perioden jobbet jeg fra Tromsø, og hadde noen turer inn til Dyrøy før seminaret og feltarbeidet begynte. Dermed fikk jeg opplevd hvordan det er å arbeide på den måten, med å kommunisere for det meste over mail og på en måte stå utenfor arbeidsplassen samtidig som man er en del av den. Dermed fikk jeg oppleve rollen som arbeidstaker som arbeider stedsuavhengig og hva det kan innebære både positivt og negativt. Eksempler på det er hvordan jeg følte ekstra på det at jeg måtte passe på å vise at jeg arbeidet, siden ingen på arbeidsplassen hadde noen innsikt i dette uten at jeg selv ga dem det. Under tiden jeg jobbet reiste jeg frem og tilbake til Dyrøy flere ganger med hurtigbåt og buss, og har gjennom dette fått innblikk i det som også ble lagt vekt på i forprosjektet og som en forutsetning i miniseminaret, altså at kollektivtilbudet eller infrastrukturen er tilfredsstillende. Jeg opplevde ikke noen spesielle hindringer med dette, men opplevde det som noe mer krevende enn å arbeide nær hjemmet.

Jeg hadde flere opphold på kontorhotellet Læringshagen i Dyrøy, noen korte opphold og to fulle arbeidsuker etter hverandre. Alle som var på kontorhotellet og i miljøene hvor jeg gjorde feltarbeid var informert og klar over min posisjon og rolle som student på feltarbeid. Mens jeg gjorde feltarbeid på Læringshagen hadde jeg på en måte en dobbel rolle i forhold til at jeg var bruker av arbeidsplassen og internshipkandidat i Dyrøyseminarsenteret. Dermed hadde jeg også en ekstra posisjon, og muligens en mer legitim rolle som en av de som bruker stedet som arbeidsplass sett fra de andre som benyttet seg av kontorhotellet. Jeg oppfattet at det var mer interessant for de andre å snakke om noe de også kunne noe om, i motsetning til å snakke om hvorfor jeg var der og hva jeg skulle skrive oppgave om. Dette hadde jeg mulighet til gjennom min rolle som internshipkandidat og gjennom at jeg jobbet med Dyrøyseminaret 2012.

Mens jeg arbeidet i Dyrøy og oppholdt meg der bodde jeg hos en privatfamilie. Dermed har jeg fått innblikk i hvordan lokalbefolkningen som ikke arbeider på Dyrøyseminarsenteret beskriver og snakker om prosjektene. Dette var noe som var arrangert av Dyrøyseminaret som en del av internshipet, og noe jeg valgte selv i stedet for å bo alene de periodene jeg var i Dyrøy. Dette ga meg også noe i forhold til prosjektet. Om jeg hadde bodd i en hybel alene eller lignende ville jeg trengt mye mer assistanse fra de som arbeider med prosjektet enn det jeg trengte nå, hvor jeg heller fikk mye hjelp av familien jeg bodde hos. Jeg tror også det at jeg kunne si at jeg bodde hos familien gjorde det noe lettere å bryte isen og snakke med andre lokale, det gjorde kanskje meg noe mer inkludert i lokalsamfunnet enn hva jeg ellers ville vært. Noen av medlemmene i familien jeg bodde hos hadde ikke direkte tilknytning til Dyrøyseminarsenteret og prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser, men hadde tilknytning til Dyrøyseminaret 2012 og var på den

måte også en kollega under internshipet. Det at jeg bodde hos en lokal familie hvor ikke alle hadde noen spesiell tilknytning til prosjektet mener jeg kan ha hjulpet meg med å få litt avstand fra prosjektet og se at dette prosjektet kanskje ikke nødvendigvis er like viktig for alle som bor i Dyrøy. Når jeg hadde fokusert på dette prosjektet så lenge var det også fint å bli minnet på at det ikke nødvendigvis er dette temaet mange dyrøyværingene bruker dagene sine til å tenke på, og at det ikke er alle som har den typen arbeid som er mulig å utføre stedsuavhengig. Jeg tok meg selv i å forvente at folk i Dyrøy kunne mye om og hadde kjennskap til prosjektet, selv om det ikke alltid var tilfelle.

En annen viktig arena og aspekt ved miljøet rundt prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser er Dyrøyseminaret. Under Dyrøyseminaret 2012 jobbet jeg som en del av internshipet, men fungerte også som deltager på seminaret. Dyrøyseminaret 2010 handlet om fremtidens arbeidsplasser, og hang dermed mye mer sammen med prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser enn seminaret 2012 gjorde. Temaet for Dyrøyseminaret 2012 var «ungdoms makt og medvirkning i lokalsamfunnsutvikling». Under internshipet jobbet jeg mot og med ungdom og hadde fokus på lokalungdoms deltagelse i seminaret i tillegg til å gjennomføre en undersøkelse om ungdoms makt, medvirkning og innflytelse lokalt i Dyrøy. Gjennom dette har jeg fått innblikk i hvordan Dyrøyseminaret jobber med lokalsamfunnsutvikling, hvordan de forholder seg til lokalbefolkningen og jobber med lokal forankring i tillegg til hvordan de følger med på hva som er politisk i vinden. Det kom i desember 2011 ut en NOU som hadde tittelen NOU 2011: 20 Ungdom, makt og medvirkning. Dette viser noe om hvordan Dyrøyseminarsenteret arbeider med lokalsamfunnsutvikling i tråd med politiske føringer.

I tillegg fikk jeg innblikk i hvordan de digitale hjelpemidlene brukes i prosessene rundt prosjektene og hvordan dette med digitale møterom fungerer rent praktisk når man skal samle mennesker fra forskjellige steder inn i en samtale. Det digitale og den stedsuavhengige tankegangen ble også brukt under Dyrøyseminaret 2012 hvor man hentet inn folk fra forskjellige steder i verden for å holde innlegg, uten at de måtte reise og være fysisk til stede. Det ble noe annet enn å være tilstede å høre på mennesker som fysisk er i rommet. Foredragene var ikke lange men de kunne likevel føles som litt tunge fordi det ikke alltid var like enkelt med teknologien, og lyden spesielt. Dette var egentlig bare et problem når det var snakk om foredrag under seminaret, og ikke noe jeg opplevde som problematisk under mindre møter.

Deltagende observasjon gir tilgang på førstehåndsinformasjon, gjennom egne erfaringer (Fangen og Sellerberg, 2011). På grunn av at det handler om personlige erfaringer innebærer dette også refleksjoner og fortolkning. Under feltperioden forsøkte jeg å ikke legge for mye føringer på hva det var jeg observerte, men skrev ned så mye som mulig av det jeg følte kunne være relevant. På

den måten har jeg etter all sannsynlighet sortert ut underveis, men forsøkte å ikke legge noen sperringer mens jeg skrev. Etter samtaler for eksempel i lunsjen skrev jeg ned så mye som mulig etter at alle var gått til sitt. Selv om jeg ikke bevisst fortolket mens jeg noterte ble mine nedskrivninger preget av egne fortolkninger av samtalene. Med det tenker jeg på hvilke ord jeg brukte, hva jeg husket og ikke husket, som vil basere seg på fortolkning av feltet underveis. Samtidig vil det være noe ved erfaringene som kanskje ikke blir uttrykt i samtaler eller direkte under observasjon men som fremdeles kan prege inntrykket og min forståelse av feltet. Dette kan gi et bredt utgangspunkt for tolkning og kan gjøre det enklere å oppdage de mindre åpenbare sidene ved feltet (Fangen og Sellerberg, 2011:39).

Gjennom deltagende observasjon får man underveis gjort tolkninger, og nye spørsmål vil reise seg underveis som man ved denne metoden kan søke å finne svar på videre i oppholdet. Dette i forhold til intervjuer hvor man kanskje ikke har denne muligheten. Gjennom intervjuer får man tilgang på forståelser av hvordan folk setter ord på erfaringer, altså en redegjørelse av hvordan de oppfatter noe som er skjedd. På den måten gir deltagende observasjon en mulighet til å bevege seg ut over de primære deltagernes selektive perspektiv (Fangen og Sellerberg, 2011:40).

4.4 GJENNOMFØRING AV INTERVJUER

I tillegg til deltagende observasjon gjennomførte jeg intervjuer med sentrale aktører i miljøet rundt prosjektet. Dette var i hovedsak personer som benyttet seg av kontorhotellet som arbeidsplass i den perioden jeg observerte, i tillegg til en nøkkelperson i forhold til prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser og organiseringen av det. Dette ble gjort for å supplere datamateriale og finne ut mer om interessante aspekter som jeg fant ut i fra observasjonen. Derfor gjorde jeg intervjuer først et stykke ut i feltarbeidsperioden. Jeg intervjuet de som benyttet seg av kontorhotellet som arbeidsplass i den tiden hvor jeg også oppholdt meg der. Det var flere som var innom kontorhotellet enn de jeg fikk til å intervju. Dette henger i sammen med den fleksibiliteten som det er lagt opp til og rent praktisk å kunne avtale intervjuer. I tillegg intervjuet jeg ledelsen av prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser. Dette intervjuet kom noe seinere i feltarbeidsperioden og da hadde jeg fått snevret inn fokuset noe mer.

Jeg benyttet meg av intervjuformen semistrukturerte intervju, noe som vil si at det er relativt åpent i formen. Alle intervjuene var individuelle. Noen av intervjuene var for å få mer generell informasjon rundt miljøet, som hvordan man foreholder seg til prosjektet og hvordan det snakkes om, mens andre var for å få inngående informasjon om prosjektet gjennom å intervju nøkkelpersoner. Dette henger sammen med metoden om å ha en åpen tilnærming for så å styre fokuset inn på hva som etter hvert fremstår som interessant. Personlige individuelle intervju

handler om å få informasjon om hva den individuelle personen tenker om temaet, om personlige tolkninger, holdninger og oppfatninger (Jacobsen, 2005). Denne typen intervjuer passer i dette tilfellet for jeg ville få tak på hva det var den enkelte person mente, fortolket og hvilken mening de la i Stedsuavhengige arbeidsplasser som fenomen og prosjekt.

Under intervjuene hadde jeg en intervjuguide som var delt inn i undertemaer som jeg ønsket å belyse⁵. Det gikk ut på bakgrunnen og hvilken tilknytning de hadde til Dyrøy og om de bodde fast eller var besøkende. Deretter ville jeg belyse det å arbeide stedsuavhengig og da handlet spørsmålene om hva de tenkte om forholdet mellom fritid og arbeidstid, hvilken betydning jobben hadde for valg av bosted, om de selv definerte arbeidsmåte som stedsuavhengig og om hvordan de opplever arbeidsmåten. Neste tema handlet om bostedet og forholdet til lokalsamfunnet, hvor spørsmålene handlet om hva som var det ideelle bostedet og hva som er et attraktivt bosted, og om hva de selv tenkte rundt det om de levde et urbant eller ruralt liv. Fokuset gikk så over på arbeidsplassen, og handlet om forholdet til kolleger og arbeidsgivers lokaler og fokuserte på om de hadde noen betraktninger rundt endringer i forholdet til dem. Teknologien var også et undertema jeg ønsket å belyse, og spørsmålene i den sammenheng handlet om forholdet til teknologi, om de var komfortable med teknologien og om de bruker det mye i hverdagen. I tillegg til hvordan det brukes mer konkret mot arbeidsgiver og hvor stor plass teknologien tar i arbeidshverdagen. Det neste undertemaet handlet om mobilitet, hvor jeg fokuserte på hvor ofte de reiste i jobbsammenheng og hvordan det hadde endret seg som følge av å kunne bruke kontorhotellet. I tillegg til noen spørsmål som omhandlet hvordan de forholdt seg til fleksibiliteten og flyten av «kollegaer» på selve kontorhotellet. Til slutt hadde jeg et undertema som handlet om flerstedstilknytninger, hvor jeg ønsket å få belyst hvilke relasjoner de hadde til andre steder i landet. Hvordan de selv tenkte rundt det å «høre hjemme» en plass, og om det endres eller er kontekstavhengig. I tillegg la jeg til noen spørsmål om hvordan de forholdt seg til kontorhotellet som sted rent fysisk og som en arbeidsplass, dette var noe jeg la til som følge av observasjonen. Det handlet da om hvordan de forholdt seg til andre som arbeidet der og for eksempel om hvordan de gjorde det med lunsjtider og bråk. Om hvordan de forholdt seg til teknologien som benyttes på kontorhotellet og hvor komfortable de er med det, som for eksempel det digitale møterommet og web-registrering av reserverasjoner.

I tillegg til å intervjuer de som arbeidet stedsuavhengig dro jeg også tilbake til Dyrøy etter en stund og fikk intervjuer en av nøkkelpersonene rundt prosjektet. Da hadde jeg gått i gjennom det jeg hadde fra feltarbeidet og hadde snevret inn fokuset for oppgaven og laget ny intervjuguide tilpasset kunnskapen. Temaet handlet da mye mer om prosjektet Stedsuavhengige

⁵ Se vedlegg 1, Intervjuguide 1.

arbeidsplasser i seg selv⁶. Derfor hadde jeg spørsmål knyttet til prosessen rundt prosjektet og hvordan det ble til, hvilke behov prosjektet er tenkt til å dekke og hvordan de kom til uttrykk. Jeg hadde også fokus på forskjellige ressurser og hvordan det ble jobbet med prosjektet. Hvorfor det ble til akkurat i Dyrøy og hvordan det henger sammen med andre prosjekter og lokalsamfunnet. Jeg hadde også satt fokus på handlingsrom for offentlig innovasjon, og hvordan dette skapes. Og forholdet til lokalsamfunnet og kommunen som støttespiller, og endringsvilje og eventuell motstand. Neste tema handlet om fleksibilitet, og hvordan dette prosjektet hang sammen med det nye arbeidslivet, hvordan det hang sammen med teknologi, og forholdet mellom fleksibilitet og teknologi. I fokuserer jeg på hva slags fleksibilitet som prosjektet var tenkt å imøtekomme og hvilke behov for fleksibilitet prosjektet er tenkt å dekke. Det siste temaet i intervjuguiden handlet om kontorhotellet som et konkret og fysisk resultat av prosjektet, og omhandler prosessen rundt dette og hvilke behov som meldte seg som gjorde at dette fysiske stedet ble opprettet. Hva forventningene til kontorhotellet er og litt om det svarer til disse forventningene.

Jeg hadde intervjuguiden under intervjuene og gikk mer eller mindre gjennom alle punktene, men intervjuene forløp mer som samtaler omkring temaer enn utspørring og svar på spørsmål. Spørsmålene jeg hadde laget på forhånd var laget for å passe på at jeg fikk svar på det jeg ønsket, men fra begynnelsen av var de mer tenkt som en sjekkliste for å komme inn på emner og det var foretrukket fra min side om de selv kom inn på temaene med egne ord og tanker (Repstad, 1998). Dette handler om at også det de selv mente var viktig å få frem var relevant informasjon, altså hva de selv la vekt på og ønsket å snakke om. Ettersom observasjonen pågikk og jeg fikk mer informasjon endret fokuset seg også, ettersom hva jeg ønsket å få mer informasjon om. Det var et mål å opprettholde en stor grad av åpenhet i intervjusituasjonen.

Intervjuene ble foretatt ansikt til ansikt. Dette har sammenheng reint praktisk med at jeg hadde et lengre opphold i Dyrøy og det at jeg hadde ganske åpne spørsmål i intervjuguiden. Denne typen åpne spørsmål hvor respondenten kan tolke og velge hvordan hun eller han vil svare er noe som det er enklere å få gode svar på når man har en samtale ansikt til ansikt, og ikke over telefonen (Jacobsen, 2005). Å ha personlige intervjuer ansikt til ansikt gjør det også mulig å observere hvordan respondenten reagerer på spørsmålene. På den måten er intervjuer som sagt et godt supplement til deltagende observasjon. Det at jeg også hadde vært noen dager på feltarbeid på kontorhotellet før selve intervjuene ble gjennomført hadde kanskje en innvirkning på hvor komfortable de var i intervjusituasjonen med meg. Samtidig kan det at man skal være der over lengre tid og at respondentene vet at jeg også skal snakke med andre i miljøet kanskje gjøre dem mer tilbakeholdne eller mindre ekstreme i uttalelser. Intervjuene ble foretatt på informantenes arbeidsplasser, på steder som var naturlige for informantene og som de kjente til,

⁶ Se vedlegg 2, Intervjuguide 2.

men steder som likevel var private i situasjonen. For eksempel på møterom på arbeidsplassen eller på personlig kontor, jeg spurte også hvor de kunne tenke seg å sitte så de kunne velge selv.

Under intervjuene brukte jeg båndopptaker for å slippe å notere og huske underveis. Dette hadde sammenheng med at jeg ønsket at intervjuet skulle oppleves mest mulig som en naturlig samtale, noe som mye notering underveis sannsynligvis ville endret på. Minuset med båndopptaker kan være at man oppnår det motsatte, at folk blir stumme og unaturlige når de vet at det de sier blir tatt opp (Jacobsen, 2005). Dette opplevde ikke jeg som noe spesielt problematisk, noe som jeg tror kan ha sammenheng med at jeg også var der dager i forveien og observerte og at de til en viss grad hadde kjennskap til meg fra før. I likhet med observasjonssituasjonen var det full åpenhet om hva som var hensikten med intervjuet, og jeg brukte et par minutter på begynnelsen av hvert intervju til å fortelle om prosjektet og hva jeg ønsket å finne ut av.

4.5 BRUK OG ANALYSE AV DOKUMENTER

I tillegg til deltagende observasjon og personlige intervjuer har jeg benyttet meg av dokumenter som en del av empirien. Det er dokumenter som omhandler prosjektet blir relevante ut i fra problemstillingen om å belyse forhandlinger og relasjoner. Jeg tilnærmer meg disse dokumentene som relasjoner mellom aktører, og de blir dermed en viktig del av interaksjonen mellom de forskjellige aktørene. Med aktørene da tenker jeg for eksempel på Dyrøyseminaret, Kommunal - og regionaldepartementet, Troms Fylkeskommune eller brukerne av kontorhotellet. Mye av det jeg leste meg opp på og gikk gjennom før feltoppholdet er blitt brukt som kilder for analysen. Dette handler om dokumenter som prosjektrapporter, tilskuddssøknader og svar, brosjyrer og forskjellige internettbaserte artikler. Dette må sees i sammenheng med at prosjektet har fokus på kommunikasjonsteknologi og kunnskapsdeling, og mye informasjon om prosjektet deles på internett. For å finne frem til hva som kan være relevant har jeg begynt med årsrapportene til prosjektet og fulgt relevante retninger ut i fra dette. Noen av dokumentene ligger ikke fullt tilgjengelig ute på nettet men er noe jeg har fått tilgang til gjennom samarbeid med prosjektet og Dyrøyseminarsenteret. Dokumentanalyse handler om å gi noen dokumenter status som kilder og data for undersøkelsen på lik linje med feltnotater og intervjuer (Repstad, 1998).

Det kan være et problem i forhold til å benytte seg av dokumenter som er skrevet på forhånd og utenfor konteksten forskningssituasjonen, dette handler om prosessen og silingen av informasjon som skjer rundt og før noe blir skrevet ned i et dokument. Dette kan føre til feiltolkninger på grunnlag av manglende forståelse av konteksten det ble skrevet i (Repstad, 1998). Dette mener jeg jeg til en viss grad har unngått da jeg har hatt denne brede tilnærmingen

til feltet, blant annet gjennom å være med på seminar om prosjektet, hvor konteksten blir beskrevet og målene tydeliggjort. I tillegg til at temaet om prosjektets utgangspunkt og kontekst har blitt spesifikt belyst i flere tilfeller. De fleste relevante dokumentene for analysen er førstehåndskilder som er skrevet av deltagere og direkte observatører, men mye er også sekundærdata.

Det jeg har vært interessert i å finne ut gjennom dokumentanalyse er hvordan det skrives om prosjektet, og hvilke ord som brukes, hva som blir vektlagt og hvordan dette endrer seg over tid i prosessen rundt prosjektet og i forhold til hvem dokumentet er skrevet for. Dokumenter gir samme typen informasjon som intervjuer på den måten at man finner ut hvordan det tenkes og hva som menes, men forskjellen ligger i hvor gjennomtenkt det er. I dokumenter er poengene og fremstillingene som oftest mer gjennomtenkte og blitt brukt tid på og reflektert over, dette gjør at man gjennom dokumentene får tilgang på ekstra informasjon og tolkningsmuligheter i forhold til muntlige intervjuer (Jacobsen, 2005). Dette kan være både en styrke og en svakhet på den måten at innholdet kan ha blitt forvridd for å gi et spesielt inntrykk, men i dette tilfelle vil det være dette som er interessant å finne ut av, hvordan andre beskriver og fortolker situasjonen og prosjektet, og dermed en viktig del av oppgaven. I dokumenter finner man ikke bare objektiv informasjon men de vil også være uttrykk for maktrelasjoner (Prior, 2003). Dette kan for eksempel være hierarkiske uttrykk, som kan sees og tolkes som henholdsvis overlegenhet eller underordning, eller det som er mer relevant for denne oppgaven er hvordan det kan sees på som uttrykk for og i forhandlingen av handlingsrom. Dette er gjort ut i fra hvilket språk som er brukt, hva som er blitt tydeliggjort og hva som er blitt nedtonet eller utelatt. Derfor er dokumentene her blitt behandlet som aktivt og ikke inaktivt materiale.

4.6 STYRKER OG BEGRENSNINGER I DATAMATERIALE

Jeg har gjennom en bred tilnærming til feltet fått data både fra forskjellige posisjoner og roller i forhold til prosjektet og Dyrøyseminarsenteret som driver av prosjektet. Denne tilnærmingen har jeg valgt for å forsøke å kunne forstå det uoversiktlige og komplekse i feltet, og på den måten følge opp det komplekse og dynamiske i det teoretiske materiale jeg benytter meg av. Gjennom denne brede, åpne og utforskende metodiske tilnærmingen har jeg fått inngående tilgang på kunnskap og informasjon omkring prosjektet, prosjektorganiseringen og prosessene prosjektet inngår i. Dette har jeg fått gjennom data fra forskjellige arenaer og posisjoner rundt prosjektet som felt. Arenaer og posisjoner som deltager på Dyrøyseminaret, som internshipkandidat i Dyrøyseminarsenteret, som bruker av kontorhotellet, som utenforstående på seminar og kartlegging, gjennom lokalbefolkningen i Dyrøy og gjennom feltarbeidet i seg selv. Jeg har i feltarbeidet brukt flere ulike metoder samtidig som jeg har opprettholdt en utforskende tilnærming. Metodene jeg har benyttet meg av er deltagende observasjon og personlige

intervjuer som jeg har supplert med analyse av relevante dokumenter. Jeg har dermed fått innsikt prosjektet fra forskjellige inntak som har gitt meg mulighet til å få bedre innsikt i det komplekse ved situasjoner enn ved et snevrere inntak til feltet.

Ut i fra den åpne tilnærmingen jeg har hatt hadde jeg skaffet mye informasjon rundt prosjektet i lang tid før feltarbeidet og skaffet meg mye forkunnskap og forventninger. Minuset med denne forkunnskapen er hvordan det kan ha gjort at jeg ubevisst har holdt fast til bestemte forestillinger under feltarbeidet. Samtidig er dette noe jeg har vært bevisst under hele prosessen. Derfor har jeg hatt dette i bakhodet samtidig som jeg gikk inn i feltet med en åpen og undrende tilnærming, og forsøkt å ikke begrense meg selv ut ifra hva min forforståelse og forventninger skulle tilsi.

Under feltarbeidsperioden med observasjon på kontorhotellet var det ikke veldig mange som arbeidet derfra, og da jeg satte i gang feltarbeidet hadde kontorhotellet kun vært åpent i underkant av et halvt år. Flere av de som brukte stedet satt der ikke fast i perioden, noe som for så vidt er intensjonen, men som samtidig utgjør en begrensning i datamateriale. Det vil si at jeg noen ganger satt nesten alene og arbeidet derfra, noen var innom på kortere visitt, mens andre ganger var det flere som jeg kunne observere. Ut i fra dette kunne kanskje en lengre feltarbeidsperiode med observasjon vært nyttig.

Likevel mener jeg at denne brede tilnærmingen har gitt meg tilgang på et rikt og godt materiale for å kunne analyse hvordan handlingsrommet rundt prosjektet forhandles. Og for å kunne beskrive spenningene prosjektet står i mellom strukturelle føringer og rådende kunnskapsregimer rundt markedsgjøring, i møte med egne ideer omkring innovasjon og kreativitet. Det gir grunnlag for å beskrive hva slags arenaer prosjektet opererer på og hva slags arenaer som skapes, og hvordan de skapes gjennom og i møte med prosjektet.

5 NYE PERSPEKTIVER FOR LOKALSAMFUNNSUTVIKLING

I dette kapittelet vil ta for meg hvordan nye forståelser av rom og sted forhandles frem gjennom lokalsamfunnsutviklingsarbeidet på Dyrøy, som prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser er en del av. Her vil jeg fokusere på hvordan de tenker om stedsidentitet, kreativitet og nyskaping, og hvordan deres forståelser søkes operasjonalisert i konkrete prosjekter. Gjennom analyse av hvordan aktørene på Dyrøy selv forteller og tenker rundt organiseringen og gjennomføringen av prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser, vil jeg diskutere hvordan nyere perspektiver på sted og nye idealer om innovasjon gjør seg gjeldende i lokalt utviklingsarbeid.

Det er viktig å presisere at denne oppgaven er en analyse av et pågående prosjekt. Målet er ikke å foreta noen evaluering eller se på eventuelle resultater i form av vellykket eller mislykket prosjekt. Dette henger sammen med at prosjektet ikke er ferdig og at det er for tidlig for å se eventuelle effekter. I tillegg til at det å utelukkende fokusere på effekter av denne typen prosjekter ikke gir oss innblikk i prosessene som genererer dem. Ingold og Hallam argumenterer for at kreativitet ikke alene kan forstås med utgangspunkt i å studere produktet, men at vi heller på studere prosessene hvor produkter skapes (Kramvig og Førde, 2013). I denne oppgaven fokuserer jeg på prosessene i arbeidet med å utforme og konkretisere prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser, ikke på resultater og effekter.

5.1 DYRØYSEMINARSENTERET SOM ARENA FOR LOKALSAMFUNNSUTVIKLING

Tidligere var vanlige aspekter i stedsutvikling fokusert rundt det å skaffe og tiltrekke seg bedrifter og arbeidsplasser til lokalsamfunnet. Dette kan man se i sammenheng med hvordan mange bygder har vært fokuset rundt en hjørnesteinsbedrift og at mange av disse rundt om i landet er lagt ned. Dermed har det kanskje virket som et naturlig mål i lokalsamfunnsutvikling at man skal hente inn nye bedrifter til å ta over der den gamle slapp for å kunne opprettholde livsgrunnlaget for store deler av befolkningen. I denne typen tilnærming kan man spore forståelser av steder som avgrensede områder på et kart som har eller ikke har gitte egenskaper. I denne typen tilnærming ser man på steder som setting og bakteppe for interaksjon, som en fysisk plass og at mennesker har en tilknytning til stedet (Shelley, 2003, Holloway og Hubbard, 2001, Hubbard, 2005). I denne typen tilnærminger var sted sterkt knyttet til plasser og fysiske områder.

For å belyse dette vil jeg sette prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser inn i en større sammenheng for lokalsamfunnsutvikling i Dyrøy. Prosjektledelsen setter dette prosjektet i sammenheng med tidligere satsninger; «Det starter i Dyrøy i 1998 der vi kom med i en storstilt

satsing fra Kommunal – og regionaldepartementet i sin tid, hvor det var syv kommuner og en region som skulle prøve ut nye tiltak i forhold til småkommuner og det å drive satsinger for å bli robuste og livskraftige. Så i løpet av 14 år har vi vært gjennom mange forskjellige prosjekt og mange satsinger som har bygget på hverandre.» Dette viser hvordan de selv tenker på dette prosjektet i en forlengelse av tidligere prosjekt og ikke ser dem som separate enheter. Dette kan da sees i sammenheng med nyere stedsforståelser, hvor man ser på steder som prosesser, som noe som ikke har noen fast begynnelse og slutt. De opererer med flytende overganger mellom de forskjellige utviklingsprosjektene som til sammen utgjør lokalsamfunnsutviklingsarbeidet deres. «Dette prosjektet er lokalsamfunnsutvikling i et stort perspektiv. Og det henger sammen med mange andre satsinger og utviklingstrekk som dette lokalsamfunnet har prøvd å få til.» Dette viser hvordan de ser på dette prosjektet som et ledd i en prosess mot større og overgripende visjoner rundt lokalsamfunnet i Dyrøy.

Dyrøyseminarsenteret har som funksjon å samordne lokale utviklingsprosjekt, og ble opprettet for å sørge for at ikke de forskjellige lokale utviklingsprosjektene spriker i alle retninger. I sluttrapporten for prosjektet "Erfarings- og Læringscenter i Dyrøy" beskrives problematikken som at; «Økt utviklingsaktivitet og fravær av jevnlig og sektorovergripende arenaer for gjensidig oppdatering, informasjons- og kunnskapsdeling, kan bidra til at utviklingsarbeidet fragmenteres» (Iversen, 2003:4). Dette forteller noe om hvordan Dyrøyseminarsenteret skal fungere innad i lokalsamfunnet og hvilken rolle det skal ha. Som Massey (2005) påpeker, kan rom sees som en samtidighet av pågående historier. Disse historiene handler da blant annet om målsettinger og visjoner for lokalsamfunnet. Steder blir her en samling av disse historiene, og artikuleringer innen en overgripende romlig maktgeometri. Dyrøyseminarsenteret blir dermed et sted eller en arena for pågående historier om hva lokalsamfunnet Dyrøy skal være, som blir uttrykt gjennom de ulike utviklingsprosjektene.

Noen aspekter ved disse historiene ble uttrykt som hovedutfordringer for lokalsamfunnet og Dyrøy som sted og beskrevet som grunnlaget for opprettelsen av Dyrøyseminarsenteret. Dette handler om det de i sluttrapporten for prosjektet "Erfarings- og Læringscenter i Dyrøy" beskriver som *konkurransesklemme* og *kompetansesklemme* (Iversen, 2003). Det vil si at Dyrøy som samfunn rammes negativt om man ikke klarer å konkurrere med byene om å rekruttere, videreutvikle og beholde kompetent arbeidskraft. Dagens høye endingstempo og skjerpede konkurranseklima gjør at kunnskap lett blir utdatert og at Dyrøy som lokalsamfunn er avhengige av oppdatert kunnskap for å kunne gripe de mulighetene som oppstår i endringstempoet. Dyrøyseminarsenteret er tenkt på som et virkemiddel for å møte disse utfordringene, gjennom å være en samlende og sektorovergripende arena for lokalsamfunnsutvikling og på den måten hindre at utviklingsprosjekter spriker i flere retninger. Prosjektledelsen beskriver det å jobbe

sammen mot felles mål slik; «Jeg har lært og erfart at man får til noe når man kjemper i lag... Jo, står man i lag så kan man skape nye ting».

Prosessen rundt oppstarten av prosjektet må også forstås i lys av tilnærmingen til steder som relasjonelle. Dette prosjektet kom frem i samarbeid med en rekke aktører som for eksempel Kommunal – og regionaldepartementet, fylkeskommunen og regionalt og lokalt næringsliv. En har vært opptatt av å skape relasjoner og nettverk både innad i lokalsamfunnet og ut over lokalsamfunnet. Som Massey påpeker er alle relasjoner som gjør et sted unikt ikke del av den enkelte arena, men går alltid utover grensene (Massey, 1994). At Dyrøy skulle få en nasjonal posisjon i forhold til det å drive lokalsamfunnsutvikling handler også litt om tilfeldigheter, da det ikke nødvendigvis var uttenkt fra begynnelsen av. Prosjektledelsen beskriver situasjonen rundt oppstarten og søknadsskrivingen som at: «Kommunal – og Regionaldepartementet hadde satt av en 10 ekstra millioner til spesielle prosjekt som var en ekstrabevilgning for å få trykk på utviklingen i småsamfunn. Jeg hadde en dialog med fylkeskommunen om hvordan de ville organisere dette... og da hadde ikke vi i Dyrøy noen intensjon om at vi var (de som skulle drive) det prosjektet. Men fylkeskommunen kom tilbake og sa at de kunne tenke seg et samarbeid». Dette viser hvordan man må se på de relasjonene som Dyrøyseminarsenteret som arena har til andre aktører og arenaer for å forstå hva den posisjonen de har fått som arena for lokalsamfunnsutvikling. Som Kramvig og Førde (2013) viser, skjer nyskaping gjennom relasjoner. Det er gjennom sine relasjoner at aktører blir entreprenører på et felt. Også prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser inngår i en rekke relasjoner, og kan ikke sees som avgrenset til Dyrøyseminarsenteret. Dette kan man se i forhold til hvordan prosjektledelsen beskriver søknadsprosessen som at de i sammen med noen sentrale personer i fylkeskommunen «sydde sammen søknaden i lag for å få den inn til fristen.» Her ser man hvordan det er gjennom relasjoner utad til andre at dette prosjektet har vokst frem.

Utsagnet «jo, står man i lag så kan man skape nye ting», forteller noe om hva som er fokuset i lokalsamfunnsutviklingen; det å skape nye ting. Det handler om jakten på det nye, og steders stadige krav til innovasjon. Det å skape noe nytt blir sett på som å ha verdi i seg selv, også i stedsutvikling (Meyer, 2007). Etableringa av kontorhotellet er det mest konkrete, og kanskje det mest nyskapende tiltaket i prosjektet. Kontorhotellet var tenkt som et tilbud til de som hadde behov for et sted å arbeide i Dyrøy, og grunner i et behov for flere arbeidsplasser på grunn av at det i den tradisjonelle næringshagen var overfylt. Tanken er dermed at det skal gjøre hverdagen lettere for de som allerede bor i Dyrøy og trenger en plass hvor de kan sitte å arbeide, ikke først og fremst være et rekrutteringsprosjekt. Prosjektledelsen beskriver det som behovsbasert: «vi trenger flere sånne konstellasjoner (som den tradisjonelle næringshagen)... og vi hadde tomme lokaler, så ble spørsmålet; kan de lokalene tilrettelegges? Vi snakker jo faktisk om en

næringshage nummer to. I utgangspunktet er det jo en samling av personer som trenger fasiliteter, kontorfasiliteter og felleskap. Og felleskap handler jo kanskje om matpakka». Det er dermed basert på et behov som var sett, tomme lokaler tilgjengelig og det at de kunne sette dette i sammenheng med prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser. Ut i fra dette fokuset fungerer kontorhotellet som dette nå, det er et tilbud for å gjøre hverdagen lettere for de som allerede bor eller har tilknytning til Dyrøy. Med å gjøre hverdagen lettere tenker jeg på at man slipper å ha arbeidsstasjon under trappa hjemme hvor man kanskje ofte har distraksjoner i form av husarbeid, barn og lignende. Under mine opphold var det i stor grad kvinner som arbeidet på kontorhotellet som hadde behov for å komme seg bort fra nettopp det som foregår og distraherer i hjemmet. Når det er sagt vet jeg at det også er menn som bruker arbeidsplassen så det at det kun var kvinner der i de periodene jeg oppholdt meg der var nok noe tilfeldig. Det som er felles er det at man kan være i fysisk nærhet til der man bor uten at man er hjemme. Dermed fungerer det som et skille mellom fritid og arbeidstid.

Prosjektledelsen beskriver mange utfordringer dette konkrete prosjektet møter, men er opptatt av at det må sees som del av en prosess; «Det representerer jo noen andre typer utfordringer enn andre typer prosjekt, og derfor er det jo igjen at hva slags fundament og hva slags forståelse av (lokalsamfunnsutvikling)... har ikke det som lages noe av verdi uavhengig om det blir en suksess eller ikke? Uavhengig om det blir sånn som det ser ut i dag eller...» Dette kan sees i sammenheng med et dominerende perspektiv på innovasjon hvor man er mer opptatt av resultatene enn prosessen. Dette perspektivet henger sammen med økonomisme og økonomiske modeller. Der handler det om at innovasjoner blir det først når de kommer til praktisk bruk, eller når nye tjenester og produkter når markedet (Wilhelmsen og Foyn, 2013, Nærings- og handelsdepartementet, 2010, Florida, 2002). Dette sier noe om hva som vektlegges og at det som verdsettes ikke er den kreative prosessen i seg selv. Dette forholdet mellom fokus på produkt og prosess kommer også frem i kritikk rundt hvordan man måler innovasjon (Furulund et al., 2010). Det som ligger til grunn for den formen som ofte brukes for å måle innovasjon er det at målet med innovasjon er økonomisk vekst, ikke nødvendigvis kreativitet. Ut i fra dette blir kreativiteten først verdsatt når den kan overføres til hovedmålet som er økonomisk vekst. Men samtidig er det en enklere prosess å måle innovasjon i form av antall patenter, produkter, etablerte bedrifter og nyutviklede tjenester, som er de indikatorene som oftest brukes for å måle innovasjon i de nordiske landene (Grünfeld et al., 2011). Dette henger nok sammen med at disse indikatorene er enkelt kvantifiserbare og målbare, og at mye av innovasjonsteorien disse indikatorene er dannet på grunnlag av, og omhandler privat næringsliv som har andre overordnede visjoner og mål enn i denne typen offentlige utviklingsprosjekter. Dette kommer jeg nærmere inn på i neste kapittel. Dette utsagnet fra prosjektledelsen forteller oss noe om hvordan de tenker rundt dette med hvordan og hva de skal fokusere på, og hva som sees på som

verdifullt for lokalsamfunnet. De er ikke bare opptatt av resultater, men også av det kreative som kan skapes gjennom kunnskapsflyt.

Fokuset vi her ser på lokalsamfunnsutvikling som kreative prosesser representerer en endring i forhold til tidligere modeller hvor målet for lokalsamfunnsutviklingen heller handlet om målbare størrelser som antall arbeidsplasser og bedriftsetableringer i kommunen. I slike modeller kan man kanskje si at stedet ble forstått som en kontainer hvor målet var å få til noe på innsiden av det definerte stedet med definerte grenser. Stedstankegangen i slike modeller handler om å fylle stedet som en kontainer med ønskede elementer. Fokuset ligger på hva man har innad i stedet, mens i de tilnærmingene hvor man ser steder som relasjonelle også retter fokus utad. På Dyrøy er de opptatt av de relasjonene stedet og prosjektene inngår i. I deres fortellinger kan man også se hvordan innovasjonskravet gjør seg gjeldende. «Hvis man i felleskap klarer å få det til, så klarer man kanskje å bli den foretrukne plassen for akkurat dette prosjektet... så jeg tenker det er nok noe der tror jeg, som har gjort at Dyrøyseminarsenteret har fått hatt fokus... det at vi har vært igjennom mange program og har hatt en ekstern rolle der vi får lov til å møte på mange konferanser og være i en del nettverk. Det å spille inn og spille ball med mange som har viktig tanker». Her ser man hvordan prosjektledelsen tenker rundt den posisjonen Dyrøyseminarsenteret har i miljøet rundt lokalsamfunnsutvikling. De vektlegger verdiene i det som brer seg utover den arenaen de selv er. Fokuset ligger altså ikke på hva man får til innad i et klart definert og avgrenset lokalsamfunn, men heller hvordan man opprettholder og etablerer relasjoner både innad og utad. Gjennom slike relasjoner forhandles forståelser av hva slags sted man er eller ønsker å fremstå som. Dette kan også handle om å «selge» seg inn til andre aktører og opprette en posisjon i en slags form for stedsmarked. Et eksempel på dette er satsingen «Digitale Dyrøy» som henger sammen med hvordan de ønsker å fremstå utad. I prosjektrapporten for hovedprosjektet del to er det skrevet: *«Å framstå som innovativ og framtidsrettet er avgjørende for enhver, kommune eller arbeidsgiver, når man skal tiltrekke seg mennesker med høy kompetanse.»*

5.2 STEDSIDENTITET – SENTRAL PLESS I LOKALSAMFUNNSUTVIKLINGA

Dette fokuset på innovasjon og kreativitet som jeg har beskrevet ovenfor handler også om forvaltning av stedsidentitet. Man finner igjen tankegangen rundt det å ettertrakte det nye i prosjektledelsens beskrivelse av ambisjonene rundt prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser: «Kan denne måten å bygge kunnskap i distriktene (stedsuavhengig arbeid)... kan det være med og «reinvent places» ... å gjenoppdage steder, fylle steder med nytt innhold». Her ser man igjen at stedsforståelsen som ligger til grunn ser på steder som prosesser. Det viser hvordan også steder er underlagt kravet om å fornye seg, og at dette er noe som er internalisert i prosjektets grunnlag. Dette kan man se igjen i mange stedsutviklingsprosjekter rundt om i landet. Spesifikt

tenker jeg da på forskjellige omdømmeprosjekter, og det at det meste av utviklingsarbeid har med omdømme som et aspekt og bakenforliggende tanke. Omdømme handler om hvordan man i likhet med bedrifter er avhengige av å fremstå på visse måter for å tiltrekke seg for eksempel arbeidskraft eller innbyggere. Det henger sammen med hvordan steder også er tenkt på som varer som skal markedsføres og fremstå som attraktive i et marked av potensielle innflyttere og arbeidsplasser. Dette utsagnet kan også knyttes opp til innovasjon og hvordan det nye er blitt en verdi i seg selv (Meyer, 2007, Borch og Førde, 2010). Her blir det å «fylle steder med nytt innhold» lagt frem som noe som er verdifullt for lokalsamfunnet på bakgrunn av at det er noe nytt. Det ligger da implisitt i utsagnet at dette nye innholdet i lokalsamfunnet er ønskelig, uten at man har kommet med noen formening om hva dette skulle være. Men dette aspektet med å ha fokus ikke på hva dette nye er eller hva resultatet av dette skulle bli henger sammen med de nyere teoriene rundt innovasjon som legger vekt på det å se på innovasjon som en prosess og ikke som et sluttprodukt. Ut i fra dette kan man se hvordan de nyere tilnærmingene til sted henger sammen med nyere tilnærminger til innovasjon, hvor det som kobler dem sammen er at de begge betraktes som prosesser.

Gjennom å ha ambisjoner eller tanker rundt det å fylle steder med nytt innhold baserer man seg på en flytende og dynamisk stedsforståelse. For å kunne ha noen ambisjoner om å påvirke og endre steders identitet må det ligge til grunn en forståelse av steder som noe annet enn punkter på kart eller som en enhet med en gitt fast identitet. Deres ønske om å påvirke stedets identitet kan man derfor se i sammenheng med Massey (1994) sitt begrep «a sense of place». Det handler om hvordan mennesker opplever steder, og at disse tankene og følelsene mennesker har om steder er en like viktig del av steder som de materielle aspektene (Berg et al., 2013). Prosjektledelsen beskriver tankene rundt det å utvikle stedsidentitet i Dyrøy på denne måten: «Det å tiltrekke seg kompetansearbeidsplasser, det bestemmer at våres sted, og generelt små steder kan fortelle sitt... og jeg tror at det å gi innhold til steder som kanskje har en sterk tradisjon på primærnæringsida, for det er vi jo også, men i forhold til det å ha flere identiteter så tenker jeg at sted trenger ikke å være en fiskerikommune eller bondekommune osv. Det kan også være digitale Dyrøy». Her legger de frem en forståelse av steder hvor man beveger seg bort i fra oppfattelser av steder som statiske, unike som enheter og at de derfor er uproblematisk i forhold til *en* autentisk stedsidentitet. Denne tilnærmingen hvor man søker å påvirke og utvide steders identitet vil fort kunne møte på motstand, da det utfordrer eksisterende stedsbilder og forståelser. Det prosjektledelsen beskriver som flere identiteter, at man ikke trenger å være enten eller, kan forstås i lys av hvordan Massey (2005) beskriver rom som en samtidighet av pågående historier. Det at steder kan ha flere samtidige identiteter innebærer at stedet kan identifisere seg ut i fra mange forskjellige samtidige historier. Dette gjør steder til samlinger av disse historiene.

En annen forståelse av steder som ligger til grunn for uttalelsen ovenfor er dette med flerstedsidentitet og det å kunne høre hjemme på flere steder. Prosjektledelsen forteller hvordan de tenker om dette rundt prosjektet: «Jeg tenker at for meg er jo kanskje den sterkeste lærdommen... gjennom alt dette og gjennom eget arbeid, er det at plasser er kjempeviktig når du jobber stedsuavhengig. Og at kanskje tenker mange at mobilitet gjør stedløs og at vi vil ikke ha tilknytning til (steder) og identitet knyttet til steder. Det er feil, det er veldig viktig å ha identitet! ... Den kan være knyttet til mange steder, og det er kanskje også en ny måte å sette identitetsbegrepet i en sammenheng med den moderne virkeligheten... for at det er lov å ha identitet knyttet til to plasser». Her settes stedsidentitet og mobilitet i sammenheng, og her drar de på stedsforståelser som handler om hvordan man i sammenheng med det at man forflytter seg mer og mer kanskje ikke har den tradisjonelle forståelsen av at man kun kan høre hjemme på en plass. Dette vil jeg sette i sammenheng med det Munkejord (2009) beskriver som flerstedstilknytninger. Begrepet skal fange opp det som handler om hvordan mennesker gjennom å være mobile og ha forhold til flere steder ikke trenger å miste identitet knyttet til steder. Dette er perspektiver som utfordrer den utbredte hypotesen om at menneskers økende mobilitet og kommunikasjon vil føre til at steder mister sin betydning og at mennesker blir stedløse. Dette er blitt uttrykt i sammenheng med flere tidligere teknologiske innovasjoner som har ført til endringer i samhandling og praksiser, uten at det har ført til noen stedløs effekt (Agnew, 2011). Hypotesen om at mobilitet fører til stedløshet bygger på forståelse av steder som statiske; de blir hengende igjen etter utviklingen som beveger seg fremover. Det vil da si at man ikke ser på steder som dynamiske og i stadig endring. Dette kommer som motsetning til tilnærmingen hvor steder gjenoppdages eller bli «reinvented» som prosjektledelsen selv beskrev prosessen. Her kommer man igjen inn på en tilnærming hvor steder blir forstått som prosesser som det er mulig å påvirke.

Et viktig og ofte påpekt aspekt ved stedsidentitet er hvordan globaliseringsprosesser som økt og raskere kommunikasjon på tvers av lengre geografiske avstander påvirker stedsidentitet. Dette er tilfeller hvor motstand og forhandlinger om stedsidentiteter blir tydelige og sterke. Dette henger sammen med hvordan man kan imøtekomme den flyktigheten og sammensetning av forskjellige globale prosesser, og samtidig opprettholde en oppfatning av lokale steders unikhhet (Massey, 1994). Det er i møte med «det andre» at grenser forhandles frem og betydningen av «oss» blir definert, man definerer og identifiserer seg da mot eller med dette andre. Økt kommunikasjon, mobilitet og de forskjellige prosessene som identifiseres som globalisering vil kunne føre til en økt følelse av usikkerhet rundt hva og hvordan man skal identifisere lokalsamfunnets unikhhet. Dette kan føre til en form for motstand basert på en idealisert oppfatning av en tid der steder var bebodd av helhetlige og homogene samfunn som blir satt opp mot dagens fragmentering og forstyrrelser. Men steder og samfunn har sjeldent vært

sammenfallende, og i tilnærminger til steder som flytende prosesser sees denne lengselen etter dette «sanne» samfunnet som en effekt av den fragmenteringen og den romlige forstyrningen som mange opplever (Massey, 1994). Ut i fra en slik tilnærming kan det å forsøke å sette grenser, for å sikre steders identitet, sees på som et forsøk på å stabilisere meningen til en spesifikk sammensetning av rom-tid. Det er forsøk på å gripe om den uendelige mobiliteten og tilfeldigheten som ligger i denne tilnærmingen til å se rom-tid som samtidighet; et forsøk på å stabilisere meningen. Det er en kamp over makten til å definere rom-tid og pålegge hvilken mening som skal gis til et sted.

Prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser inngår i et bredere fokus i Dyrøy på det digitale, omtalt som Digitale Dyrøy. Denne satsingen har medført usikkerhet og forhandlinger. Det er en satsning som skal være en del av flere prosjekter og internaliseres i hvordan man arbeider, løser oppgaver og tenker i Dyrøy. «Så kan man gi innhold til begrepet Digitale Dyrøy så må det handle om hva som skjer i barnehagen med de minste... så må det handle om hva slags datapark og teknologi er tilgjengelig for elevene på skolen... Så må det handle om måter vi kan jobbe på, hvor mange digitale studio er det i Dyrøy... (hvordan) sykehjem kan nå ... ha konferanse med barnebarn i Bergen via skype eller andre måter». Det kan dermed sees på som en ny fortelling som de ønsker skal være en del av Dyrøys identitet på den måten at det også er «teknologikommunen». Om man da ikke kjenner seg igjen i eller aksepterer denne tilnærmingen til steder som flytende prosesser uten gitt identitet vil denne typen satsninger føre til at man ikke kjenner igjen kommunen for det man selv tenker om den. Å håndtere disse brytingene handler for Dyrøyseminarsenteret om hvordan man kan skape en felles forståelse og plattform, og det handler om legitimitet og forankring for de forskjellige aspektene i stedsutviklingsarbeidet. Jeg kommer nærmere tilbake til hvordan de tenker rundt og håndterer denne formen for motstand og forhandlinger.

5.3 PERSPEKTIVER PÅ UTVIKLING

Forståelsen av steder som prosesser kan man også sette i sammenheng med utvikling. Som nevnt i kapittelet om innovasjon og nytenking i stedsutvikling baserer innovasjon og nyskapingstanken seg på en tidsforståelse som handler om kontinuerlig utvikling i en retning av en ønsket fremtid. Fokuset på utvikling, fremskritt og innovasjon handler om en tilnærming til tid som åpen og «tom» i den forstand at man kan fylle den med et enda ikke gitt innhold. Her ser man en forståelse av tid som evig kommende og umiddelbart gående uten å henge sammen med det erfarte og opplevde som man finner i en syklisk forståelse av tid. I en syklisk forståelse separerer man ikke hendelser og handlinger fra tiden, for det er handlingene som er verdsatt i seg selv og bruksverdien av dem (Meyer, 2007). Altså får man en tilnærming til tid hvor man ikke har noen tid mellom handlinger som kan kastes bort eller spares, fordi tiden ikke separeres

fra handlingene i seg selv. Denne tilnærmingen er det motsatte av den tidsforståelsen som ligger til grunn for utvikling og lokalsamfunnsutviklingsprosjekter hvor tiden er en abstrakt form som ikke henger sammen med det erfarte og opplevde. Som sagt gir denne tilnærmingen til tid, hvor man ser på fremtiden som åpen, mulighet til å planlegge for en fremtid som er åpen og venter på å fylles med mening. Det at tiden her ikke henger sammen med det erfarte gjør at man ikke bare skal planlegge for det som man vet skal skje, men også det man ønsker for lokalsamfunnet. Det er denne tidsforståelsen som ligger til grunn for det fokuset på innovasjon og fornyelse de har i dette prosjektet og måten Dyrøyseminarsenteret arbeider med stedsutvikling. Man ser framtida som åpne rom som skal fylles på best mulig måte, og hvor man selv kan være med å skape og forme mulighetsrom som enda ikke er uttrykt eller tilstede.

Dette med å forme mulighetsrom vil jeg sette i sammenheng med Dyrøys visjon om å være en «lærende kommune». Det handler om å være på hugget og oppdage endringer raskt og ut i fra det avdekke hvilke muligheter disse endringene bringer med seg for så å realisere disse mulighetene i konkrete tiltak og innovasjoner (Iversen, 2003). Disse tiltakene og innovasjonene skal gjøre at de unngår at endringene får store negative konsekvenser. Dette fører inn på et viktig aspekt ved Dyrøyseminarsenteret som arena for lokalsamfunnsutvikling, det er fokuset på muligheter og en proaktiv holdning fra kommunen. Med det tenker jeg på hvordan det er fokusert på hvilke muligheter som finnes og kan skapes. Dette framstår tydelig i hvordan de ser på ny teknologi som en mulighet, og prøver å etablere seg en posisjon innen dette feltet. «Det tankegodset som hadde regjert i noen miljø, både politisk, i næringsliv lokalt og i lokalsamfunnsutviklingstankegangen, så var det nok mange som var opptatt av; kan vi høste gevinster av teknologien? Finnes det avstandsmuligheter der vi kan sette oss selv i førersetet». Proaktiv er også et ord som ofte brukes i sammenheng med å beskrive lærende organisasjoner. Veldig forenklet kan man beskrive en lærende organisasjon som en som proaktivt oppdager signaler fra ytre aktører og egne ansatte, at man proaktivt vurderer signaler, utvikler og velger handlingsalternativ og at man proaktivt omsetter valgte handlingsalternativ til praksis og følger opp denne praksisen. Samtidig som man løpende lærer av disse prosessene (Iversen, 2004). Ut i fra dette kan man se kommunens visjon om å være en lærende kommune, og hvordan dette kommer til uttrykk gjennom en proaktiv holdning til muligheter, som et uttrykk for en tilnærming til steder som mulig å forme og påvirke til noe som enda ikke er kjent, som en del av en ønsket fremtid.

Den proaktive tilnærming til lokalsamfunnsutvikling kan man se igjen i hvordan de imøtekommer de utfordringene som de som lokalsamfunn står ovenfor. Hvordan de forsøker å påvirke de forståelsene som dominerer, gjennom å fokusere på mulighetene som ligger i det at fremtiden er åpen. Et eksempel er problemet med mangel på høyt kvalifisert arbeidskraft i

distriktene; gjennom dette prosjektet har man funnet en mulighet som ligger i de endringene man ser i forskning rundt flyttemønster. I bo – og flytteundersøkelsen 2008 som ble laget av SSB og NIBR kom det frem at begrunnelsene for å flytte hadde endret seg mye fra forrige undersøkelse som ble gjort i 1972. Her har man sett en endring i holdninger og atferd i forhold til det å velge hvor man skulle bo, hvor arbeidsplass og arbeidsmuligheter ikke lenger har samme viktige posisjon ved valg av bosted (Aure et al., 2011). Dette kan man se i sammenheng med flere andre samfunnsaspekter i Norge som økt levestandard og trygghet. Men det som er viktig for Dyrøyseminarsenterets fokus er hvordan man kan ta i bruk denne trenden og se mulighetene i det. I prosjektet med steduavhengige arbeidsplasser har de tatt tak i hvordan man kan benytte seg av mulighetene som ligger i det at mennesker kanskje setter andre aspekter som gode lokalsamfunn og trygge oppvekstmiljø som viktigere enn nærhet til arbeidsplassen i valg av bosted. Prosjektledelsen beskriver det som «(Om) vi summerer litt av det som nå er sagt så koker det ned til at dette kan være en mulighet til å lage trøkk på denne måten å jobbe og tenke på»

5.4 SYNET PÅ BYGDA

Det at de har et mulighetsfokus på måter å arbeide på henger også sammen med hvordan de er med på prosesser som utfordrer etablerte oppfatninger av bygda og bidrar til å skape nye. Gjennom prosjektet og beskrivelser av dette kan man se hvordan de forholder seg til steder som dynamiske og som mulig å forhandle frem og påvirke. Dette innebærer brudd med etablerte oppfatninger rundt hva et småsted som Dyrøy er og kan være. De forholder seg ikke passivt til eksterne problemdefinisjoner men er med på å forhandle frem nye forståelser av stedet. Dette ser man gjennom hvordan de uttrykker seg om forskjellene mellom sentrum og periferi. Begrepet stedsuavhengig er nytt og er brukt som tittel på prosjektet i motsetning til etablerte begreper som desentraliserte arbeidsplasser og fjernarbeid. Dette er noe som er bevisst i prosjektet for å endre de fremstillingene av distriktene og bygda som ofte kommer frem blant annet i media. Selv beskriver prosjektets ledelse dette som at gjennom å benytte seg av disse begrepene, som for eksempel fjernarbeid, setter de seg selv i periferien (Espenes, 2012b). Det som menes med dette er at gjennom å være med på å bruke disse begrepene er de også med på å opprettholde dette synet på bygda, som noe som ikke kan være i sentrum. Tanken med stedsuavhengig er da at man kan plassere seg selv i sentrum, uansett hvor man er. Dikotomien sentrum - periferi blir her utfordret. De er opptatt av å snakke om å kunne fylle steder med nytt innhold og å kunne endre det stedet man til enhver tid er til sentrum. I et intervju med NRK beskriver prosjektledelsen noen tanker rundt dette: «*Vi ligger i periferien når man ser på kartet, men digitalt plasserer vi oss selv i sentrum*» (Storvoll, 2012a). Dette viser hvordan man gjennom dette prosjektet utfordrer noen forestillinger rundt hvordan man forholder seg til steder. Dette

er et bevisst forhold i Dyrøyseminarsenterets arbeid. Dette kommer til uttrykk i en artikkel på deres hjemmeside: «*Språket vårt er fullt av mening og verdier som vi kanskje ikke tenker over i det daglige. I kunnskapsbasert arbeid er det viktig å reflektere over ordenes makt. Vi er med på å befeste et tankesett gjennom å reprodusere ord som har vært brukt i lang tid*» (Espenes, 2012b).

Et syn som ofte fremmes er det at bygda har dårligere vilkår for innovasjon og nytenking enn byene. Det er en utbredt oppfatning at folk med høyere utdanning og kreative mennesker vil søke seg til byene på grunn av at det er der man finner jobber som er utfordrende nok eller andre kreative miljø. Gjennom prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser kommer det frem hvordan de på Dyrøy utfordrer disse oppfatningene. Gjennom å utfordre disse forestillingene er de med på å forhandle mulighets- og handlingsrommet til både dette og lignende prosjekter. Dette henger også sammen med hvordan de ønsker å oppfattes som lokalsamfunn, og handler på den måten også om stedsidentitet både innad og utad. Dette kan man se ut i fra hvordan de beskriver bieffekter av prosjektet: «Kanskje er det andre typer folk som vurderer oss på sikt som attraktivt, kanskje det er våre ungdommer og studenter». Dette viser også hvordan prosjektet er med å forhandle frem nye forståelser av stedet Dyrøy.

Underveis i prosjektperioden har Dyrøyseminaret knyttet seg opp til forskjellig kompetanse. Blant annet gjennom Dyrøyseminaret 2010 der temaet var fremtidens arbeidsplasser og det foregikk et parallelt seminar om Stedsuavhengige arbeidsplasser. Her knyttet de seg opp til kompetansemiljøer gjennom å hente inn professorer fra Universitetet i Tromsø som «*kjenner småsamfunns utfordringer godt*» og «*gir oss forskningsmessig forankring*». Dette er med på å gi fokuset stedsuavhengig, prosjektet i seg selv og Dyrøyseminarsenteret teoretisk grunnlag. Dette er med på å øke forhandlingsgrunnlaget for prosjektets handlingsrom, på den måten at det gjennom å knytte seg opp til teori og forskning blir vanskeligere å kritisere og avfeie prosjektet, både lokalt og nasjonalt. De har også knyttet seg opp til en professor ved University of Southampton som en samarbeidspartner. Der brukes prosjektet i undervisning og gjennom denne relasjonen har de fått innblikk i nyere perspektiver på sted, som for eksempel at måten man omtaler og beskriver steder er avgjørende for hvordan andre oppfatter det. Professoren har beskrevet prosjektet som «*et forsøk på å «gjenskape Dyrøy», «ta Dyrøy tilbake» (reclaim place), i en mer moderne drakt*» (Dyrøyseminarsenteret, 2012). Der har de fått teoretisk grunnlag for mye av det arbeidet de gjør rundt prosjektet og hvordan de forholder seg til media og språket. Det at de er knyttet til forskjellig kompetanse gir prosjektet teoretisk tyngde og legitimitet i lokale forhandlinger rundt handlingsrommet til prosjektet.

5.5 INNOVASJON SOM PROSESS – MOTSTAND SOM DEL AV DEN PROSESSEN

Som nevnt vil det å utfordre etablerte forståelser av stedsidentitet ofte møte motstand. Motstand er dermed en del av det å arbeide med lokalsamfunnsutvikling. I sammenheng med prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser, som på mange måter bryter med etablerte syn på steder og distriktene, møter de også motstand. Motstand er også en del av og en forutsetning for denne typen stedsutviklingsprosjekter som en del av de innovative prosessene. Kreativitet og nyskaping handler om å bryte med det etablerte og å bevege seg utenfor de satte grensene. Som et prosjekt hvor man ønsker å få til noe nytt gjennom å utfordre og å endre praksis i hvordan mennesker jobber vil man havne i forhandlinger (Førde, 2010). Kreativitet og nytenking handler som sagt om å bevege seg utenfor de satte grensene, og i forhold til dette prosjektet blir de grensene for eksempel ideer om hvordan mennesker bor og arbeider. Dette blir uttrykt av prosjektledelsen som «Jeg møter jo mange som er kritiske og sier veldig fort, 'det finnes jo mange typer jobber man ikke kan jobbe sånn med'. Ja, det er korrekt, men det er kanskje mange flere jobber du kan gjøre dette med enn du tror, og faktisk som også skjer. Men jeg skjønner jo at om du er hjelpepleier på en avdeling så må du fysiske være tilstede. Men jeg synes likevel det er interessant at Troms fylke nå ønsker å sette i gang med psykologer som hjelper ungdom steduavhengig... altså ventetiden er så trykkende lang og hvordan kan man få ned ventetiden? Jo vi prøver å etablere måter å nå de ungdommene som står i kø også forkorter den ventetiden... så man treffes både oftere og via skjerm. Og det tenker jeg er et eksempel på det man tenkte for fem år siden at; det er jo ikke mulig å gjøre sånn!» Kreativitet i seg selv forlanger grenser. For å kunne skape noe nytt er det behov for å ha rammer som man kan bryte seg ut av (Lønning, 2010). Om man ser disse forhandlingene for det de er, altså som forhandlinger rundt forståelser og sannheter, kan motsetning forstås som en forutsetning for utvikling. Dyrøyseminarsenteret skal fungere som en plattform for lokalsamfunnsutvikling og er tenkt som et virkemiddel for å møte utfordringene i lokalsamfunnsutvikling. På bakgrunn av dette havner Dyrøyseminarsenteret i en posisjon der de rører ved forvaltningen av kulturelle menings- og forståelsesrammer, som for eksempel om hva slags sted Dyrøy er og skal være.

Motstanden man møter i lokalt utviklingsarbeid beskrives ofte som bygdedyret. Denne motstanden blir også ofte brukt som forklaring på hvorfor bygdene ikke er innovative og som et hinder for utvikling. Dette perspektivet er kritisert i nyere entreprenørskapsforskning (Borch og Førde, 2010), og det argumenteres for at motstand må sees som en del av nyskapende prosesser. Prosjektledelsen selv beskriver dette med motstand slik: «Jeg tenker at i utviklingsarbeid er det første du skal være bekymret for er hvis du ikke møter motstand. Jeg tror motstand er en forutsetning... det er en forutsetning for utvikling. Innovasjon uten motstand blir aldri innovasjon. Jeg tror det er så banalt og enkelt som at en drage som ikke får motvind, vil aldri

stige... hvis det bare er medvind så blir det aldri suksess». Her ser man hvordan de gjennom prosjektet åpner for disse forhandlingene og beskriver det selv som at «det interessante er ikke motstand men hvordan man møter motstand».

Dyrøyseminarsenteret møter denne motstanden gjennom å skape møteplasser hvor forhandlinger og ulike forståelser kan møtes. Prosjektledelsen beskriver dette som: «Jeg tenker at det i stor grad handler om ... å akseptere motstand. Om å møte det på en, jeg veit ikke om man kan si en riktig måte men... hvor man inkluderer forskjellige synspunkter. Og det (handler om) raushet til det som er forskjellig, og så tenker jeg at man må ha stor grad av aksept for at andre kan ha en annen forståelse enn du sjøl eller andre har. Og da tenker jeg igjen, det må finnes arenaer.» Dette forteller noe om hvordan de tenker rundt kreativitet og prosessene. Hvordan det legges opp til å skape arenaer der brytningene kan komme frem i offentligheten og hvor det er mulig å skape en felles forståelse av hva det er det snakkes om. Det kommer frem i prosjektledelsens beskrivelse av hvordan de i arbeid med motstand legger vekt på å forstå hva det er motstanden går ut på. At man må forstå hva det er som utfordres for å kunne komme frem til en felles forståelse. Prosjektledelsen forteller om hvordan de forholder seg til dette: «Altså det å jobbe faglig og forstå det at noen beskytter seg, noen føler seg kanskje truet. Jeg veit jo i hvert fall at i forhold til teknologien... at trusselbilde var veldig stort for mange... det var ikke at de ikke så fordelene eller ikke at de ikke ønsket å bruke teknologien (i jobbhverdagen) men de var redde for at de ikke klarte det og de trodde ikke de var gode nok... og med en gang man har skjønt at det er det det handler om...» Når de da vet hva motstanden bunner i, eller hva det er som blir utfordret er det enklere å komme til en felles forståelse av hvordan de kan møte endringene. Prosjektledelsen beskriver videre «og så tenker jeg at det å lytte sterkt nok til hva er motforestillingene, hva er det spørsmålene, og så søke å (finne ut) det er det du spør etter? ... istedenfor å være veldig opptatt av hva du selv har på hjertet. Men det er jo i et samspill i en dialog, det å finne ut at jeg skal oppdage hva andre lurere på.» Det å finne ut hva hverandres forståelser bygger på og hva som er grunnlaget for de forskjellige forståelsene er da det Dyrøyseminaret gjør for å håndtere og akseptere motstand i forhold til de forskjellige lokale utviklingsprosjektene. Prosjektledelsen beskriver dette som felles plattform: «og det er ikke sikkert det skaper enighet men det skaper en såkalt felles forståelse, og det skal man søke etter, for felles forståelse det er plattform.»

Det å arbeide frem felles plattform og forståelse er en viktig del av lokalsamfunnsutviklingsarbeidet for Dyrøyseminarsenteret. De forteller hvordan de gjør dette gjennom å skape arenaer. Prosjektledelsen beskriver bakgrunnen for dette; «Det må være muligheter for å drøfte... det må finnes muligheter til å være i det rommet der uenigheten rår.» I arbeidet med prosjektet inviterer de inn og åpner opp for å møte de forskjellige synspunktene

som en bevisst strategi i arbeidet. Dette beskriver de ut i fra tanker rundt hvordan man skal drive innovasjon: "og jeg tenker igjen (motstand) er forutsetning for innovasjon tenker jeg... og det tror jeg er en greie i alle små eller store samfunn, altså vi lager veldig ofte homogene arenaer ... alle som mener det samme som oss i politikken eller idealistisk eller.. så har man hallelujastemning. Og det er sikkert litt bra innimellom, men jeg tror det å tørre åpne debatten (er viktig)". Her kommer prosjektledelsen igjen inn på hvordan de tenker rundt det å drive utvikling i et lokalsamfunn og hvordan de arbeider med motstand. Den måten å tilnærme seg motstand og forhandlinger på passer overens med teorier rundt innovasjon og hvordan nye ideer skapes. Dette handler om at kreativitet skapes i relasjoner og møter med andre oppfattelser enn ens egne.

Her kommer man inn på homogene arenaer som er et viktig element med tanke på innovasjon og kreativitet. I Dyrøy er de opptatt av hvordan man må passe på å skape arenaer der forskjellige synspunkter samles, om alle tenker helt likt vil man ikke utfordre og forhandle frem det nye. Dyrøyseminarsenteret jobber aktivt med det å møte motstand, en måte det gjøres på rent konkret er ved å invitere inn til det de kaller for kafedialog eller folkemøte. Her skal alle kunne komme med spørsmål og råd, og på den måten skal de skape en arena for å komme frem til gode løsninger for lokalsamfunnet. Førde og Ringholm (2012) beskriver dette som at i de lokalsamfunnene der man enkelt kan krysse forskjellige grenser, der vil man skape god grobunn for kreativitet og kreative prosesser. Men samtidig beskrives det å arbeide med denne typen prosjekter som er veldig synlig i mindre lokalsamfunn som utfordrende; det kan gjøre at du «veldig ofte blir tatt». «Som prosjektleder eller som en som har noen nye tanker... så blir man veldig ofte tatt. Og da øvelsen med at du ikke trenger å forsvare, du må bare fortsette å fortelle hvorfor du tror på det». Dette henger også sammen med legitimiteten og den tyngden prosjektene har, både lokalt og nasjonalt. «Hvis sjefen for alle ansatte i Dyrøy... har gitt meg legitimitet, er orientert og jeg vet at jeg har all støtte. Så kan man tåle alt det som kommer, uten å måtte forsvare eller legge skyld på noen... men det å på en måte bidra til å kjempe de kampene som kreves i innovasjon». Dermed knytter de det å kunne forholde seg åpent og invitere til forhandlinger rundt de forskjellige utviklingsprosjektene med politisk legitimitet og forankring i lokalsamfunnet. Denne tilnærmingen knytter de også direkte til prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser som har fått en fysisk bygningsmasse i kontorhotellet som kanskje gjør prosjektet veldig synlig og åpen for motstand fra lokalsamfunnet. Prosjektledelsen forteller: «Jeg tenker det å lage arena, og jeg tror en arena det er å invitere folk inn i for eksempel kontorhotellet... Hvor det å få lov å komme inn og stille kritiske spørsmål; hvem har betalt dette? Hvem sitter her? Og altså skal du få gode svar på alt det du lurer på uten at det er et forsvar for kontorhotellet, men kanskje få bekreftelse på at det er faktisk rett som du sier...» Dermed blir kontorhotellet både en arena for å forhandle forskjellige forståelser av aspekter rundt

stedsutvikling, og samtidig et aspekt ved denne stedsutviklingen som representerer spesifikke forståelser av både innovasjon og steder som prosesser. Samtidig som de er åpne for motstanden og ulike forhandlinger rundt blant annet stedsidentitet, så arbeider de frem sine forestillinger rundt hva som er ønskede visjoner for lokalsamfunnet. Prosjektledelsen beskriver og snakker dermed om motstand som noe de arbeider faglig med og inkluderer i sammenheng med forankring og som del av en kreativ prosess. Prosjektledelsen beskriver dette: «og derfor tenker jeg at kultur og motstand er noe du må jobbe profesjonelt med, og ikke betrakte som en fiende men som en velsignelse».

Motstanden mot prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser og kontorhotellet handler blant annet om det at ikke alle jobber egner seg for denne typen arbeid. Dette kan kanskje føre til et skille mellom kunnskapsarbeid og annen form for arbeid hvor man ikke kan arbeide stedsuavhengig, som for eksempel håndverkere. Noe av kritikken rettet mot kontorhotellet handler om antall brukere og om det er et vellykket prosjekt eller ikke. I de periodene jeg oppholdt meg på kontorhotellet var det til tider kun jeg som arbeidet der, mens andre ganger var det flere. For noen kan det oppfattes som for vanskelig med all den teknologien man må forholde seg til på kontorhotellet, og at det på en måte tas utgangspunkt i at man kan kunne bruke og er komfortabel med de digitale løsningene. Blant annet gjennom hvordan man skal registrere seg for å reservere arbeidsplass. Dette kan fungere som en barriere for noen som ellers kunne tenke seg å arbeide der ellers ikke gjør det. Et annet aspekt er hvordan lokalsamfunnet har vært inkludert i prosjektet. Under mine opphold i Dyrøy var det flere lokale som ikke hadde noe forhold til kontorhotellet og ikke visste hva det var for noe eller hva det skulle brukes til. Dette kan henge sammen med kritikk rundt hvorvidt kontorhotellet er økonomisk lønnsomt og hvem som betaler for å ha dette tilbudet. Om da lokalbefolkningen ikke vet hva dette er for noe slags sted eller prosjekt, og man ikke vet hvem som eier og betaler for dette, kan det fungere som grunnlag for motstand og kritikk. Noen satsinger som for eksempel Dyrøyseminaret krever mye innstas fra lokalsamfunnet og blant annet skoleungdommene i kommunen. Det vil si at det tar tid fra noe annet, som for eksempel tradisjonell undervisning. Mer generell motstand handler om hvorvidt alle de forskjellige utviklingsprosjektene har noen effekter, om det har noe for seg å bevilge så mye tid og penger på denne formen for lokalsamfunnsutviklingsprosjekter når historien forteller oss at de for eksempel ikke klarer å snu urbaniseringsstrømningene.

5.5.1 KONTORHOTELLET SOM MØTEPLASS

Kontorhotellet i seg selv er også et uttrykk for tilnærminger til steder og innovasjon. Det kan sees på som en arena hvor man møtes på tvers av ulike kompetansefelt og kunnskapsregimer. En arena hvor det er lagt opp til kreativitet ved at man møter på mange mennesker med ulike

bakgrunn. Da blir kontorhotellet som sted et uttrykk for en tilnærming til innovasjon som bygger på at det er disse motsetningene og brytningene som danner grunnlag for kreativitet. Det er stort fokus på at kontorhotellet skal kunne være et sted for kunnskapsflyt, som et sted hvor ulike kompetanser og kunnskapsregimer møtes og noe nytt skapes som ellers ikke ville vært. Dette reflekterer også prosjektledelsen over: «Hva slags innovasjoner kan skje når studenter og gründere og prosjektledere spiser matpakke sammen... når de er fysisk lokalisert på samme plass når de jobber med veldig forskjellige ting... eller forskjellige bedrifter eller... men dem deler noen impulser». Her ser man at forståelsen av innovasjon som kreativ prosess legges til grunn. Det handler her om hvordan man gjennom å plassere mennesker som ellers kanskje ikke ville truffet hverandre på samme fysiske lokasjon. Det at det er fokus på prosessen rundt innovasjon ser man også i følgende utsagn: «Så man veit, og det forteller også forskning at det å sette sammen grupperinger... det påvirker. Så kan man sikkert diskutere hvordan påvirkninger, og jeg er ikke så sikker på at det er like interessant å diskutere hva slags eller hvilke påvirkninger.» Her kommer det tydelig frem at det er det kreative i seg selv som er ønsket ut av møtene. Det kommer også frem at det er det nye som kan oppstå som i seg tillegges verdi. Det er da ikke hva det er eller sluttproduktet, som i et produkt som kan introduseres for et marked, men det at noe skapes som er av interesse. Et eksempel prosjektledelsen bruker i den sammenheng er hvordan du selv bare ved å være og delta på denne arenaen kan få tilgang til nye nettverk. «Det at du får tilgang på andre sine nettverk så har du plutselig åpna en ny verden som kan endre den jobben du skal gjøre der du er». Jeg kommer nærmere inn på forskning og hvordan dette brukes senere i oppgaven.

Prosjektledelsen beskriver kontorhotellet som en halvformell arena: «Det er viktig å skape arenaer, og arenaer er plasser man treffes. Vi veit det er viktig med uformelle arenaer, sånn type cafe og så videre, hvor man slår av en prat. Men kanskje dette kan være et eksempel på en halvformell arena... der man ikke trenger å forholde deg til noen om du ikke vil, men om du syns det er hyggelig å slå av en prat eller at ting dukker opp og så videre... så skapes det noe på et sted som ellers ikke ville vært og blitt skapt». Ut i fra dette skal kontorhotellet fungere som et sted der man både kan holde seg for seg selv, og hvor man skal kunne komme og møte ukjente mennesker og utveksle tanker og erfaringer som skaper noe nytt eller noen nye ideer. Ut i fra dette er kontorhotellet tenkt som et fysisk kreativt rom, samtidig som det skal være en arena hvor du skal kunne arbeide i fred fra å bli avbrutt om du ikke ønsker det. Denne arenaen er tenkt å skulle fungere som grunnlag for nytenking gjennom at det skal være lavterskel for nye ideer. Som et kontorhotell «der også ordføreren er tilstede og jobber noen dager, der også Senja næringshage som har en hjelperrolle til å fange opp gründere og bedrifter, der også næringskonsulenten i Dyrøy har noen arbeidsdager ... (da blir) terskelen til å ta kontakt eller gjøre avklaringer i forhold til noe du holder på med kanskje enda lavere i forhold til å be om et

møte for eksempel». Det er lagt opp til at dette kontorhotellet skal fungere som arena for innovasjon og nyskaping, men det skal fungere i sammen med de eksisterende og mer tradisjonelle hjelpemidlene som finnes fra før. Det er ikke lagt opp til at kontorhotellet skal fungere som grunnlag for innovasjon i seg selv, men som et ledd i sammen med andre hjelpemidler og satsinger. Som de selv beskriver det er det meningen at dette skal være et tilbud for å hjelpe frem og påvirke andre deler av lokalsamfunnet. Et eksempel på hvordan de tenker at kontorhotellet skal fungere i forhold til å være en arena for kompetanse og kunnskapsflyt: «Kan det etableres og tilrettelegges sånn at du har noe permanente og noen mindre permanente (brukere), så kan du oppnå de effektene som jeg tenker er en del av målet... la oss nå si at jeg jobber i kommunen og har fått prosjektmidler, og jeg skal utarbeide.. eller jeg skal jobbe frem noe. Og så velger jeg å være to dager, et halvt år eller tre kvart år, for jeg holder på med et prosjekt... hvor jeg er i kontorhotellet, hvor jeg kommer meg ut av den daglige driften på sykehjemmet eller hvor det måtte være. Så henter man noen impulser. Og det her er jo innovasjonstanken. Hva slags impulser kan jeg da få av de som nå er studenter, næringsliv eller andre aktører (som bruker kontorhotellet i samme periode)».

Dette viser en dobbel forståelse av sted som er i spill til samme tid. Dette kan man forstå i lys av nyere tilnærminger til rom hvor samtidigheten av ulike forståelser er åpnet for. For å observere rom vil man nødvendigvis være en del av rommet som blir observert, noe som igjen betyr at rommet delvis konstituerer observatøren og at observatøren konstituerer rommet (Massey, 1994). Dette igjen betyr at det nødvendigvis finnes et mangfold av forskjellige rom. Et eksempel på forskjellige og samtidige forståelser er det at man ser steder som samlinger av relasjoner og historier som er i stadig endring, men samtidig er kontorhotellet et fysisk sted. En plass hvor Dyrøyseminarsenteret ønsker at folk skal være plassert mens de arbeider. Det vil da si at stedet både er et sted som i en fysisk lokasjon eller plassering, samtidig som det er et sted i den mening at det er en samling av sosiale relasjoner. Dette viser hvordan nye forståelser av rom kommer frem i forhandlinger rundt kontorhotellet som sted, men samtidig ser man hvordan de mer statiske forståelsene av sted også brukes når det sakkess om prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser og kontorhotellet. Det at kontorhotellet er et fysisk sted blir vektlagt når det fortelles om den digitale infrastrukturen man har i Dyrøy, og det kommer frem i prosjektets søknader om bolystmidler hvor det blant annet snakkes om et mål om å få folk til å «flytte personer/familier og deres base for utøvelse av arbeidet». Der vektlegges det hvordan de innad i kommunen og fylket som fysisk avgrenset område er et godt sted for stedsuavhengig arbeid. Dette ser man også i forhold til prinsippene for Dyrøyseminarsenteret og lokalsamfunnsutvikling, som går ut på at det er ønskelig å bringe noen elementer inn til Dyrøy. Dette vil bygge på en mer tradisjonell tanke rundt lokalsamfunnsutvikling som handler om at steder må hente inn det som mangler. Som for eksempel hvordan det tidligere var stort fokus på

å tiltrekke seg arbeidsplasser i form av store bedrifter, men nå ligger fokuset mer på å tilrettelegge for innovasjon og gjøre folk i stand til å skape egne arbeidsplasser. Derfor kan man tenke at det er i møte med forskjellige mottakere av informasjon rundt kontorhotellet at disse forskjellige fremstillingene av sted skapes. De ulike forståelsene av rom er da skapt i møte med mottakeren av det gitte budskapet.

Etableringen av et kontorhotell kan sees på som et forsøk på å skape en stabilitet i en prosess som ellers er flytende, gjennom å skape et sted for stedsuavhengig arbeid. Dette paradokset tenker jeg henger sammen med de forskjellige målene som ligger til prosjektet. Man forhandler frem en ide om at fysiske steder ikke har den samme betydningen som tidligere, mens man samtidig ønsker å tilrettelegge for et fysisk sted for arbeid som en del av et mål om å skape et godt lokalsamfunn å bo i. Poenget er dermed at stedet du arbeider på den ene siden er mindre viktig, mens det samtidig er viktig å ha et sted å arbeide, som kan være en arena for kunnskapsflyt og innovasjon. Det er da flere forskjellige forståelser av sted og rom som ligger til grunn for det samme prosjektet, til samme tid. Dette igjen kan sees på i lys av hvordan Massey (1994) beskriver hvordan det kan være flere og samtidige rom. Dette henger sammen med hvordan rom-tid er en konfigurasjon av sosiale relasjoner hvor det spesifikke romlige kan forstås som en iboende dynamisk samtidighet. Det finnes flere og samtidige rom, hvor de sosiale relasjonene oppleves og tolkes forskjellig av personer som har forskjellige posisjoner som en del av rommet. Dette viser hvordan man ut i fra en forståelse av rom basert på sosiale relasjoner og som flytende og prosessuelle kan forstå det at man kan operere med flere forskjellige forståelser samtidig.

Det er forskjellige stedstilnærminger og samtidige forståelser som er i spill samtidig i dette prosjektet. På den ene siden oppfordrer de til stedsuavhengighet og at kunnskap skal flytte inn og ut av steder på alle nivå, mens det samtidig er en tanke om at denne friheten til å kunne koble av arbeidsplassen i bostedsvalget skal føre til at flere ser stedet Dyrøy som attraktivt. Det er flere ulike tilnærminger til sted som brukes i forskjellige relasjoner og sammenhenger, alt ut i fra hvilke aspekter det forhandles på. Samtidigheten av perspektiver kan man se i sammenheng med forhandlingene rundt stedsidentitet, hvor man på den ene siden ønsker å stabilisere meningen til stedet, mens man samtidig ser på steder som flytende, relasjonelle og uten en gitt fastsatt mening eller forståelse. Med dette mener jeg hvordan de med kontorhotellet ønsker å skape et fast fysisk sted hvor man skal plassere det Stedsuavhengige, de flytende og dynamiske relasjonene som utgjør steder. Et aspekt ved forhandlingene handler om hvordan man kan tiltrekke seg kreativitet gjennom å legge til rette for miljøer eller arenaer. Paradokset med at de skaper et arbeidssted for stedsuavhengig arbeid kan derfor sees i sammenheng med det Richard Florida (2002) forklarer rundt det å tiltrekke seg den kreative klasse. Der det legges frem en

forståelse av at gjennom åpne miljøer hvor det er lov å være annerledes og det er toleranse for avvik fra det normale så vil man tiltrekke seg den kreative klasse, altså mennesker som er kreative og søker seg til steder der det finnes andre kreative mennesker, og bruker dette for å vise hvordan noen steder rangerer høyere på kreativitet enn andre. Her legges det da opp til en tilnærming hvor man skal tiltrekke seg mennesker som allerede er kreative, eller som har kreative evner. Dette kan man kjenne igjen i uttalelser fra prosjektledelsen som «kanskje er det andre typer folk som vurderer som oss på sikt som attraktivt». Dermed kan man se både en del tanker rundt det å legge til rette for kreativitet i de som allerede befinner seg på stedet, og sette i gang nytenking gjennom å utsette mennesker for annerledes tenkning. Meyer (2007) trekker frem sammenhengen med hvordan man opererer med kreativitet i bedrifter. Denne tilnærmingen kan man også se i hvordan det i bedrifter settes sammen kreative team. Der skal man sette sammen mennesker som tenker annerledes, men som likevel liker å snakke sammen. Om man ikke snakker sammen vil det heller ikke komme frem til noe nytt. Dette er et viktig aspekt med tanke på kontorhotellet, at det fungerer litt som på et hotell hvor man ikke nødvendigvis snakker så mye med personene som oppholder seg på samme stedet. Når man ikke snakker sammen eller tar for mye hensyn til hverandre fordi man ikke kjenner hverandre godt nok til å vite hvor man har sidemannen. Dette kom frem gjennom mine opphold på kontorhotellet, at jeg opplevde at menneskene tok så mye hensyn til hverandre og ikke ville forstyrre at det kanskje ikke ble til dette kreative rommet som var tenkt. Det fungerte heller som en ren arbeidsplass hvor man bare arbeidet. Dette kom også frem under intervjuene med de som benyttet seg av kontorhotellet, som en informant beskrev det å velge seg en arbeidsplass: «Jeg hadde ikke lyst til å sitte helt ytterst, da kommer det sikkert inn folk så blir jeg forstyrret av det. Og hvis jeg satte meg innerst hadde det kanskje vært noen som hentet seg kaffe og så blir jeg forstyrret av det... Nei, jeg setter meg midt i og lengst bort.» Men samtidig forteller samme personen at hun håper på kollegialt miljø etter hvert, hvor man kan ta lunsj sammen og hvor de kan diskutere med hverandre selv om de kanskje ikke jobber med det samme. Men dette bør også sees i sammenheng med tidshorizonten og hvordan det er tenkt at dette skal fungere på sikt. «Ideen er jo at noen av de som jobber i kontorhotellet er mer permanent, og bidrar til å lage det miljøet som man ønsker... også er andre inne tidsbegrenset». Dette aspektet er noe som er tenkt skal gå seg til etter hvert som flere ser mulighetene i å arbeide på denne måten.

5.6 HETEROGENE ARENAER OG TEKNOLOGI

I Dyrøy har det vært fokus på teknologi og digital infrastruktur som har vært en del av grunnlaget for prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser. Konkret setter de prosjektet inn i sammenheng med det at de på slutten av 90- tallet og begynnelsen av 2000- tallet var med i et satsingsprosjekt hvor begrepet var telependling. Konklusjonen fra dette prosjektet var egentlig

at tiden ikke enda var moden for å arbeide på den måten som nå er iscenesatt gjennom prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser, og at dette hang sammen med begrensninger i teknologi og digital infrastruktur. «Man hadde fått litt bredbånd men ikke fiber på plass, og den var veldig konsentrert i noe få sentrumsnære områder. Så Dyrøy var ikke der i det hele tatt, teknologien var ikke kommet så langt at man kunne høste gevinster enda.» Dette viser hvordan prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser henger sammen med en lengre prosess i stedsutvikling og lokalsamfunnsutvikling i Dyrøy. Bakgrunnen og grunnlaget for prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser handler også mye om teknologi og tilgang på digitale muligheter. De har hatt en proaktiv og mulighetssøkende holdning til ny teknologi som bredbåndsutbygging, og fokusert på eventuelle gevinster dette ville kunne føre til for lokalsamfunnet. «Selv om vi hadde bredbåndsutbygging som bygde ut, så gikk det for sakte. Så Dyrøy tok hand om situasjonen midt på 2000 – tallet og etablerte egen utbyggingstakt. Så at vi var en av tre, fire kommuner som veldig fort var oppe i hundre prosent fiber(dekning). Og nå kan alle knytte seg til fiber uansett om du bor på ytterste øyene eller på toppen av fjellet, alle hytter er også inkludert.» Dette er det teknologiske grunnlaget for prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser, og forteller noe om hvilken rolle den digitale infrastrukturen har i prosjektet.

Kommunikasjonsteknologi har ofte blitt sett på som noe som vil gjøre steder og rom mindre viktig. Utviklinger i kommunikasjonsteknologi har gjort det mulig å kommunisere med mennesker som ikke er lokalisert på samme plass eller sted som en selv. Dette har ført til at samhandling ikke er avgrenset ut i fra personers plassering (Shelley, 2003). Internett og annen kommunikasjonsteknologi har gjort det mulig for mennesker å finne andre å samhandle med på grunnlag av andre aspekter enn samme lokalisering og geografisk nærhet, som for eksempel felles interesser, arbeid, språk og politiske synspunkter. Mange tenker kanskje at å samhandle over internett på grunnlag av felles interesser er mye mer meningsfullt enn å samhandle med mennesker på bakgrunn av at man er på samme sted. Dette er samhandlingstendenser som man kan se i sammenheng med globaliseringsprosesser, og det blir ofte hevdet at geografi mister sin betydning. Det vil da si avstander mister sin betydning i sammenheng med økende globalisering i form av økt mobilitet og øyeblikkelig kommunikasjon over lange avstander (Agnew, 2011, Hubbard, 2005). Et eksempel som ofte brukes er hvordan man får nyhetene til samme tid verden over. Dette er det lett å se i sammenheng med prosjektet og begrepet stedsuavhengig, der grunntanken er at man kan operere uavhengig av steder. Men samtidig har prosjektledelsen et bevisst forhold til at dette ikke betyr at steder mister sin betydning: «Den sterkeste lærdommen igjennom alt dette, og gjennom eget arbeid... plasser er kjempeviktig». Det henger sammen med Massey sin beskrivelse av dette fenomenet. Dette har blitt beskrevet som hvordan rom blir tilintetgjort av tid og at man opplever en kompresjon av tid og rom. Massey (1994) mener at fenomenet viser til kommunikasjon og bevegelser på tvers av rom, en geografisk utstrekning av

sosiale relasjoner og at det handler om vår opplevelse av dette. Et av resultatene av dette er større forvirring og usikkerhet rundt hva som menes med sted, og hvordan man relaterer til dem. Det at steder blir gjort overflødig er blitt hevdet i sammenheng med også andre tidligere teknologiske innovasjoner som jernbanen, telefon og veier. Men steder har ikke blitt overflødig, det som er skjedd er heller at steder er blitt gjenskapt og omformulert gjennom reorganiseringer og forhandlinger i sosiale relasjoner (Agnew, 2011).

Prosjektledelsen beskriver sammenhengen mellom innovasjon og annerledeshet: «Vær raus mot dem som ikke er A4 ... jeg tror at det representerer alle som kommer fra andre land. De har med seg noe som er veldig fremmed for oss, det som er fremmed det representerer en stor kraft i innovasjon. ... Prøv å få tak i det.» Her ser man igjen hvordan tilnærming til at man får innovasjon gjennom brytninger og forhandlinger med det allerede tatt for gitte og etablerte. Et interessant aspekt ved dette er hvordan kommunikasjonsteknologi gjør det lettere å treffe på mennesker med de samme interessene og synspunktene. Det gjør det lettere å opprettholde kontakt og felles forståelse om problemstillinger og arbeidsoppgaver og hvordan de skal håndteres. Samtidig som for eksempel internett er et middel som gjør det lettere å treffe folk som tenker på samme måten som deg selv. Kontorhotellet kan da sees på som en måte å kombinere det at man forholder seg til mer heterogene arenaer gjennom kommunikasjonsteknologi, samtidig som det er tenkt som en homogen arena i form av en fysisk plass.

Kontorhotellet er også tenkt å skulle fungere som en arena hvor forskjellige synspunkter fremmes; en møteplass for å åpne opp for det som er annerledes. Dette kan også sees på som en måte å forandre og utfordre hva det vil si å være en liten distriktskommune. Å påvirke det inntrykket som ofte fremmes rundt det at lokalsamfunn er trange og lite inkluderende og åpne for det nye. Prosjektledelsen beskriver dette som: «De som kommer fra et annet samfunn som er forskjellig fra det de kommer til, de har noe annerledes med seg.. (om) du ikke blir strømlinjeformet eller automatisk sklir inn... så (handler det om) å utvikle ei raushet, og det tror jeg at er å utvikle en kultur, ved å si at det er lov å være annerledes... Vi har lyst til å finne ut av dette som er annerledes ... og det kan ofte vise seg at det er det mest verdifulle... Jeg tror personlig at mange småsamfunn kan være veldig trange ... at mange steder er kjempe firkantet og at du veldig fort blitt satt på sidelinja hvis du ikke er som en av oss, eller lik alle andre.» Her beskriver prosjektledelsen det at man må fremme det som er annerledes. Dette forstår jeg som grunnet i en innovasjons – og utviklingstanke som bygger på at man trenger motstand for å komme seg fremover. Dette kan sees i sammenheng med det Meyer (2007) beskriver som divergent tenking. Det handler om å tenke avvikende, og om å ikke komme frem til de samme svarene. Og at det er gjennom denne typen tenking man kommer frem til det nye. Altså at man

gjennom å møte annerledesheten, og oppfordre til at ikke alle kommer frem til de samme svarene, vil man finne det nye og kreative. For Dyrøyseminaret ligger det verdi i det å opprettholde annerledeshet, og de begrunner dette i hvordan mange lokalsamfunn er lite inkluderende ovenfor det og de som ikke passer rett inn i det vante. På den måten kan kontorhotellet forstås som en del av forhandlinger rundt dette om småsteder er inkluderende og åpne. Dette beskriver de videre: «hvordan er man i stand til å ivareta den dimensjonen? Og da tenker jeg at da må jo de få lov til å få en talerett, de må få lov til å være med... Og jeg tror personlig at en måte (å gjøre dette på) er å være inne i en sånn ... «melting pot» eller noe sånn, som et kontorhotell kan være. For du kan jo komme i kraft av den du er, og du trenger ikke å forholde deg til alle andre. Men er det noe som du blir opptatt av så åpnes det fort noen muligheter for at det kan vokse fram noe som man ikke hadde tiltenkt». Tanken er at gjennom å skape en arena der man kan velge å forholde seg til andre mennesker og møte nye meninger så kan dette føre til «noe som man ikke hadde tiltenkt», og det ser jeg på som det nye og nytenkende som i seg selv har verdi. Jeg ser kontorhotellet som en sentral del av de lokale forhandlingene rundt sted og innovasjon, og kanskje er kontorhotellet i seg selv en måte å forsøke å skape en viss stabilitet i meningen til Dyrøy som sted og lokalsamfunn.

Et annet aspekt rundt innovasjon som er relevant i sammenheng med prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser og kontorhotellet som heterogen arena er aspektet med løse relasjoner og hvordan det henger sammen med kreativitet. Granovetters tanker rundt styrkene i svake bånd blir ofte satt i sammenheng med kreativitet (Baer, 2010). Dette med svake bånd handler om hvor ofte man samhandler, hvor godt man kjenner hverandre og hvor lenge man har kjent hverandre. Svake bånd skal være viktig for kreativitet fordi det åpner for at man får tilgang på ny informasjon og kunnskap som man ut i fra de nære relasjonene ikke ville fått tilgang på. Ut i fra dette skal informasjonen man skaffer seg gjennom svake bånd gjøre så man møter på grenser og på den måten vil det påvirke og føre til noe som ellers ikke ville vært. Dette kan man også se i sammenheng med kontorhotellet, der det er lagt opp til at man ikke har den samme kontinuiteten i arbeidstakere som på tradisjonelle arbeidsplasser. Prosjektledelsen beskriver de ønskelige utfallene av kontorhotellet slik; «Det at du får tilgang på andre sine nettverk så har du plutselig åpnet en ny verden som kan endre den jobben du skal gjøre der du er... og her er jo kompetanseflyten veldig tilstede, hvordan kan vi i større grad dele kompetanse?». Her ser man da at det handler om at det vil komme noe verdifullt ut av å dele kompetanse og la kunnskapen flyte. Ut i fra teoriene rundt svake relasjoner vil det også til slutt handle om det å skape noe mer, og på den måten også være et aspekt av jakten på det nye. Samtidig som kontorhotellet skal være et sted for kunnskapsflyt og kompetanseutveksling er det også lagt opp til at en del av målet er å skape arbeidsplasser og permanente innbyggere i lokalsamfunnet. Dette faller da opp mot hvordan dette med heterogene nettverk og løse relasjoner skal ha innvirkning på kreativitet

og nyskaping. Under mine opphold var det likevel for det meste folk som kjente hverandre som satt og arbeidet der.

Lokalsamfunnsutvikling handler om å skape, påvirke og forme en ønsket fremtid, og den skal da være noe bedre enn det man har nå. På bakgrunn av dette kan man se på prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser ut ifra hva det er de ønsker å få til i lokalsamfunnet. Noe bedre for fremtiden som ikke er der nå. Det vil si at det er noe som de mener bør finnes på dette stedet, og dette kan man skaffe gjennom å få folk til å tenke stedsuavhengig. Det som er denne overordnede tanken og visjonen er å legge til rette for kreativitet og nyskaping, og det fokuseres på prosessene i mye større grad enn på hva de faktiske målbare resultatene skulle være.

6 HVORDAN MANØVRERER PROSJEKTET GJENNOM ULIKE STRUKTURELLE FØRINGER OG EGNE IDEER OM KREATIVE ROM?

I dette kapitlet vil jeg se på hvordan prosjektet arbeider med, og forholder seg til forskjellige aktører, som for eksempel Troms Fylkeskommune, Kommunal – og regionaldepartementet, Dyrøy kommune og Distriktssenteret. Jeg vil se på hvordan de forholder seg til de ulike kravene og visjonene disse aktørene har, og hvordan de samtidig holder fokus på det de selv mener er viktig for lokalsamfunnet. Dette handler om spenningsfeltet som oppstår når krav om målbare resultater, effekter og effektindikatorer møter visjoner og ønsker for hvordan Dyrøy som lokalsamfunn og sted skal utvikles, som i dette tilfellet er fokusert rundt ideer om kreativitet og nytenking.

For å gjøre dette vil jeg ta for meg uttalelser og beskrivelser av prosjektet i forskjellige medier og dokumenter, som for eksempel blogginnlegg, artikler, søknader og tilskuddsutlysninger. Jeg vil se på hva som vektlegges av forskjellige aspekter i ulike arenaer, som for eksempel Dyrøyseminaret, det regionale miljøet rundt distriktsutvikling, tradisjonelle og digitale media. Fokus i dette kapitlet er spesifikt hva som måles og hvilke indikatorer de blir målt og vurdert ut i fra. Dette blir sett i forhold til de overordna målsettingene til prosjektet og hvordan målsettingene blir uttalt i de forskjellige arenaene og i møte med forskjellige aktører. Gjennom dette vil jeg kunne si noe om hvordan de begrunner og legitimerer prosjektet inn mot ulike aktører som virkemiddelapparatet og andre mulige finansieringskilder. Datamateriale består av en mengde ulike dokumenter rundt prosjektet som søknader om finansiering og de tilhørende utlysningstekstene, intervju med prosjektledelsen, ulike rapporter om prosjektet skrevet av Dyrøyseminarsenteret selv, offentlige utredninger og meldinger (NOU og St.mld), magasin utgitt av Dyrøyseminarsenteret, medieuttalelser og artikler skrevet både av Dyrøyseminaret og av andre. Jeg ønsker å belyse spenningsfeltet mellom Dyrøyseminarets egne visjoner og virkemiddelapparatets krav og målsettinger. Dette vil da kunne fortelle noe om handlingsrommet for slike prosjekt, og hvordan dette forhandles frem i dette spenningsfeltet.

6.1 UTFORDRINGER VED MÅLBARE INDIKATORER

I forrige kapittel undersøkte jeg hvordan prosjektet arbeider for å legge til rette for innovasjon og nyskaping i lokalsamfunnet. Men samtidig må Dyrøyseminarsenteret forholde seg til andre aktører utad og prosjektledelsen beskriver situasjonen rundt dette som at det er viktig å ikke bli oppfattet som for uklare og svevende i forhold til målsettinger. «Faren ligger i å bli tatt for å ikke være målstyrt nok, derfor er det viktig å ha klare operasjonelle mål som kan måles. Og så er det samtidig viktig å ha bieffekter som er sterkere enn målet... og kanskje i (sammenheng med en)

innovasjonsforståelse så er det de effektene du ikke var forberedt på... som er kanskje enda mer interessant... kan det komme noen effekter ut av det». Dette viser noe av spenningsforholdet som Dyrøyseminarsenteret nå forholder seg til; på den ene siden handler det om å tilrettelegge for kreativitet mens man samtidig må forholde seg til hvordan man fremstår utad mot de aktørene man har forpliktelser til. Da tenker jeg på forpliktelser og krav i form av for eksempel rapportering og måloppnåelse. Dyrøyseminarsenteret og prosjektet har fått hoveddelen av midlene gjennom småsamfunnsatsinga, deretter bolyst og Troms fylkeskommune/RDA-midler⁷.

I søknad om bolystmidler for 2010 har Dyrøyseminarsenteret og prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser som hovedmål å «snu negative utviklingstrekk i små lokalsamfunn» og «endre regional og distriktpolitikk i Norge». Delmålene handler om flere kompetansearbeidsplasser, nye læringsformer i videregående skole og økt bevissthet om muligheter til reell valgfrihet av bosted. Dette er relativt brede, sektorovergripende mål som jeg vil sette i sammenheng med den tilnærmingen til lokalsamfunnsutvikling som kom frem i forrige kapittel. Det er helhetlige tanker og visjoner for lokalsamfunnet som ligger bak de mindre enkeltprosjektene. I samme søknad, som er en ferdig utarbeidet mal som skal fylles inn, er det en kolonne for å skrive inn hvilke resultatindikatorer prosjektet har for måloppnåelse. Her er det beskrevet at «flytting av arbeidsplasser» og «økt bruk av digitale senter» er indikatorene de arbeider ut i fra. Dette forteller noe om hvilke aspekter ved prosjektet de blir målt på og vurdert ut fra, og disse indikatorene passer ikke veldig godt inn i hva som er målene. Men det de legger frem her er aspekter som er enkelt målbare. Prosjektledelsen beskriver situasjonen rundt målene til prosjektet: «Ja jeg tror det er rett å si at det er flere mål... Det er viktig og avgjørende at det er klart at det er mål, og de enkleste målene er de matrise og tellbare (målene). Alltid når det er snakk om distrikt så handler det om folketall, om tilflytting og så videre, og jeg tror ikke at det er hovedmålet. Det er selvfølgelig en viktig bieffekt men jeg tenker at ett viktig mål det er (å fremskaffe) kompetanse til våres område». Ut i fra dette vil jeg si at de resultatindikatorerne som nevnes i prosjektsøknaden ikke favner om de egentlige målene til prosjektet, som handler om kompetanseflyt, stedsidentitet og innovasjon. Her måles de på aspekter som de selv er kritiske til å ha som hovedmål, til tross for at Dyrøyseminarsenteret selv har satt opp og valgt disse resultatindikatorerne. Dette tenker jeg handler om at de av erfaring vet at det er nødvendig å ha med denne formen for resultatfokus i denne typen søknader. I tillegg til at det også er et reelt

⁷ RDA står for regional differensiert arbeidsgiveravgift og er kompensasjon til kommuner som ikke har fått gjeninnført differensiert arbeidsgiveravgift. RDA-midlene forvaltes av Troms fylkeskommune og Innovasjon Norge. Rdatromso.no. 2010. *Kort om RDA-ordningen for Troms fylke*. Tilgjengelig: <http://www.rdatromso.no/om-rda-tromsoe.131888.no.html> [06.05.2013].

problem for opprettholdelsen og bærekraften til små lokalsamfunn i distriktene at befolkningen går ned og blir eldre, og vil dermed alltid være en ønsket målsetting.

I prosjektets søknad om bolystmidler for 2011 har målene forandret seg til å handle om «At flere skal kunne bo og arbeide der de ønsker». Delmålene har også utviklet seg til å handle mer om kompetanseflyt mellom regioner i distriktene, og ikke så spesifikt som «nye læringsformer i videregående». Målene er da blitt utvidet til nasjonal skala, og utvidet til å handle om nye arbeids – og læringsformer. I dette søknadsskjemaet er det sammen med resultatindikatorer blitt beskrevet hva de (Bolyst) spør etter, så også i søknaden er det blitt utvidet til å handle om å «beskrive hvordan de skal jobbe for å finne ut om de når målene i prosjektet». Denne formuleringen åpner for resultatindikatorer som kanskje ikke like lett kan telles. Prosjektledelsens resultatindikatorer handler i denne søknaden om flytting av personer, og hvor de har sin base for utøvelse av arbeidet. Her forsøker de å gjøre menneske – og kompetanseflyt om til et målbart mål. I denne prosessen er det som nevnt tidligere også en mer statistisk forståelse av sted som brukes, hvor man er opptatt av å føre inn noen ønskede aspekter til lokalsamfunnet som område. Dette kommer også frem gjennom beskrivelsen av hvordan de skal kunne måle dette, som er gjennom kartlegging i forkant og etterkant av prosjektet. I søknadsskjemaet for bolystmidler 2010 er det satt opp to resultatindikatorer, i søknaden for 2011 er det fire resultatindikatorer. Den andre resultatindikatoren handler som i forrige søknad om at man skal få flere kompetansearbeidsplasser i distriktene, og dette måles gjennom den elektroniske registreringen på kontorhotellet. Det samme med den tredje resultatindikatoren som handler om økt bruk av digitale senter. Dette måles av Avikom AS som drifter dette i Troms, og er også noe som lett kan måles digitalt. Når man skal bruke kontorhotellet må man registrere seg og reservere arbeidsplass eller kontor digitalt gjennom nettsidene stedsuavhengig.no, og når man skal bruke digitale senter må man skaffe seg brukerkonto for pålogging. Bruk blir dermed registrert digitalt, noe som gjør det lett å skaffe statistikk og målbar data på dette. Den siste resultatindikatoren handler om forskning på emnet, gjennom mastergradsavhandlinger på området. Det skrives to masteroppgaver og en doktorgrad på temaet Stedsuavhengige arbeidsplasser per dags dato. Men målsettingene og resultatindikatorerne i prosjektsøknadene sammenfaller ikke med de mindre håndfaste målene som kommer frem i blant annet samtaler, intervjuer og media. Et av disse mindre håndfaste målene kan man se i Dyrøyseminarsenteret sitt fokus på begrepet flyt; «for oss betyr flyt at kompetanse kan flyte inn – og ut – av vår region» (Espenes, 2012a). Dette er noe som er mye vanskeligere å få målt, da det ikke handler om at mennesker flytter adresse fra byen til bygda. Den fleksibiliteten som ligger i prosjektet, og som det også legges opp til, passer ikke sammen med eller er vanskelig å fange opp og måle. Dette kan forstås som et møte mellom det nye arbeidslivet og det som jeg i denne oppgaven beskriver som markedsføring. Her ser man hvordan denne formen for styring i offentlig sektor ikke alltid

passer overens med de målene man ofte finner i lokalsamfunnsutvikling, som i dette tilfelle handler om kompetanseflyt, stedsidentitet og innovasjon som prosess og ikke som produkt.

Målene som ble uttrykt i søknaden om finansiering til forprosjektet⁸ handler om «*Samarbeid, læring og oppfølging av mobiliserings – og prosjektarbeid i små samfunn*», og «*Stimulere/tilrettelegge for at flere kan ta jobben med seg fra storbyene og bosette seg i distriktet. Utvikling av modeller for bruk av fjernarbeid gjennom å ta i bruk bredbånd og utvikle og utnytte etablert infrastruktur og Digitale senter i kommunene*». Her ble det lagt opp til et fokus på rekruttering og tilflytting som fokus. Fokuset lå konkret på det med å få mennesker til å flytte fra storbyene og ut i distriktene. Dette er noe som de på mange måter har gått bort fra i den perioden de er inne i, der handler det mer om flyt. At mennesker og kompetanse kan flytte alle veier. Dette ser man for eksempel i hvordan prosjektledelsen beskriver målene «kompetanseflyt er et mål... flyter flere veier... flytte stedsuavhengig». Det samme fokuset på flyt av kompetanse finner man i magasinet FLYT som er utgitt i sammenheng med Dyrøyseminaret 2010, som hadde fokuset på fremtidens arbeidsplasser. Navnet sier jo sitt, men der legges det også vekt på hvordan man kan ha filialer på tvers av landegrensene, hvor det vises til en bedrift som holder til i Tromsø og i flere storbyer rundt om i verden. Her ligger altså fortsatt mye fokus på hvordan denne flyten skaper muligheter for dem som vil flytte til distriktene, mens de samtidig åpner opp for at flyten av kompetanse går alle veier.

Vi ser at hvilke målsettinger som fremmes og legges vekt på forandrer seg underveis og i forhold til hvem som er mottakeren av budskapet. Et eksempel på dette er hvordan det under feltarbeidsperiodene mine i Dyrøy ble lagt vekt på å fortelle om at tilbudet med kontorhotellet først og fremst var for folk med tilknytning til Dyrøy, og ikke først og fremst for rekruttering eller tilflytting. Da ble det vektlagt at det viktigste er at de som bor her og ønsker å bo og jobbe her skal få det enklere i hverdagen. Med dette mente prosjektledelsen at dette ikke nødvendigvis var til for å skulle tiltrekke seg nye mennesker, men et tilbud til kommunens innbyggere. Altså at det var mist like mye et fokus på de som allerede bor i Dyrøy og ønsker å bo der, at lokalsamfunnsutvikling ikke bare handler om å se utover, men også innad i lokalsamfunnet og gjøre det til en attraktiv plass å bo for dem som lever her. Dette perspektivet kommer ikke godt frem i prosjektsøknadene, hvor fokuset er rettet utover, på hvordan prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser kan bidra til at distriktene tiltrekker seg ny arbeidskraft og kompetanse. I bolyst utlysningene som er grunnlaget for søknadene legges det stor vekt på tilflytting, selv om målet med bolyst er «*å legge til rette for at kommuner innenfor det distriktpolitiske virkeområdet blir mer attraktive å bo i og flytte til*». Her beskrives det som at de skal være attraktive å bo i, og å

⁸ Søknad om finansiering over kommunalt og regionaldepartementets småsamfunnsatsing for 2009. Skrevet av Troms fylkeskommune, Næringsetaten. 04.03.2009.

flytte til, men i resten av utlysningen legges det absolutt mest vekt på tilflytting og tilflyttingsprosjekter. Det ser ut som at det er blitt lagt vekt på tilflyttingspotensialet i prosjektet i samhandling med bolyst, uten at det betyr at målsettingene for prosjektet eller kontorhotellet handler mest om dette. I prosjektsøknadene til Kommunal – og regionaldepartementet (KRD) gjennom Bolyst satsingen beskrives målene i forhold til å møte de hovedprioriteringene som KRD har satt. Det som fremstår som det overordnede målet for KRD er at *alle skal kunne ha reell frihet til å bosette deg der de vil*, og dette skal oppnås gjennom å skape attraktive lokalsamfunn (regjeringen.no, 2010). Men attraktiviteten er rettet utad og ikke innad i lokalsamfunnet.

6.2 LANGSIKTIGE VISJONER OG KORTSIKTIGE EFFEKTER

Fokuset på resultater og målbare mål handler også om tidsperspektivet på prosjektet og hvordan dette henger sammen med visjoner og ønsket utvikling for lokalsamfunnet. I markedsgjøringen av offentlig sektor har man fokuset på og krav om fleksibilitet som en åpenbar og etablert sannhet (NOU, 2005:6, Sennett, 2001, Svendsen, 2011). Karakteristisk for markedsgjøringen er at den baserer sin legitimitet på at resultater oppnås med utgangspunkt i nærmere definerte mål, den er resultatorientert, og den offentlige finansieringen av forvaltningen og tjenesteproduksjonen er tilsvarende innsatsstyrt (Ramsdal og Skorstad, 2004). Det betyr at de økonomiske midlene er knyttet sterkere til krav om resultater og måloppnåelser. Dette fører til at man er nødt til å finne mål og effekter som er målbare, og kortsiktige. Det korte tidsperspektivet kommer inn ved at man i dette nye arbeidslivet der kravet til fleksibilitet er høyt er nødt til å kunne «snu seg» raskt (Grönlund, 2004). Da må de målene man vurderes ut i fra være mulige å måle over kortere perioder enn de visjonene og langsiktigheten i målene man finner for lokalsamfunn. Prosjektledelsen har beskrevet noen tanker rundt dette: «det er jo kanskje en av grunnene hos meg til at jeg er veldig motstand av folketall som eneste parameter (på) om prosjektet er vellykket eller ikke. For de strømmingene er jo så sterke og så store, og den endringen der må man snakke i ti - års bolker. Om man skal se et prosjekt på to år og så (tro at) man har sett alle endringer... hvor mange flere (arbeidstakere) og så videre» Dette vil jeg sette i sammenheng med det overordnede fokuset som Dyrøyseminarsenteret har på prosjektene og ønskede utviklingstrekk. De overordnede utviklingstrekkene er langsiktige og dette kommer frem i intervju med prosjektledelsen i Dyrøyseminarsenteret som «lærdommen er at det tar lengre tid enn man tror. Man har en idé om at informasjon skaper de endringene (som er ønsket). Men det gjør det ikke. Informasjon er en passiv greie som ikke trenger å fortelle noe om grad av involvering. Ikke sant, man kan ha hørt mye, men det betyr ikke at det er blitt en del av integriteten, internalisert eller at man gjør ting annerledes. Den dypeste definisjon av læring det er når ting gjøres annerledes». Her vektlegges det hvor lang tid det tar fra man har fått informasjon om noe til denne informasjonen gjør at man faktisk handler og gjør ting annerledes.

Som for eksempel stedsuavhengig arbeid. Man kan legge alle forutsetningene til rette, men det kan fortsatt være lang vei å gå frem til at folk begynner å tenke annerledes rundt hvordan man kan arbeide. Den formen for måling av effekter på kort sikt fanger ikke opp de effektene som Dyrøyseminarsenteret, som aktør som skal handle i lokalsamfunnets interesser, kanskje ser på som mer viktig enn det som resultatindikatorene handler om.

Dette tidsaspektet kan man se igjen også i annet arbeid med lokalsamfunnsutvikling, og mange av de distriktpolitiske målsettingene er langsiktige og handler om store samfunnstrekk som for eksempel det å styrke eller stabilisere befolkningen. Dyrøyseminarsenteret legger vekt på modellutvikling og det å skape modeller som har overføringsverdi til også andre lokalsamfunn. Dette med modellutvikling henger også sammen med tidsperspektivet på den måten at man trenger modellutvikling sammen med informasjon og kunnskap om nye arbeids – og læringsmåter for å kunne endre atferd og arbeidsmåte. Dette beskriver de selv som at: «det må være modellutvikling som gjør at du fysisk kan ta beslutningen å vandre opp og bestemme deg for at nå skal jeg jobbe her (på kontorhotellet) i noen dager. Så jeg tror at akkurat den delen (å endre atferd), den undervurdere man. Og den er vanskelig å måle og den er tidskrevende». Dyrøyseminarsenteret arbeider med dette på forskjellige måter, en av dem er gjennom å være synlige i media i tillegg til at det er etablert et nettsted i sammenheng med opprettelsen av kompetansesenter for stedsuavhengig arbeid. I tillegg til dette reiser prosjektledelsen rundt på arbeidsplasser og forteller om mulighetene som finnes for lokale bedrifter.

Det langsiktige tidsperspektivet for lokalsamfunnsutvikling kan sees i sammenheng med hvordan nyere teori rundt innovasjon fokuserer på hvordan innovasjon og nyskaping i forhold til steder ikke nødvendigvis handler om økonomisk verdiskapning. Men at det i tillegg handler om utvikling, kreativitet og et fokus på «det nye» for lokalsamfunnet. Lønning (2010) setter samfunnsentreprenørskap i sammenheng med lokale ildsjeler og innovasjon handler om mennesker som har som mål å skape en bedre fremtid, et bedre sted og en bedre tilværelse. I dette ligger det en tanke om at stedsutvikling og innovasjon på bygda innebærer et dobbelt ansvar. Dette begrunnes med en opplevelse av kollektivt ansvar og et brennende engasjement for å skape en bedre fremtid for bygda, og ikke bare for nyskappingsprosjektet i seg selv. Her handler det dermed ikke bare om hva man har fått til i løpet av prosjektperioden men hvilke langvarige effekter man kan få ut av dette som kan komme stedet i seg selv til gode på lang sikt. Prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser i seg selv har et tidsperspektiv på 5 år inkludert forprosjektet.

Fokuset på å være fleksibel og kunne omstille seg hurtig fører på den ene siden med seg et kortsiktig tidsperspektiv som går dårlig overens med langsiktigheten i lokalsamfunnsutvikling,

om man tenker på hvordan kravene til effektmålinger er kortsiktige. Men samtidig krever langsiktighet i lokalsamfunnsutvikling fleksibilitet som en del av prosessen, man er nødt til å kunne tilpasse seg endrede omstendigheter. En måte Dyrøyseminarsenteret håndterer dette på er gjennom å ha både fokus på kortsiktige mål for prosjektet og langsiktige mål for lokalsamfunnsutviklingen. Dette kan settes i sammenheng med det brede og sektorovergrepene perspektivet Dyrøyseminarsenteret har. De ble opprettet for å sørge for at ikke de forskjellige lokale utviklingsprosjektene spriker i alle retninger, og skal samordne de ulike lokale utviklingsprosjektene og sørge for at de drar i samme retning. På den måten håndterer de kravene til målstyring i de enkelte prosjektene samtidig som de gjennom å ha den posisjonen de har som lokal utviklingsaktør kan se det større bildet.

6.3 TOLKE POLITISKE SIGNALER OG FØRINGER

Dyrøyseminarsenteret har fått en posisjon i miljøet som arbeider med lokalsamfunnsutvikling og stedsutvikling gjennom dette og andre tidligere prosjekter. Denne posisjonen kan man se i hvordan den første prosjektsøknaden for midler gjennom småsamfunnssatsinga beskriver Dyrøyseminarsenteret. Søknaden er skrevet i samarbeid mellom ulike partnere rundt prosjektet, som Troms fylkeskommune, Distriktsenteret, Avikom AS, Dyrøyseminarsenteret og kommuner og aktører som deltar i småsamfunnssatsingen i Troms. Her beskrives de som: «Dyrøyseminarsenteret har gjennom 6 år igangsatt og drevet en del utviklingsarbeid som i dag har gitt synlige resultater... (De) besitter i dag en kompetanse i mobiliseringsarbeid og prosjektorganisering som Troms Fylkeskommune ønsker brukt i andre kommuner og små samfunn». De blir her gitt en sentral rolle i prosjektet og det blir lagt vekt på at de har god og lang erfaring og kompetanse. Dette kan forstås i lys av hvordan prosjektledelsen selv beskriver det å kunne tolke og forstå politiske føringer. «Altså det gis noen mandat. I hvert fall (hva det er) ønsket at utvikling skal være, eller trekkene skal være... at noen signaliserer at; her trenger vi noen utviklingstrekk knyttet til, det kan jo være skole, det kan være velferdssektoren eller helse, det kan være digitale ferdigheter blant ansatt i barnehage... altså det kan være mange behov som meldes, også får noen oppgaven; hvordan kan dette beskrives og er det en 'match' i forhold til satsinger som eksterne aktører, som sitter på pengesekken... og da handler det jo om å lese og forstå de politiske signalene som kommer i stortingsmeldinger, forskrifter eller andre plasser der det legges føringer». Her ser vi hvordan det tenkes rundt dette med å ha noen ønskede lokale utviklingstrekk, noen problemstillinger som man trenger å løse lokalt. Dyrøyseminarsenteret er gitt en posisjon lokalt til å håndtere denne typen problemstillinger på vegne av lokalsamfunnet og kommunen, som kommunalt foretak⁹ som skal være et internt utviklingsredskap og pådriver

⁹ Et Kommunalt Foretak som er en selskapsform som brukes for selskaper som eies av norske kommuner. Kommunale foretak har styrer og daglig leder som andre virksomheter, og har derfor ikke kommunestyret som øverste myndighet. Opedal, S. H., Blomgren, A. & Holmen, A. K. T. 2012. *Kommunale foretak*:

for læring og kunnskapsdeling i Dyrøy gjennom forskjellige utviklingsprosjekter. Gjennom tidligere arbeid og prosjekter har de opparbeidet en kompetanse på hvordan de skal få lokalt ønskede utviklingstrekk til å passe inn i de politiske føringene og signalene som fremkommer gjennom utredninger og meldinger. Det er i denne konteksten jeg vil sette prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser, som et prosjekt som bidrar til å løse noen problemstillinger lokalt eller kan føre med seg noen utviklingstrekk som er ønskelige samtidig som det ivaretar de ønskene som er uttrykt politiske og gjennom virkemiddelapparatet.

I prosjektsøknadene blir det lagt stor vekt på å benytte seg av mulighetene som ligger i digital infrastruktur og bredbånd, og kan sees i formuleringer i prosjektsøknadene som for eksempel: *«Arbeidsmarkedet har endra seg enormt de siste 10 år, flere og flere jobber er Stedsuavhengige, 'makta ligger hos arbeidstaker', unge behersker teknologien med selvfølgelighet, mange tar høyere utdanning og har forutsetning for å jobbe stedsuavhengig»*. Her kommer det frem hvordan det at det tidligere prosjektet med fjernarbeid ikke ble noen suksess ikke vil være utslagsgivende for hvordan det vil gå denne gangen. Prosjektledelsen beskrev dette prosjektet som noe av grunnen til at de fikk satt i gang prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser: *«Dyrøy var med i en satsing der begrepet var telependling, på slutten av 90-tallet begynnelsen av 2000- tallet... da ble konklusjonen at tiden var ikke moden»*. Det spilles på det nye arbeidslivet i søknaden i tillegg til ny kunnskap om bo og flyttemotiv som kom i 2008 (Kommunal- og Regionaldepartementet, 2008). Dette skrives også rett frem i søknaden *«flere og flere ønsker å bo mer ruralt, jobb er ikke lenger viktigste flyttemotiv»*. Dette forteller noe om hvordan Dyrøyseminaret og partnerne i denne søknaden spiller på ny kunnskap som gjør at prosjektet blir veldig relevant i perioden. I stortingsmelding 25 – Lokal vekstkraft og framtidstru beskrives kort resultatene fra denne undersøkelsen: *«Tidlegare var arbeid den mest sentrale faktoren for kvar folk busette seg. Framleis er arbeid ein avgjerande faktor, men også gode bustader, tilgang til tenester, nærleik til familie og stad- og miljøkvalitetar er faktorar som påverkar busetjingsvala til folk. Ikkje alle stader kan dekkje alle ønske, men regjeringa vil føre ein politikk som gjer at folk i heile landet skal kunne leve gode og meiningsfulle liv og utvikle sine kreative evner der dei bur.»* (Kommunal- og Regionaldepartementet, 2008). Ut i fra dette kan man se hvordan Dyrøyseminaret setter sammen kunnskap fra forskjellige aktører og gjennom dette ser hvordan og tolker de føringene som legges. Ved å kjapt se hvilke aspekter som kommer til å vektlegges og hva som er i vinden kan de kjapt snu seg.

Dette kan sees i sammenheng med hvordan også steder er utsatt for høye krav til fleksibilitet for å kunne konkurrere med andre steder om kompetanse og arbeidskraft. For å få til dette er man

konsekvenser for folkevalgt styring og lokaldemokrati. Stavanger: IRIS, International Research Institute of Stavanger.

da avhengig av kunnskap om hva som vil «være det neste», og dette vil jeg se i sammenheng med hvordan kunnskap i seg selv har blitt en viktig ressurs. I det nye arbeidslivet er det i hovedsak kunnskap som er verdien hos den enkelte arbeidstaker, og ikke lenger så mye fysisk arbeidskapasitet som tidligere. I dette nye arbeidslivet med høyt endringstempo og konkurranseklima gjør at kunnskap lett blir utdatert og at Dyrøy som lokalsamfunn er avhengige av oppdatert kunnskap for å kunne gripe de mulighetene som oppstår i endringstempoet.

For å kunne forstå og lese disse føringene og ikke minst overføre dette til faktiske prosjekter er man avhengig av kunnskap. Derfor kan man også koble dette opp mot hvordan de samarbeider med ulike kunnskapsinstitusjoner, og er med i mange forskjellige nettverk. Gjennom å ta del i disse nettverkene får man kanskje være med på de arenaene der grunnlaget for de politiske føringene skapes. Som eksempel på hvordan de har vært med på å informere og beskrive sine tanker i de arenaene hvor føringene legges kan man se på hvordan prosjektledelsen beskriver selv i sammenheng med RDA og NOU 2011:3: «Vi kan melde våres søknad inn der (RDA), melde vårt tankegods... med vekstkraft for hele landet (NOU 2011:3) der er det jo beskrevet med Stedsuavhengige arbeidsplasser flere plasser, og der er jo vi spilt inn til den meldingen». Da har Dyrøyseminarsenteret vært med på å påvirke de fremtidige politiske føringene, på grunnlag av prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser. Men det samme er også tilfelle med selve prosjektet, hvor prosjektledelsen beskriver selv: «når det dukket opp som forprosjekt var det ikke tatt ut av lufta, for å være konkret på det så har jeg fått lov å sitte i referansegruppa til småsamfunnsatsinga til kommunal - og regionaldepartementet. Og da er det jo fulgt mange forskjellige satsinger med forskjellige blikk, hva funker og hva funker ikke... hva er lurt å overføre til andre småsamfunn, og hva som ikke bør overføres». Her ser man hvordan det er kunnskapen som er skapt gjennom relasjoner til andre arenaer som har gjort dette prosjektet. At det er nettverksbygging og relasjoner på tvers av arenaer som har gitt kunnskap som har vært avgjørende for å sette i gang dette prosjektet og gitt grunnlag for å kjenne til hva de politiske føringene er og for eksempel hva som bør vektlegges for å få gjennomslag på søknader. Man kan se Dyrøyseminarsenteret og de som arbeider der og som har kunnskap og nettverk rundt lokalsamfunnsutvikling, som et bindeledd mellom lokalsamfunnet og virkemiddelapparatet. Dette er det spenningsfeltet de arbeider med og innenfor og som prosjektledelsen selv beskriver det; «så må det være et apparat (Dyrøyseminarsenteret) som har faglig kompetanse til å sette sammen disse tingene». Med tingene blir det her henvist til de forskjellige føringene gjennom virkemiddelapparatet og til forskjellige aspekter rundt lokalsamfunnets ønskede fremtid.

6.4 FORANKRING SOM FORHANDLINGSGRUNNLAG

Som nevnt i tidligere er dette med felles forståelser og plattformer viktig for å øke prosjektets handlingsrom. Dette gjelder ikke bare lokalt men også regionalt og nasjonalt. Dette er noe de

arbeider bevisst med og som i likhet med å knytte seg til kompetansemiljøer gir prosjektet større legitimitet. Et eksempel på dette er at de selv tok initiativ til møte med RDA for å fortelle om prosjektet (Storvoll, 2012b). Dyrøyseminaret reiser rundt og forteller og debatterer om temaet. Dette gjør prosjektet og temaet veldig synlig og har effekter på den måten at det blir inkludert og begrepene som de selv til en viss grad kan fylle med innhold blir brukt av nøkkelinstitusjoner som KRD og RDA. Dette kan man se i hvilken posisjon Stedsuavhengige arbeidsplasser har fått i nasjonale dokumenter som NOU 2011:3 Kompetansesarbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet og i Meld. St. 13 (2012–2013) Ta heile Noreg i bruk. I disse dokumentene blir stedsuavhengig som begrep benyttet og prosjektet i Dyrøy brukt som eksempel på hvordan man kan bruke dette i rekruttering. Og i samme stortingsmelding blir det vektlagt at det bør vurderes behov for tiltak for økt bruk av stedsuavhengig arbeid i statlige virksomheter. Dette forteller noe om hva slags påvirkningskraft dette prosjektet har. RDA har også tatt med begrepet Stedsuavhengige arbeidsplasser med i handlingsprogrammet for 2012 – 2013 som en egen strategi for å nå de målsettingene som er satt rundt det å beholde og videreutvikle de «*naturlige og naturlige og kompetansemessige fortrinnene i Tromsø/Troms og Nord-Norge*» (Rdatromso.no, 2012). I intervju med prosjektledelsen beskrives prosessen slik: «Så hvis man prøver å være konkret så tenker jeg at for eksempel når jeg ser at RDA som deler ut midler i fra Troms... som forvalter ganske mange millioner hvert år, og der står Stedsuavhengige arbeidsplasser inne. Altså oppfatter man at: oj, dem har gitt signal om at det er en strategi (hos RDA). Vi kan melde våres søknad inn der, melde vårt tankegods. Det var jo et eksempel med RDA, men sånn kan det jo være ovenfor Innovasjon Norge eller andre aktører som også sitter og forvalter midler og som ønsker utviklingstrekk innenfor noen strategier som er valgt. Og i NOU - med vekstkraft for hele landet, der er det jo beskrevet med Stedsuavhengige arbeidsplasser flere plasser. Og der er jo vi spilt inn til den meldingen, og selvfølgelig Distriktssenteret og andre aktører, men der er vi jo gitt politisk legitimitet.» Dette beskriver noe av Dyrøyseminarets arbeid med forankring og legitimitet, og at dette også henger sammen med hvordan man kan få tilslag på søknader om midler.

Gjennom å spre informasjon og kunnskap om prosjektet og tankegangen har de fått begrepet inn i offentlige dokumenter og gjennom dette fått satsingen forankret i distriktpolitikken. Dette er med på å utvide handlingsrommet til prosjektet i tillegg til å gi det større politisk legitimitet (Merkelsen, 2011). Dette handler om å kunne møte motstand, prosjektledelsen beskriver i intervju at «hvis du har politisk legitimitet så tåler du mye motstand, har du ikke politisk legitimitet så rakner det veldig fort. For da har du kampen... det å faglig jobbe sånn at man lager plattform, og at plattformen må ha noen forankringer». Med dette menes det at man er nødt til å skape felles plattform eller felles forståelse. Dette vektlegges også av Bygdeforsknings veileder for lokal samfunnsutvikling: «*Det er viktig å utvikle prosjekt, skrive prosjektskisser og søknader i*

samarbeid med andre initiativtakere. Det gir medvirkning, forankring og felles forståelse av hva en vil.» (Bygdeforskning, 2010). Dersom ikke prosjektet er forankret og koblet opp mot lokale behov og ønskede utviklingstrekk vil det sannsynligvis ikke føre til noe mer utover prosjektperioden. Her har man spenningsforholdet mellom forankring, som handler om at prosjektet får mer faste former, og egne ideer om ønskede utviklingstrekk rundt kreativitet og innovasjon som er prosesser som ofte er spontane og flytende (Førde og Ringholm, 2012). Denne felles forståelsen er nødt til å være forankret i noe mer enn bare prosjektet i seg selv. Et eksempel i sammenheng med kommunal forankring er hvordan det med skiftende politiske ledelse kan være problematisk for lokale utviklingsprosjekt, dersom dette fører til at man får svekket forankring. Videre beskriver prosjektledelsen hvordan de tenker og arbeider rundt dette: «...(Forankringen) den gjør man ofte for lettvtint og for fort. Hvem er det sitt prosjekt og hvem taler om prosjektet, er det prosjektlederen (så) tror jeg du har kommet ganske skjevt ut. Men er det ordføreren eller formannskapet som gjør det, eller styret eller brukeren... hvem forteller historien? Jeg tror man må ha høy grad av narrativ bevissthet... Er du strateg så vet du at indirekte markedsføring er mye bedre en direkte markedsføring». Dette handler om hvordan de arbeider med å gi prosjektet legitimitet gjennom indirekte markedsføring. I dette tilfelle beskrives legitimitet i lokal skala, i forhold til brukere og lokal forankring, men det å komme med i offentlige utredninger, stortingsmeldinger og handlingsprogram vil kunne fungere som denne formen for indirekte markedsføring i nasjonal og regional skala. Prosjektet får mer legitimitet om det ikke er prosjektledelsen selv som beskriver og forteller om prosjektet, men at det gjøres gjennom nasjonale skriv.

Hvordan de arbeider med media kan også sees i sammenheng med forankring og legitimitet (Merkelsen, 2011, Bygdeforskning, 2010). Dyrøyseminarsenteret har et bevisst fokus og strategi med tanke på sosiale medier. Dette henger både sammen med en ide om å spre informasjon og være tilgjengelig der hvor «brukerne» er, men også om å bruke teknologiene aktivt i tråd med den stedsuavhengige tankegangen. Et eksempel på hvordan de gjennom sosiale medier møter kundene er hvordan de gjennom en gruppe på LinkedIn (sosiale media) «*der potensielle leietakere selv fikk bidra med ideer til utforming og innhold i Dyrøys eget kontorhotell*» (Dyrøyseminarsenteret, 2012). På denne måten møter de brukerne og mulige brukere der de er, og gir mulighet til forankring og eierskapsfølelse for potensielle brukere. Det å skulle spre informasjon handler om å nå delmålet som ble satt i bolystskjemaet 2011 som var «å øke bevissthet og forståelse av reell valgfrihet av bosetting», og dette skulle oppnås gjennom aktiv publisering og medietrykk.

Dyrøyseminarsenteret er tilgjengelige i flere ulike kanaler, som twitter, facebook, bloggen dyroyseminaret.no og kompetansesenter for stedsuavhengig arbeids nettsider

stedsuavhengig.no med tilhørende forum. De skal dermed vise mulighetene som ligger i digitale verktøy som et ledd i en prosess med å nå et delmål og spre den stedsuavhengige tankegangen. På spørsmål om hvordan de i dette prosjektet jobber med å få forankring hos brukerne og skape felles forståelse beskriver prosjektledelsen det slik: «Jo vi har jo prøvd på mange vis å, men det er jo å bidra til at man gir mange sjansen til å ha kjennskap til det. Og da tenker jeg at tradisjonell og digital media har vært en viktig greie, og da veit vi noe om at å kommunisere med et akademisk språk, det når frem til noen og ikke til andre... Så det er jo en viktig greie det at man finner informasjon eller deler informasjonen og også er i de debattene hvor det foregår». Her ser man hvordan prosjektledelsen har hatt et bevisst fokus på å nå frem med informasjon i de kanalene hvor man treffer de det skal treffe. I informasjonskanaler der man benytter seg av en uformelt og hverdagslig språk. Prosjektledelsen beskriver dette selv: «Poenget er når en tanke såes inn så går det lang tid før det skjer noe... Og det kan være i forhold til stedsuavhengig... (tanken) må såes inn så må man tenke at det må såes inn på mange vis, med mange ulike aktører, ikke bare fra ledere men også fra grasrota». Alt dette henger sammen med en tanke om å drive med opplysning og informasjonsarbeid, og på den måten vise mulighetene og så noen tanker som etter hvert vil kunne føre til at noen endrer atferd i form av å ta i bruk nye arbeidsformer.

6.5 MØTE ØKTE KRAV OM FLEKSIBILITET

Dyrøyseminarsenteret og prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser har også fått mye mediedekning fra annen mer tradisjonell media. I prosjektrapporten for hovedprosjektet fase to har de med 7 sider med linker til forskjellige medieoppslag rundt stedsuavhengig prosjektet og tankegangen rundt det. Dette vil jeg si forteller noe om at dette prosjektet faller inn under en trend rundt fleksibilitet i forhold til arbeid (Frisvold og Leiulfstrud, 2003, Sennett, 2001). Flexibilitet for arbeidstakere vil ofte ha sammenheng med muligheten til å velge hvor og når man skal arbeide, og kanskje at man har mer ansvar og kontroll over arbeidssituasjonen. I tillegg til fleksibilitet i forhold til arbeidsgivere, altså at man bytter arbeidsplass og arbeidsgiver (NOU, 2005:6). Dette henger sammen med det at fleksibilitet blir sett på som en nøkkelfaktor for økonomisk vekst i den form at bedrifter må være fleksible for å kunne overleve i et hurtig omskiftende globalt marked, det gjelder både fleksibilitet for arbeidsgiver og arbeidstaker. Den fleksibiliteten man finner i den Stedsuavhengige formen for arbeid har stor interesse hos forskjellige aktører. Prosjektledelsen ser det i sammenheng med en videreføring av tidligere prosjekt der begrepet var telependling, og hvor de kom frem til at tiden ikke var moden. De beskriver dette som: «dette med fjernarbeid, telependling, jobbe fra distanse eller fleksibelt arbeid og så videre, det er jo en trend som vi, kanskje i hvert fall i fra 1980 – tallet, har kunnet hatt beskrevet i litteratur og i teoretisk fundament (som ble) skapt da». Det som gjør at disse

arbeidsformene, som legges frem i sammenheng med prosjektet stedsuavhengig, del av en trend er hvordan de passer overens med kravene om fleksibilitet. Måten som prosjektet legger opp til ytterligere fleksibilitet i arbeidshverdagen for arbeidere og for arbeidsgivere går inn i en større trend rundt hvordan man tenker om arbeid hvor man setter krav til fleksible løsninger.

Prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser og kanskje kontorhotellet spesielt har gått inn i en trend rundt fleksible arbeidsløsninger. Dette kan man se i sammenheng med hvordan prosjektet har hatt fokus på overførbarhet. Fokuset kan man finne igjen i utlysningstekstene for bolystmidler hvor ett av to delmål handler om: «*Å støtte opp om lokale, regionale og nasjonale pilotprosjekt som skal fremme attraktive lokalsamfunn og som har stor overføringsverdi for andre som driver denne typen arbeid*» (regjeringen.no, 2010). Dette fokuset finner vi også igjen og blir vektlagt i de ulike søknadene og rapportene hvor de både beskriver overførbarheten og snakker om å utvikle modeller som kan benyttes og formes til andre og ulike lokale forhold. Dyrøyseminarsenteret har hovedfokus i søknaden og det vektlegges hvordan de besitter kompetanse i mobiliseringsarbeid og prosjektorganisering, og at Troms fylkeskommune ønsker å bruke dette også i andre kommuner og småsamfunn. Hovedmålene handler om «samarbeid, læring og oppfølging av mobiliserings – og prosjektarbeid i små samfunn», og «stimulere/tilrettelegge for at flere kan ta jobben med seg fra storbyene og bosette seg i distriktet». Det blir lagt stor vekt på at man skal tiltrekke seg mennesker og at man skal kunne overføre den kompetansen som kommer ut av prosjektet til andre småsamfunn. Dette kan sees på som en måte å tolke de føringene som blir lagt, og sørge for at prosjektet faller inn under utlysningens «nedslagsfelt». Men samtidig er dette en del av et større fokus på fleksibilitet.

På spørsmål om hva målet med kontorhotellet var ble også overføringsverdien lagt vekt på av prosjektledelsen, i tillegg til lokalsamfunnsutviklingsperspektivet rundt kompetanseflyt og kreative rom: «for å være konkret hva et kontorhotell kan være, eller våres kontorhotell, eller konseptet som vi ønsker å bygge opp i nasjonal sammenheng... som kan være overførbart. For vi har jo hatt besøk (av kommuner) som har ønske om å etablere en lignende variant i lokaliteter som står klar, og det tror jeg ligger veldig nært at mange små plasser har stående lokaler tomme». Det legges både vekt på at dette kontorhotellet kan bringe noen ønskede effekter inn til lokalsamfunnet i Dyrøy, mens det samtidig er fokus på hvordan dette kan overføres til andre lokalsamfunn. Selve konseptet med kontorhotell er ikke ny, det finnes rundt 30 kontorhotell i Norge, men mange av disse ligger i nærheten av trafikkknutepunkt som for eksempel flyplasser. Det som er nytt i forhold til dette prosjektet er hvordan kontorhotellet plasseres i distriktet, at man bytter om på rollene som kontorhotellet skal ha til å handle om at mennesker kanskje ikke trenger å reise fysisk til for eksempel møter en annen plass. Man har i lengre tid hatt lignende konstellasjoner av mennesker som arbeider sammen, dette har spesielt vært mennesker som

jobber kreativt med egne prosjekter som frilansere eller lignende. Men også da er samlingene hovedsakelig samlet i byer eller tett befolkede områder, ikke i distriktene. I disse tilfelle har det kanskje mer handlet om å omgi seg kreative mennesker og å slippe å bruke lang tid på å komme seg til og fra arbeid og at man derfor har «co-workplaces» i nabolagene (Johnson, 2003). Dette beskriver de også selv på nettsidene til Kompetansesenter for stedsuavhengig arbeid, stedsuavhengig.no: *«Tankene bak prosjektet stedsuavhengig arbeid er mange av de samme som for coworking, og gode teknologiske løsninger for å kunne jobbe uavhengig av tid og sted er en forutsetning. Prosjektet stedsuavhengig arbeid har imidlertid en ekstra dimensjon: lokalsamfunnsutvikling på små steder i nord. Dette er kanskje ikke noe som er i fokus midt i Berlin, Köln eller Barcelona» (Stedsuavhengig.no, 2013).* Så her ser man hvordan de gjennom å plukke opp på og ta i bruk trendene som man finner rundt om i verden får til det som kanskje lokalt er viktigere, lokalsamfunnsutvikling.

Interessen for å opprette lignende konsepter i andre lokalsamfunn har vært relativt stor, og det er blitt opprettet kontorhotell på grunnlag av kunnskapen rundt prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser. Dette begrunner de selv i sammenheng med økte krav om fleksibilitet og nye løsninger som er fleksible nok til å tilpasses lokale forhold. I en artikkel publisert på bloggen til Dyrøyseminarsenteret er det beskrevet som: *«I Nord-Norge vokser det nå fram nye løsninger som i stor grad er tilpasset lokale forhold. Større steder som Tromsø og mindre steder som Salangen, Bø, Sortland og Dyrøy, utvikler fleksible, moderne kontorløsninger som gjør at flere kan tilbringe mer tid der de ønsker, og bruke sin kompetanse i lokalsamfunnet. Og nettopp fleksibiliteten er avgjørende i lokalsamfunnsutvikling (...) Denne nye måten å jobbe på krever nye fysiske og virtuelle steder. Det trengs fleksible, tilgjengelige arbeidsrom med god digital infrastruktur som fungerer som inkubator for nettverksbygging, innovasjon og produksjon».* Dette kan man koble opp med ideer rundt fleksibilitet som beskrevet i kapittelet om det nye arbeidslivet. Flere aspekter ved det nye arbeidslivet kan kjennetegnes av dereguleringer og fleksibilitet, og fleksibilitet er blitt til et overordnet mål i mange sammenhenger. Fleksibilitet kan beskrives ut i fra markedskrav som kommer til uttrykk i arbeidet og arbeidslivet, gjennom nye organiseringsformer for bedrifter og individers balanse mellom arbeid og fritid (Frisvold og Leiulfsrud, 2003). Fleksibilitet i sammenheng med det nye arbeidslivet kan kobles opp mot Atkinsons modell av den «fleksible bedriften» som kom i 1984 (NOU, 2005:6 : 35). Fleksibilitet ble lagt vekt på som en nøkkelfaktor for økonomisk vekst i den form at bedrifter må være fleksible for å kunne overleve i et hurtig omskiftende globalt marked. Det samme kravet om fleksibilitet kan også sies om mennesker. Meyer (2007) beskriver situasjonen som at man nå ikke lenger ansetter utelukkende etter faglige kvalifikasjoner, men etter hvorvidt man er fleksibel og kan tilpasse seg nye roller etter hvert som behovene endrer seg. Dette vil jeg sette inn i sammenheng med Dyrøys visjon om å være « den lærende kommune». Det handler om å

være på hugget og oppdage endringer raskt og ut i fra det avdekke hvilke muligheter disse endringene bringer med seg for så å realisere disse mulighetene i konkrete tiltak og innovasjoner (Iversen, 2003). Disse tiltakene og innovasjonene skal gjøre så de unngår at endringene får store negative konsekvenser, på samme måte som hvordan en bedrift arbeider i møte med et stadig endrende marked må Dyrøy gjøre det samme i forhold til lokalsamfunnsutvikling.

6.6 STEDSUAVHENGIG TANKEGANG – UTVIDET HANDLINGSROM

Begrepet stedsuavhengig er som nevnt et relativt nytt begrep, og et begrep Dyrøyseminarsenteret i stor grad har vært med på å fylle med innhold. Ved å benytte nye begreper i prosjektet har de unngått å binde seg opp til en forståelse av fenomenet som gjør at mulighetene til å forme prosjektet blir hindret av eksisterende forståelser av begrepene. I dette tilfellet blir det mest nærliggende med begrepene fjernarbeid og telependling. Disse begrepene er allerede i bruk og mennesker har visse forståelser av hva de innebærer og handler om. Dermed kan man si at det å bruke nye begreper, som stedsuavhengig, utvider handlingsrommet ved at de selv kan fylle begrepet med mening. Dette kan også forstås i lys av det Meyer (2007) beskriver som språkløse øyeblikk. Det handler om at det man har begreper for, det er allerede kjent og at det nye ofte arter seg som språkløse øyeblikk. Nettopp fordi det er noe nytt, men det språkløse må forklares med henvisning til det kjente og språkliggjorte. I dette tilfellet vil jeg si at begrepet stedsuavhengig ofte forklares ut i fra det kjente, som handler om telependling og fjernarbeid, mens det samtidig er noe mer. Noe som ikke de andre begrepene inneholdt, de er ikke tilstrekkelig for å beskrive de forskjellige fleksible arbeids- og læringsmåtene. Dette kan man se som et aspekt i en kreativ prosess, hvor det gjelder å bruke det man har fra før og sette det sammen på nye måter. Det å arbeide stedsuavhengig eller fjernarbeid, hjemmekontor og å arbeide på reise er ikke noe nytt i seg selv, men som Lønning (2010) beskriver det er nyskaping å bygge på det eksisterende og presentere det i et nytt språk. Det kreative kan da sees på som å kunne se muligheter og potensiale i det eksisterende. På den måten er det eksisterende alltid en del av det nye. Dette kan også settes i sammenheng med hvordan de arbeider med forankring i forhold til virkemiddelapparatet og får med dette nyere begrepet inn de føringene som legges. Dette er med på å utvide handlingsrommet fordi det er de som i hovedsak fyller dette begrepet de bruker med innhold og mening.

I tillegg til å åpne opp for nytt innhold gjennom å bruke begrepet Stedsuavhengige arbeidsplasser kan man også se det å videre snakke om den stedsuavhengige tankegangen som en måte å utvide handlingsrommet enda mer. I begynnelsen handlet prosjektet om utvikling av samarbeid og modeller for Stedsuavhengige arbeidsplasser i småsamfunn i Troms, det var med andre ord stort sett fokus på arbeidsplasser og arbeidsmåter. Det kan sees i sammenheng med at

det var en forlengelse eller videre arbeid fra et prosjekt som tidligere handlet om fjernarbeid og telependling. I en foreløpig rapport som er utarbeidet ett år ut i hovedprosjektet ligger mye fokus på hvordan de kan fungere som et bindeledd mellom arbeidstaker og arbeidsgiver ved flytting av jobb til distriktene. Etter hvert har fokuset i prosjektet gått over til å handle om den stedsuavhengige tankegangen. Dette ser man igjen i dokumentene utover som prosjektet utvikler seg. På nettsidene til kompetansesenteret for distriktsutvikling beskrives fokuset: «Prosjektet fokuserer nettopp disse mulighetene og jobber med modeller for flytting av jobb og utbredelse av den stedsuavhengige tankegangen i næring, læring og kultur.»(Stedsuavhengig.no, 2012). Gjennom å snakke om den stedsuavhengige tankegangen åpner man opp prosjektets handlingsrom til å kunne handle om mer enn kun arbeidsplasser og arbeidsmåter. Dette gjør at også andre områder kan ta del i og inkluderes i prosjektets nedslagsfelt. Dette ser man i hvordan de i sitater også inkluderer læring og kultur. Et eksempel på dette er hvordan de bruker digitale sentra i undervisning. Elevene ved ungdomskolen har valgfag via video, noe som ofte er vanskelig å tilby i små lokalsamfunn (Stedsuavhengig.no, 2011). Et eksempel på hvordan de bringer dette prosjektet inn i andre områder i lokalsamfunnet er gjennom kulturtilbud. Det er blitt oppsatt konserter som overføres via video og internett, i tilfellene som nevnes på nettsidene er det overføringer fra Dyrøy og ut i verden. Stedsuavhengigheten går her begge veier.

Det at prosjektet har åpnet fokuset kan sees i sammenheng med det som er beskrevet tidligere rundt helhetstankegangen som Dyrøyseminarsenteret har. Hvor flere prosjekter faller inn under hverandre og overlapper. Dette kan da være et eksempel på hvordan Dyrøyseminarets satsning på Digitale Dyrøy. Dette beskriver prosjektledelsen: «i mange prosjekt er det en digital dimensjon, i alle prosjekt så ønsker vi å være inne med sosiale medier for eksempel, og vi har mange prosjekt som på forskjellige måter tar teknologien i bruk». Det som er poenget er at de gjennom å snakke om den stedsuavhengige tankegangen åpner opp for flere aspekter som kan falle inn under prosjektet. Dette handler om hva dette prosjektet kan settes inn i en større lokalsamfunnsutviklingstankegang og om stedsutvikling, at det er sett at denne tankegangen kan overføre også til andre felt som kan føre til at man får noe som er ønsket i lokalsamfunnet. Dette kan sees på som en måte å koble opp egne visjoner og utviklingsønsker med det etablerte prosjektet. Fokuset på tilflytting og arbeidsplasser som man finner i de første prosjektsøknadene og rapportene kommer her i andre rekke. Her ser man også hvordan prosjektet både forholder seg til tilnærminger og forståelser av steder som prosesser og flytende, samtidig som de forholder seg til en mer statisk og tradisjonell forståelse som ofte kommer til uttrykk i relasjon til virkemiddelapparatet. På den ene siden har man fokus på tilflytting, nye arbeidere og etablering av nye arbeidsplasser i lokalsamfunnet samtidig som begrepet flyt, som åpner for dynamikk, benyttes om både steder og mennesker.

7 AVSLUTNING

I denne oppgaven har jeg ønsket å kunne si noe om hvordan prosjektets handlingsrom blir forhandlet frem i møte med lokalsamfunnets egne visjoner og virkemiddelapparatets fokus på resultater, effekter og krav til måling. Jeg sett på hvordan Dyrøyseminarsenteret gjennom prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser arbeider med å skape handlingsrom for å kunne arbeide mot de visjonene de har for lokalsamfunnet. Dette handler om hvordan de ved hjelp av prosjektet manøvrerer mellom de ulike føringene som legges og egne ideer rundt ønsket utvikling. Jeg har hatt som mål å kunne beskrive hvordan Dyrøyseminarsenteret arbeider med prosjektet stedsuavhengige arbeidsplasser i dette spenningsfeltet og forholder seg til ulike krav både fra virkemiddelapparatet og fra samfunnets mer overgripende strømninger. For å gjøre dette har jeg hatt hovedproblemstillingen: *Hvordan forhandles prosjektets handlingsrom i spenningen mellom nytenking og målstyring?* Jeg har koblet informasjon som jeg har tilegnet meg gjennom observasjon, dokumentanalyse, intervjuer og samtaler opp mot nyere teoretiske perspektiver rundt sted og rom, innovasjon og kreativitet og målstyring og fokus på effekter. Videre har jeg ønsket å si noe om hvordan prosjektet kan forstås i lys av de teoretiske perspektivene og kan bidra til å utvikle dem.

Jeg har tilnærmet meg hovedproblemstillingen gjennom to underproblemstillinger, som er behandlet i to analysekapittel. Det første analysekapittelet handler om *hvordan de forhandler frem nye forståelser av sted gjennom lokalsamfunnsarbeidet, og hvordan det påvirker prosjektets handlingsrom*. Her har jeg argumentert for at prosjektet bygger på nyere stedsforståelser i ulike sammenhenger i forhandlingene av handlingsrom. Og videre at prosjektet i seg selv er med på å fremme de fleksible og dynamiske stedsforståelsene gjennom fokuset på det stedsuavhengige og det flytende. Dette utfordrer i seg selv de mer statiske stedsforståelsene som tidligere har preget lokalt utviklingsarbeid. Det andre analysekapittelet handler om *hvordan prosjektet manøvrerer gjennom ulike strukturelle føring og egne ideer om kreative rom*. Her har jeg argumentert for at man i forskjellige sammenhenger benytter seg av ulike målsettinger og visjoner, og at dette henger sammen med hva som i den gitte sammenheng vil bidra til økt handlingsrom rundt prosjektet stedsuavhengige arbeidsplasser. Språk og relasjoner brukes for å manøvrere i dette spenningsfeltet, og er med på å skape forankring og legitimitet til prosjektet. I dette kapittelet vil jeg samle trådene ved å gi et kort sammendrag og beskrive noen av de mest interessante funnene.

7.1 PROSJEKTET SOM EN DEL AV STØRRE TRENDER

Jeg har plassert prosjektet stedsuavhengige arbeidsplasser inn i en større sammenheng og samling av trender som er beskrevet som «det nye arbeidslivet». Dette er det som ofte kalles for

kunnskapssamfunnet eller kunnskapsøkonomi (Frisvold og Leiulfstrud, 2003). Det at kunnskapen og kompetansen arbeiderne innehar er verdifull gjør det mer kritisk for arbeidsgiverne å holde på denne kompetansen de ofte har investert mye i. Det samme gjelder i forhold til steder, der man har et ønske om å tiltrekke seg kompetanse og kompetansearbeidsplasser. Dette er en del av trenden og vises i politiske føringer hvor kunnskapsarbeid beskrives som et satsningsområde for distriktene (NOU, 2011:3). Et annet viktig aspekt ved det nye arbeidslivet er det økte kravet til fleksibilitet. Dette settes i sammenheng med tendenser som omhandler økende konkurranse, eller markedsgjøring av flere ulike samfunnsområder. Fleksibilitet i denne sammenheng henger ofte sammen med mulighet til å selv velge hvor og når man skal arbeide, men samtidig om fleksibilitet rundt arbeidstid på den måten at det er forventet at man er tilgjengelig for arbeidsgiver også utenfor arbeidstiden. Det er også for steder blitt et krav om å være fleksible. Dette kan også forstås i sammenheng med mer generell markedsgjøring av ulike samfunnsområder, som også har inntatt stedsutviklingsprosjekter. Stedsmarkedsføring og omdømme er blitt aspekter som steder og lokalsamfunn arbeider med for å kunne tiltrekke seg kompetanse, næringsliv, tilflyttere og innovasjon. Steder må konkurrere med andre steder i et marked, hvor det gjelder å selge seg inn som interessant, og i dette ligger en forståelse av mennesker som stedsforbrukere (Nyseth og Viken, 2009). Dette settes også i sammenheng med fleksibilitet i form av menneskers mobilitet. Når mennesker og arbeid i økende grad er mobile vil stedene måtte konkurrere om å vinne fram, og prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser kan sees på som en del av dette konkurranseperspektivet. Tanken er da at om man selv har reell frihet til å velge hvor man vil bo og arbeide, vil man velge de stedene som er interessante, underholdene og et godt sted å bo. Prosjektet bør ikke sees på separat, men som en del av større og overgripende prosesser.

Prosjektet stedsuavhengige arbeidsplasser blir her sett på som en måte å møte aspektene ved det nye arbeidslivet, som økte krav til fleksibilitet, økt mobilitet, ny teknologi og fokus på innovasjon og det nye i lokal samfunnsutvikling. Dette setter jeg i sammenheng med teori rundt steder som flytende og relasjonelle, og hvilken rolle innovasjon og nytenkning har i stedsutviklingsprosjekter og det jeg beskriver som markedsgjøring av utviklingsarbeid. De nyere forståelsene av sted handler om at steder er i kontinuerlig endring og basert på sosiale relasjoner. Dette fokuset på steder som relasjonelle henger sammen med de nevnte aspektene ved det nye arbeidslivet, som også handler om mye av det samme som det som faller inn under begrepet globalisering. Relasjonene som skaper steder strekker seg i større grad og hurtigere over store geografiske avstander. Dette beskrives som at steders sosiale relasjoner er i større grad «strukket ut» over rom enn tidligere (Massey, 1994). Tilnærmingen handler om at steder stadig skapes gjennom sosiale relasjoner og praksiser, og at man dermed alltid vil være med på å skape historiene og forståelsene som skaper steder. Det betyr at stedsidentitet ikke er noe gitt,

men at dette er noe som skapes og kan forhandles. Jeg har benyttet meg av denne tilnærmingen til sted og rom fordi den gir mulighet til å fange opp alle disse relasjonene som følger med kompleksiteten av økt mobilitet, kommunikasjonsteknologi og endrede arbeidsmåter.

Innovasjon, nytenking og kreativitet har også fått en større posisjon i lokalsamfunnsutvikling og stedsutvikling, også dette setter jeg også i sammenheng med markedsgjøring. Innovasjon blir ofte satt i sammenheng med næringsutvikling og kommersialisering men har også spredt seg og er et begrep som i dag benyttes på de fleste områder (Meyer, 2007, Borch og Førde, 2010). I denne oppgaven har jeg fokusert på innovasjon som prosess, ikke som sluttprodukt. Innovasjon og nyskaping i forhold til steder handler ikke nødvendigvis om økonomisk verdiskapning. I stedet handler det om utvikling, kreativitet og et fokus på «det nye», og prosessene dette inngår i. Det at «det nye» i seg selv er blitt til noe verdifullt setter jeg også i sammenheng med en mer overgripende markedsgjøring av tiden. Som man kan finne igjen i hvordan man tenker og planlegger for fremtiden, og snakker om at tid er noe som kan spares eller kastes bort. Men at man samtidig har fått en samtidighet i forhold til rom og tid, som handler om at man ikke nødvendigvis ser på fremtiden og «det nye» som noe som er lagt bort, men som noe som befinner seg et annet sted i rom og dermed kan dukke opp når som helst. Tidligere regnet man «det nye» som noe som krevde langsiktig planlegging og hardt arbeid, mens det nye nå er noe vi tror og håper skal møte oss rundt neste sving (Meyer, 2007:15). Ut i fra dette kan man si at man opplever at tid er romliggjort, eller at rom er tidliggjort.

7.2 STEDSUAVHENGIGHET I FAGDISKUSJONENE

Gjennom de teoretiske perspektivene har jeg hatt et ønske om å beskrive noen av de viktigste elementene av rammen for denne typen prosjekters handlingsrom. De er valgt for å kunne få frem de ambivalensene som lokalsamfunnsutviklingsprosjekter forholder seg til. Det handler om økte krav rundt fleksibilitet, innovasjon, kunnskap og måling av effekter. Å studere stedsuavhengighet i sammen med en nyere relasjonell og prosessuell stedsforståelse bringer inn en ny dynamikk i lokalsamfunnsutviklingen og tilnærmingen til sted. Dette handler om at gjennom å ha *stedsuavhengighet* som stedsutvikling, og dette kan kanskje best forstås gjennom begrepet flyt. Det handler om at man arbeider med flyt og dynamikk i stedsforståelsen som grunnlag for stedsutvikling. Dette kan være med på å bidra inn til en videreutvikling i stedsutviklingen gjennom å åpne opp for å tenke samtidighet i forhold til sted. Som for eksempel hvordan de i dette tilfellet har det doble perspektivet med fokus på lokalsamfunnsutvikling i forhold til innflyttere og tiltrekking av arbeidskraft og bedrifter, samtidig som man arbeider for å tenke stedsuavhengighet og flyt av mennesker og arbeidskraft. Det ligger en samtidighet og motsetning i dette prosjektet som man også kan se i det å skape et sted for stedsuavhengig arbeid, som kontorhotellet skal fungere som.

I forhold til fagdiskusjonene innen innovasjonsfeltet kan studie av stedsuavhengighet bidra til å åpne opp feltet i forhold til å ha fokus på innovative *prosesser*. I tillegg til å tenke ut i fra den samme samtidigheten som man finner i prosjektet, hvor man har fokus på både de kreative og innovative prosessene samtidig som man har fokus på kortsiktige resultater. Dette står i motsetning til å ha fullt fokus på resultatoppnåelse og sluttprodukter. Det kan settes i sammenheng med de ambivalenser som lokalsamfunnsprosjekter møter i virkemiddelapparatet og på den måten også kobles opp mot og bidra til fagdiskusjonene rundt resultat – og målstyring, som New Public Management og det jeg beskriver som markedsføring. Da tenker jeg på at dette studie av stedsuavhengige arbeidsplasser forteller noe om hvordan disse reformene og føringene påvirker det arbeidet som blir gjort, og måten det arbeides med lokalsamfunnsutvikling i møte med de strukturelle føringene. Det er blitt rettet en del kritikk mot ulike aspekter som inngår i markedsføring av offentlig sektor som omhandler dette med at man i offentlig sektor ikke har de samme, ofte økonomiske, målene som i privat sektor (Busch et al., 2009, Ramsdal og Skorstad, 2004). Og at det dermed ikke vil fungere på samme måte med denne logikken i offentlig sektor, men gjennom dette studie av stedsuavhengige arbeidsplasser får man heller et innblikk i hvordan dette påvirker og brukes i praksis i lokalsamfunnsutvikling. Uten at fokus ligger utelukkende på effekter og eventuell resultatoppnåelse.

Det er flere interessante aspekter ved prosjektet og temaet det kunne vært sett på som jeg ikke har gjort i denne oppgaven. Dette handler blant annet om hva slags fleksibilitet kontorhotellet legger opp til og hvordan det fungerer for enkeltmennesker og familier i praksis. Hva slags fleksibilitet som man faktisk har som følge av prosjektet med fokus på brukerne. I tillegg kunne det vært interessant å se på maktforholdene i prosjektet, og de romlige maktforholdene. Det har jeg kommet lite inn på i denne oppgaven.

7.3 AMBIVALENSER I LOKALSAMFUNNSUTVIKLING

Denne oppgaven handler på mange måter om ambivalenser i lokalsamfunnsutvikling og stedsutvikling. Dette oppstår i spenningsfeltet og møtet mellom ulike rasjonaliteter verdiforståelser. I denne oppgaven har jeg hatt som ambisjon å kunne belyse dette spenningsforholdet, hva det fører til for utviklingsprosjekter og hvordan dette håndteres og brukes i forhandlinger rundt prosjekters handlingsrom. I dette tilfellet har Dyrøyseminarsenteret som driver av prosjektet forholdt seg til ulike rasjonaliteter og formulert visjoner og målsettinger formet til de ulike mottakere. Dette handler om å kunne lese og forstå de ulike føringene som settes og forstå hvem mottakerne er i de ulike informasjonskanalene. Dette kan man se i sammenheng med det Olsen og Kramvig (2009) beskriver som «møter som sammenstøter». De beskriver møtet mellom næringsfeltet og kreativiteten i kulturlivet, og disse møtene beskrives heller som ikke – møter enn kreative møteplasser. Hvor kulturnæringsaktører

i møte med det de opplever som et fastlåst system i virken av at de får innskrenket sine handlingsrom. I prosjektet stedsuavhengige arbeidsplasser kan man se noe av det samme, men her fungerer Dyrøyseminarsenteret som et mellomledd som sørger for at de går relativt smertefritt for seg og at man unngår de verste sammenstøtene. De manøvrerer og håndterer disse møtene mellom ulike aktører som for eksempel lokalsamfunnet, lokalpolitikere, skolen og utdanningsinstitusjoner, forskning, lokalsamfunnsutviklingsaktører på ulike skalanivå og virkemiddelapparatet. Alle disse ulike aktørene har forskjellige perspektiv, verdier og rasjonaliteter i forhold til prosjektet og hva de ønsker ut av det. I rapporter og søknader forsvinner ulike merverdier og langsiktige effekter av prosjektet som kreativitet, stedsidentitet og tilhørighet til fordel for kortsiktige målbare mål. Dyrøyseminarsenteret kan sees som et mellomledd som skal ta vare på de ulike verdiene og sørger for at de kommer med i prosessene rundt prosjektet. Dyrøyseminarsenteret fungerer dermed som en møteplass og forhandlingsarena for de ulike rasjonalitetene.

En viktig del av denne posisjonen og arenaen Dyrøyseminarsenteret inntar i spenningene er som beskrevet tidligere hvordan de håndterer og arbeider med motstand. I denne oppgaven har jeg fokus på prosesser, både innovasjonsprosesser, steder som prosesser, lokalsamfunns – og stedsutviklingsprosesser. Dette handler om å se på hvordan prosessene fungerer og hvordan de utvikles, og her er motstand og håndtering av den en viktig del. I denne oppgaven argumenterer jeg for at Dyrøyseminarsenteret gjennom motstand og håndtering av det fører prosjektet videre. Motstand er en del av og en forutsetning for denne typen stedsutviklingsprosjekter. Man kan da se på Dyrøyseminarsenteret også som en møteplass for motstridende interesser i lokalsamfunnsutviklingen. For eksempel kan man forstå kontorhotellet som et resultat av at lokalsamfunnets ideer rundt fremtiden og hva et godt lokalsamfunn er, det lokale næringslivets og politikeres visjoner rundt vekst, nasjonale strukturelle føringer og teori rundt kreativitet og nyskaping møtes. Det er ulike forståelser og rasjonaliteter som blir satt sammen på tvers av sektorer, og det er derfor at det å se prosjektet i en større sammenheng er viktig. Da vil motstanden kunne fungere som pådriver i prosjektet, hvor det da handler om å få de ulike målene og forhåningene for prosjektet til å samles og arbeide sammen mot en større visjon. Når prosjektet skal tilpasses andre virkeligheter og verdier kan det føre til at man beveger seg bort fra den opprinnelige ideen og visjonen, og det er rollen som navigatør og tilpasser Dyrøyseminarsenteret inntar. De megler, navigerer og forhandler om ulike rasjonaliteter og virkeligheter, og sørger for at man opplever møter og ikke det Olsen og Kramvig (2009) kaller for «ikke – møter».

Det nye arbeidslivet har lagt mange føringer på hva som verdsettes i lokalsamfunnsutvikling, og fleksibilitet er som sagt en av disse. Dyrøyseminarsenteret og prosjektet benytter seg av

kunnskap og kobler seg opp til forskningsmiljøer som en del av å kunne manøvrere. I det nye arbeidslivet er kunnskap og kompetanse verdsatt, og det å ha et vitenskapelig og teoretisk grunnlag for beslutninger og satsninger er med på å forhandle frem og øke handlingsrommet til prosjektet. Dermed er de nyere fleksible og dynamiske stedsforståelsene et viktig inntak til hvordan prosjektet forhandler frem handlingsrom for prosjektet og gjennom dette har mulighet til å fokusere på sine egne visjoner. Et annet aspekt ved det nye arbeidslivet som er viktig i forhold til dette prosjektet er fleksibilitet. I prosessene rundt prosjektet er Dyrøyseminarsenteret avhengig av fleksibilitet på flere måter. Det er fleksibilitet rundt læring og arbeid, bosted, mobilitet, fleksibilitet i forhold til innovasjon og kreative rom og fleksibilitet i forhold til sted. Gjennom fleksibiliteten i prosjektet og kanskje spesielt kontorhotellet som fleksibel arbeidsplass vil de tilrettelegge for å ta i bruk de fleksible teknologiske løsningene som kan fungere som kreativ møteplass. Prosjektet legger dermed til rette for fleksibilitet, og er også avhengig av fleksibilitet samtidig som de forsøker å skape en stabilitet i stedet kontorhotellet. De er også avhengig av fleksibilitet i prosjektet for å kunne manøvrere mellom de ulike føringene og verdiene. Det er gjennom fleksibiliteten i forhold til prosjektet at manøvreringen fungerer på den måten som det gjør.

7.4 STEDSUAVHENGIG STEDSUTVIKLING

Fleksibiliteten henger også sammen med stedsforståelser som er fleksible og dynamiske. I tillegg til at de i prosjektet er fleksible i forhold til å benytte seg av forskjellige perspektiver på steder i ulike sammenhenger, utfordres stedsbegrepet i dette prosjektet og gjennom begrepet stedsuavhengig. Stedsutvikling og lokalsamfunnsutviklingsprosjekter har ofte tradisjonelt fokusert på avgrensede områder og på å bringe noen ønskede elementer utenfra og inn til lokalsamfunnet, mens man i dette tilfellet omfavner det fleksible og flytende i steder. De velger dermed å åpne opp og bryte ned grensene for å skape noe ønskelig på sitt « eget sted », noe man kan se blant annet gjennom begrepet flerstedsidentiteter. I prosjektet er de også fleksible i forhold til hvilke stedsforståelser som legges til grunn til enhver tid. Dette kan man se igjen i hvordan argumentene endres i forhold til mottakerne, det henger også sammen dynamiske steder, som stadig blir produsert og reproduisert gjennom relasjonene. I denne sammenhengen kan man se motstand mot endringer som et forsøk på å stabilisere meningen til en spesifikk sammensetning av relasjoner og sammensetning av pågående historier. Dette finner man også i hvordan Dyrøyseminarsenteret er med på å skape og utfordre stedsidentiteter; gjennom en tilnærming til steder som prosesser vil også steders identitet være dynamiske og stadige prosesser. Prosjektet er med på å påvirke stedsidentiteter gjennom å åpne opp for annerledes tenking rundt hva distriktene og Dyrøy er og kan være. Dette skjer også gjennom å åpne opp stedsbegrepet og å fjerne det grensebyggende skillet mellom sentrum og periferi. Dette skjer helt

konkret gjennom begrepet stedsuavhengig. Prosjektet er også med på å åpne opp hvordan man tenker rundt utvikling, lokalsamfunnsutvikling og stedsutvikling. Utvikling handler om en stadig prosess og endring til noe annet, og henger tett sammen med den rådende tidoppfattelsen. Ut i fra det teoretiske fundamentet handler dermed stedsutvikling om å forme mulighetsrom.

Gjennom å fungere som en møteplass for ulike aktører med ulike verdioppfattelser og rasjonaliteter, forhandler de frem nye handlingsrom for lokal utvikling. Jeg har her vist hvordan dette skjer i en konstant spenning mellom visjoner for lokal utvikling og kravet om målbare resultater. Dette gjør de blant annet gjennom å tolke og knytte seg opp til ulike politiske føringer, forskning og generelle trender, i tillegg til å skape tilhørighet og forankring hos ulike aktører. De kobler prosjektet opp mot andre satsinger og pågående prosesser, noe som gjør det mulig for dem å manøvrere mellom egne visjoner og ytre strukturelle føringer. Stedsforståelsene som ligger til grunn for dette prosjektet og den stedsuavhengige tankegangen åpner opp for å forhandle frem nye muligheter og større handlingsrom både for de som ønsker å bo i distriktene og for lokalt utviklingsarbeid. Prosjektet stedsuavhengige arbeidsplasser bygger både på lokale visjoner og aktiviteter, og på mer overordnede ambisjoner. Gjennom å fokusere på større geografisk fleksibilitet for arbeidstakere gjøres stedsutvikling ikke bare *stedsavhengig*.

8 LITTERATURLISTE

- Aarsæther, N. & Vabo, S. I. 2002. *Fristilt og velstyrt? : fokus på kommune-Norge*. Oslo: Samlaget.
- Agnew, J. A. 2011. Space and Place. I: AGNEW, J. & LIVINGSTONE, D. N. (red.). *The SAGE Handbook of Geographical Knowledge*. . London: SAGE Publications Ltd. Tilgjengelig: <http://dx.doi.org/10.4135/9781446201091>. doi: doi: 10.4135/9781446201091.
- Alvesson, M. 2000. Social Identity And The Problem of Loyalty In Knowledge-Intensive Companies. *Journal of Management Studies*, 37(8), s. 1101-1124. doi: 10.1111/1467-6486.00218.
- Amdam, J. & Veggeland, N. 2011. *Teorier om samfunnsstyring og planlegging*. Oslo: Universitetsforl.
- Aure, M., Langset, B. & Sørli, K. 2011. Flyttemotiver og bostedsvalg. *PLAN*, 05/2011.
- Baer, M. 2010. The strength-of-weak-ties perspective on creativity: A comprehensive examination and extension. *Journal of Applied Psychology*, 95(3), s. 592-601. doi: 10.1037/a0018761.
- Bakke, J. W., Fossum, E., Nævdal, J., Vollset, H. & Yttri, B. 2001. *Arbeid på nye måter : perspektiver på fjernarbeid*. Bergen: Fagbokforl.
- Berg, N. G., Dale, B., Førde, A. & Kramvig, B. 2013. Introduksjon: Metodologiske utfordringer i stedsanalyser. I: *Å finne sted: metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. Trondheim: Akademika forlag, s. 239 s. : ill.
- Borch, O. J. & Førde, A. 2010. *Innovative bygdemiljø: ildsjeler og nyskappingsarbeid*. Bergen: Fagbokforl.
- Brox, A. S. 2011. *Stedsuavhengig!* Distriktssenteret.no. Tilgjengelig: <http://www.distriktssenteret.no/nyheter/2011/11/stedsuavhengig> [06.04 2013].
- Bråthen, T. 2010. Framtidas hus. Håper å bli oppfattet som «Digitale Dyrøy». *Nordlys*, 07.09.2010.
- Busch, T., Johnsen, E. & Vanebo, J. O. 2009. *Økonomistyring i det offentlige*. Oslo: Universitetsforl.
- Bygdeforskning 2010. Veileder i lokal samfunnsutvikling. Bygdeforskning.
- Dyroyseminaret.no. 2012. *Lærer av hverandre: Dyrøyseminarsenteret*. Tilgjengelig: <http://www.dyroyseminaret.no/wpt/2012/09/19/laerer-av-hverandre/> [12.02 2013].
- Dyrøyseminaret 2012. *Nye byggesteiner. Dyrøyseminaret 2012*. Dyrøy.
- Dyrøyseminaret.no. *Sammen om en bedre kommune*. Tilgjengelig: <http://www.dyroyseminaret.no/wpt/prosjekter/ekko/> [20.02 2013].
- Dyrøyseminarsenteret. 2010. *Sluttrapport for forprosjektet stedsuavhengige arbeidsplasser*. Dyrøyseminarsenteret KF.
- Dyrøyseminarsenteret. 2011. *Foreløpig rapport stedsuavhengige arbeidsplasser - Hovedprosjektet, år 1*. Dyrøyseminarsenteret KF
- Dyrøyseminarsenteret. 2012. *Rapport hovedprosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser Fase II (2011)*. Dyrøyseminarsenteret KF.
- Espenes, M. A. 2010. *Ungdom med vinger og røtter*. dyroyseminaret.no. Tilgjengelig: <http://www.dyroyseminaret.no/wpt/2010/12/06/hello-world/> [13.03 2013].
- Espenes, M. A. 2011. Om å skape endringer i lokalsamfunn. Presentert på: *Nordlandskonferansen 2011*.
- Espenes, M. A. 2012a. *Flytkommunen*. dyroyseminaret.no. Tilgjengelig: <http://www.dyroyseminaret.no/wpt/2012/01/27/flytkommunen/> [13.03 2012].
- Espenes, M. A. 2012b. *Ordets makt!* Dyroyseminaret.no. Tilgjengelig: <http://www.dyroyseminaret.no/wpt/2012/01/19/ordets-makt/> [28.04.2012].
- Fangen, K. & Sellerberg, A.-M. 2011. *Mange ulike metoder*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Flo, Y. 2002. Generalistkommunen i eit historisk perspektiv. I: FIMREITE, A. L., FLO, Y. & AARS, J. (red.). *Generalistkommune og oppgavedifferensiering : tre innlegg*. Bergen: Senteret, s. 45 s. ; ill.

- Florida, R. 2002. *The rise of the creative class: and how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. New York: Basic Books.
- Frisvold, B. S. & Leiulfsrud, H. 2003. Samtidsdiagnoser i sosiologien - forestillinger om 'det nye arbeidslivet'. *Sosiologisk tidsskrift*, 02/2003.
- Furulund, S. E., Gustavsen, Ø. & Larsen, M. M. 2010. Norge bare på 19. plass i nyskaping. *Aftenposten.no*, 04.08.2010. Tilgjengelig: <http://www.aftenposten.no/okonomi/article3756142.ece>.
- Førde, A. 2010. Nyskaping, brytingar og samspel. I: *Innovative bygdemiljø*. Bergen: Fagbokforl.
- Førde, A. & Ringholm, T. 2012. Planlegging for lokal utvikling; kreativitet og forankring. I: AARSÆTHER, N., FALLETH, E., NYSETH, T. & KRISTIANSSEN, R. (red.). *Utfordringer for norsk planlegging: kunnskap, bærekraft, demokrati*. Kristiansand: Cappelen Damm Høyskoleforl., s. 334 s. : fig.
- Gjerde, I. 2012. Balansert målstyring som styringsverktøy. I: *Resultatkommunen*. Oslo: Universitetsforl., s. S. [107]-124.
- Grünfeld, L. A., Jakobsen, E. W., Kaloudis, A., Skogli, E. & Olsen, D. S. 2011. *Key innovation indicators. Learning from principles and practices applied by professional industrial players and investors*.
- Grönlund, A. 2004. *Flexibilitetens gränser : förändring och friktion i arbetsliv och familj*. Umeå: Borea.
- Harvey, D. 1989. *The condition of postmodernity: an enquiry into the origins of cultural change*. Oxford: Basil Blackwell.
- Harvey, D. 2009. *Social justice and the city*. London: University of Georgia Press.
- Holloway, L. & Hubbard, P. 2001. *People and place*. Harlow: Prentice Hall.
- Hubbard, P. 2005. Space/Place. I: ATKINSON, D. & SIBLEY, D. (red.). *Cultural geography : a critical dictionary of key concepts*. London: I.B. Tauris, s. xviii, 222 s. : ill.
- Ingold, T. 2000. *The perception of the environment : essays on livelihood, dwelling and skill*. London: Routledge.
- Iversen, J. R. 2003. *Sluttrapport. UoD-prosjektet: "Erfarings- og Læringscenter i Dyrøy" (Dyrøyseminarsenteret)*.
- Iversen, J. R. 2004. Ikke ett perspektiv, men to! - et forsøk på en helhetlig forståelse av innovasjon. Presentert på: *Aksjonsprogrammet*.
- Jacobsen, D. I. 2005. *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Johansen, A. 2001. *All verdens tid*. Oslo: Spartacus.
- Johnson, L. C. 2003. *The co-workplace: teleworking in the neighbourhood*. Vancouver, BC: UBC Press.
- Jøranli, I. 2010. *Regional samhandling mellom kunnskapsinstitusjoner og næringsliv: erfaringer fra implementeringen av VRI Hordaland*. Bergen: Samfunns- og næringslivsforskning.
- Kommunal- & Regionaldepartementet 2008. St.meld. nr. 25. Lokal vekstkraft og framtidstru. Om distrikts- og regionalpolitikken. I: REGIONALDEPARTEMENTET, K.-O. (red.).
- Kommunal- & regionaldepartementet. 2013. *Ta heile Noreg i bruk: distrikts- og regionalpolitikken*. Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.
- KPMG 2003. Sluttrapport. UoD-prosjektet: "Erfarings- og Læringscenter i Dyrøy" (Dyrøyseminarsenteret). *Utvikling av modeller for langsiktig og annerledes investering i kunnskap og læring for Dyrøy-samfunnet (p. nr. 011008)*.
- KPMG 2004. UoD-prosjektet "Erfarings- og Læringscenter i Dyrøy" - utvikling av modeller for langsiktig og annerledes investering i kunnskap og læring for Dyrøy-samfunnet (p. nr. 011008) *En kortversjon med resultater og mulige læringselementer for andre kommuner*
- Kramvig, B. & Førde, A. 2013. Utforskning og improvisasjon - hvordan studere stedlig innovasjon. I: FØRDE, A., KRAMVIG, B., BERG, N. G. & DALE, B. (red.). *Å finne sted: metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. Trondheim: Akademika forlag, s. 239 s. : ill.
- KS 2013. Faktaark Kommunestruktur. KOMMUNESEKTORENS ORGANISASJON.

- Lillegård, K. J. 2009. *Kort beskrivelse av kommunen*. Tilgjengelig: <http://www.dyroy.kommune.no/kort-beskrivelse-av-kommunen.9892-2091.html> [12.02 2013].
- Lønning, D. J. 2010. *Kva er nyskaping? : om fridom, skaparglede, framtid og fellesskap*. Ål: Boksmia.
- Massey, D. 1994. *Space, place and gender*. Cambridge: Polity Press.
- Massey, D. 2005. *For space*. London: Sage.
- Merkelsen, H. 2011. Corporate Communication som styringsideal for offentlig kommunikation. I: BUSCH, T., JOHNSEN, E., KLAUDI KLAUSEN, K. & VANEBO, J. O. (red.). *Modernisering av offentlig sektor: trender, ideer og praksiser*. Oslo: Universitetsforl., s. 368 s. : ill.
- Meyer, S. 2007. *Det innovative mennesket*. Bergen: Fagbokforl.
- Munkejord, M. C. 2009. *Hjemme i nord: en analyse av stedsopplevelser med utgangspunkt i kvinnelige og mannlige innflytteres fortellinger om hverdagsliv i Havøysund og Vadsø, Finnmark*. [Tromsø]: Universitetet i Tromsø, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Institutt for planlegging og lokalsamfunnsforskning.
- NOU 2005:6. Samspill og tillit : om staten og lokaldemokratiet. I: REGIONALDEPARTEMENTET, K.-O. (red.). Oslo: Statens forvaltningstjeneste. Informasjonsforvaltning.
- NOU 2011:3. Kompetansearbeidsplasser - drivkraft for vekst i hele landet. I: REGIONALDEPARTEMENTET, K.-O. (red.). Oslo: Statens forvaltningstjeneste. Informasjonsforvaltning.
- Nyseth, T. & Viken, A. 2009. *Place reinvention: northern perspectives*. Farnham, Surrey: Ashgate.
- Nærings- & handelsdepartementet. 2010. *Innovasjon*. regjeringen.no. Tilgjengelig: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/tema/innovasjon/hva-er-innovasjon.html?id=526485> [14.03 2013].
- Olsen, E. F. & Kramvig, B. 2009. Kultur som næring - møter som sammenstøter? *MAGMA. Econas tidsskrift for økonomi og ledelse*(9/2009).
- Opedal, S. H., Blomgren, A. & Holmen, A. K. T. 2012. *Kommunale foretak: konsekvenser for folkevalgt styring og lokaldemokrati*. Stavanger: IRIS, International Research Institute of Stavanger.
- Prior, L. 2003. *Using documents in social research*. London: Sage.
- Ramsdal, H. & Skorstad, E. 2004. *Privatisering fra innsiden: om sammensmeltingen av offentlig og privat organisering*. Bergen: Fagbokforl.
- Rasmussen, B. 2005. *Et bærekraftig nytt arbeidsliv? : kunnskapsstatus og problemstillinger*. Oslo: Norges forskningsråd, Forskningsprogrammer, Program for arbeidslivsforskning.
- Rdatromso.no. 2010. *Kort om RDA-ordningen for Troms fylke*. Tilgjengelig: <http://www.rdatromso.no/om-rda-tromsoe.131888.no.html> [06.05.2013].
- Rdatromso.no. 2012. *Kompetansesenter i og for nordområdene*. Tilgjengelig: <http://www.rdatromso.no/kompetansesenter-i-og-for-nordomraadene.5084653-266498.html> [09.05. 2013].
- regjeringen.no. 2010. *Utlysning Bolyst 2010 - stedsutvikling, attraktivitet, kultur*: Kommunal - og regionaldepartementet. Tilgjengelig: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/regional-og-distriktpolitikk/levende-og-attraktive-lokalsamfunn/bulyst/utlysning-bolyst-2010.html?id=589107> [06.05.2013].
- Repstad, P. 1998. *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforl.
- Ringholm, T., Aarsæther, N., Nygaard, V. & Selle, P. 2009. *Kommunen som samfunnsutvikler : en undersøkelse av norske kommuners arbeid med lokal samfunnsutvikling*. Tromsø: Norut Tromsø.
- Roness, A. & Matthiesen, S. B. 2006. *I klem eller balanse?: om arbeid, stress og familieliv*. Bergen: Fagbokforl.
- Sennett, R. 2001. *Det fleksible mennesket : personlige konsekvenser av å arbeide i den nye kapitalismen*. Bergen: Fagbokforl.

- Shelley, F. M. 2003. Classics in human geography revisited. *Progress in Human Geography*, 27(5), s. 605-614. doi: 10.1191/0309132503ph451xx.
- Soria Moria-erklæringen. 2009. Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.
- Spurkeland, J. 2012. *Relasjonskompetanse: resultater gjennom samhandling*. Oslo: Universitetsforl.
- Stedsuavhengig.no. 2011. *Valgfag via video*. Tilgjengelig: <http://www.dyroyseminaret.no/wpt/2011/09/22/valgfag-via-video/> [07.05. 2013].
- Stedsuavhengig.no. 2012. *Prosjektet Stedsuavhengige arbeidsplasser: Kompetansesenter for stedsuavhengig arbeid*. Tilgjengelig: <http://www.stedsuavhengig.no/om-oss/prosjektet-stedsuavhengige-arbeidsplasser/> [14.02 2013].
- Stedsuavhengig.no. 2013. *Verdiskaping på utradisjonelle kontor*. Tilgjengelig: <http://www.stedsuavhengig.no/verdiskaping-pa-utradisjonelle-kontor/> [10.05.13].
- Storvoll, R. 2010a. Leder. *FLYT*. Dyrøyseminarsenteret KF.
- Storvoll, R. 2010b. *Rapport Dyrøyseminaret*.
- Storvoll, R. 2012a. «Et hotell utenom det vanlige har nå åpnet». Dyroyseminaret.no. Tilgjengelig: <http://www.dyroyseminaret.no/wpt/2012/02/28/et-hotell-utenom-det-vanlige-har-na-apnet/> [28.02.2012].
- Storvoll, R. 2012b. For egentlig har jeg veldig lyst til å være med og leke. *Forskerbloggen* [Online]. Tilgjengelig: http://uit.no/ansatte/organisasjon/artikkel?p_document_id=318774&p_dimension_id=88147&p_menu=42374 [2013].
- Storvoll, R. 2012c. Sterk som stedsuavhengig. Presentert på, 31.10.2012. Sundvollen.
- Storvoll, R. & Espenes, M. A. 2013. Med jobben på flyttelasset I: *Hvor går Nord-Norge?*
- Svendsen, L. F. H. 2011. *Arbeidets filosofi*. Oversatt av HOLM-HANSEN, L. Oslo: Universitetsforl.
- Torp, H. 2005. *Nytt arbeidsliv: medvirkning, inkludering og belønning*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Torsteinsen, H. 2012. *Resultatkommunen: reformer og resultater*. Oslo: Universitetsforl.
- Valvåg, H. 2010. *Prosjektet "Det gode liv i nord"*. Tilgjengelig: <http://www.midt-troms.no/prosjektet-det-gode-liv-i-nord.4821459-182776.html> [20.02 2013].
- Wilhelmsen, L. & Foyen, F. 2013. *Innovasjon i norsk næringsliv 2008-2010*. Oslo: SSB.

9 VEDLEGG

Intervjuguide 1

Bakgrunn

Bor du fast i Dyrøy? Hva er tilknytningen til Dyrøy? (Hytte her, familie eller lignende?)

Stedsuavhengig arbeid

Hvilken betydning har jobben i livet ditt? Hvordan er forholdet mellom fritid og arbeidstid i din jobb?

Hvilken betydning har jobben for valg av bosted? Hvordan definerer du det å arbeide stedsuavhengig?

Når vil du si du begynte å arbeide stedsuavhengig? Hvordan opplever du det å arbeide stedsuavhengig, er det ideelt, hva er positivt, negativt?

Bosted/lokalsamfunn

Hvilke prioriteringer har du gjort ved å bosette deg her? Vil du si at du lever et urbant eller et ruralt liv, eller en kombinasjon? Hvordan er det ideelle bostedet / hva er et attraktivt bosted?

Arbeidsplassen

I hvilken grad er forholdet til arbeidsgivers lokaler endret? Hvordan er forholdet til arbeidsgiveren din?

Hvor ofte treffer du kollegaer (fra samme arbeidsgiver)? Har arbeidsdagen endret seg etter at du begynte å jobbe stedsuavhengig? Ser du på denne arbeidsplassen som langtids/varig ordning? Er det en midlertidig ordning?

Teknologi

Hvordan er forholdet til teknologi? Bruker du det mye i dagliglivet? På jobben, hverdagen ellers? Hvilket forhold har kunnskapsarbeidere som jobber stedsuavhengig til teknologi. Hvor ofte, videokonferanse. Hvor ofte prater dere med sjefen? Hvor stor plass har teknologi i arbeidsdagen?

Mobilitet

Reiser du mer eller mindre når du arbeider stedsuavhengig? Og på fritiden? Hytte/fritidshus som man reiser mye til? Hvor slapper man av? Hvor er du hjemme? Hvordan forholder du deg til flyten av «kolleger» til kontorhotellet?

Flerstedstilknytning

Hvordan påvirker stedsuavhengig arbeid stedstilknytninger? Hvor i landet / verden har du kontakter, hvem og hvor mange er du i regelmessig kontakt med? Hvor «hører du hjemme»? Flere steder? Hvor sier du at du kommer i fra? Endres det etter situasjonen?

INTERVJUGUIDE 2

- Hvordan ble ideen til prosjektet til?
 - Hvorfor, hvordan og av hvem?
 - Hvordan gikk man fra planlegging til handling?
- Hvem er bidragsyterne til prosjektet?
 - Felleskap eller enkelte drivere av prosjektet?
- Hvilket behov skal prosjektet dekke?
 - Hvordan kommer/kom disse behovene til uttrykk?
- Hvordan jobbet dere for å få prosjektet opp å gå?
- Fokus på ressurser – hvilke har man og hvordan kan man utnytte de?
 - Hvilke aktører eller lokale ressurser?
 - Kollektiv prosess?
 - Innovasjon: Hvilke kunnskaper ble koblet sammen på en kreativ måte?
- Hvorfor ble et sånn prosjekt satt i gang akkurat her?
 - Hva er gevinstene?
 - For felleskapet?
- Hva er målet med prosjektet?
 - Varierer målene ut ifra konteksten?
 - Hvor målet ikke ligger i økonomiske eller personlige gevinster, men hvor målene er varierende ut ifra konteksten, mangfoldig og ofte uklare.
 - Det vil si at i en sammenheng, f. eks. søknader til KRD handler prosjektet om bolyst mens det i en annen sammenheng, eks seminar, handler det om tilflytting mens på kontoret handler prosjektet om å gjøre hverdagen god for de som allerede bor i bygda.
- Hva er tidshorisonten til prosjektet?
 - Hvilken skala?
 - Hva tenker du i forhold til fremtiden til prosjektet?

Rom for offentlig innovasjon – ikke økonomisk entreprenørskap

- Hva slags handlingsrom legger til rette for innovasjon – hva slags handlingsrom skapes.
 - Hvilke andre prosjektet henger dette sammen med?
 - Hvilke andre mål?
 - For kommunen/lokalsamfunnet/økonomiske
- Hvilket handlingsrom gis av lokalsamfunnet til samfunnsentreprenørskap.
 - Møtt på motstand og manglende endringsvilje?
 - Endring- stabilitet/ tradisjon- n
 - Utfordrer det bestående?
 - Støttespillere – kommunen som støttespiller?
 - Samspillet mellom entreprenørene og lokalsamfunnet
 - Frivillig sektor, markedet og det offentlige?
- Skape rom for innovativ tenkning.
- Hva var risikoen med å sette i gang dette prosjektet?

Fleksibilitet

- Det nye arbeidslivet?
 - Er entreprenørskap det å være tilfreds med å ikke kjenne konsekvensene?
- Hvilken rolle spiller teknologi?
 - Teknologi som fleksibilitet
- Hva slags felleskap skapes/hva slags fleksibilitet skapes/dekkes behovet?

Vedlegg 2

- Hvilket behov for fleksibilitet dekkes?
- Flexibilitet i forhold til
 - Mennesker – personlig fleksibilitet
 - arbeidsplasser
 - økonomi
 - kunnskapsflyt
- bladet flyt – henger det sammen med fleksibilitet og prosjektet?

Kontorhotellet

- Hvilket behov skal prosjektet dekke?
 - Hvordan kommer de behovene til uttrykk?
- Hvilke behov har de sett?
 - Er det konkrete arbeidere som ønsket seg et sted, lokale aktører, nasjonal satsing
- Hva er forventningene til kontorhotellet?
 - Felleskap
 - Holder det med et bygg?
 - Inkluderende. Noen må gjøre jobben
 - Usikker på stedet. Et «ikke sted»
- Hvilket behov skal det dekke?
- Hva slags fleksibilitet skal det tilrettelegge for?
 - Hvilket behov for fleksibilitet dekkes?
- Er det et kontorhotell – et hotell – hvor man ikke snakker med de som bor i rommet ved siden av.
- Hvordan har man undersøkt hva som trengs?
 - Hva ser dem?
- Svarer det til forventningene? Hvorfor?

INFORMASJONSSKRIV

Forespørsel om deltakelse i et forskningsprosjekt om "Stedsuavhengig arbeid og stedstilknytning"

Det er i dag et økende fokus på kunnskapsarbeidsplasser og rekruttering av høyt kvalifisert arbeidskraft, både til Norge generelt og til distriktene. Dette i sammen med kommunikasjonsteknologi gjør måten man arbeider på mer mangfoldig og kan minke betydningen av tilstedeværelse i arbeidsgivers lokaler for å kunne utføre arbeidsoppgaver. Overgangen fra å arbeide på tradisjonelle (kontor)arbeidsplasser til å arbeide stedsuavhengig krever et annet fokus og en annen type kompetanse. På dette feltet mangler man i dag kunnskap.

Med utgangspunkt i dette skal jeg skrive en masteroppgave ved Universitetet i Tromsø om stedsuavhengig arbeid. Dette for å øke kunnskapen om de utfordringer og muligheter som ligger i det å arbeide stedsuavhengig, og hvordan denne arbeidsmåten endrer ens forhold til sted. Fokus vil være å se på forskjellige arbeidsmåter, mobilitet, hvordan teknologi spiller inn i stedstilørighet for de som arbeider på denne måten. Med stedsuavhengig arbeid tenker jeg på alle måtene å arbeide på som ikke foregår i arbeidsgivers lokaler.

I tillegg til deltagende observasjon på læringshagen er jeg interessert i å intervju personer som jobber stedsuavhengig på forskjellige måter, enten det er fast utenfor arbeidsgivers lokaler eller kun av og til.

Prosjektet vil følge forskningsetiske retningslinjer gitt av den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap. Spesielt vil vi nevne betydningen av konfidensialitet, dvs. at opplysninger som blir gitt, ikke vil bli utlevert til andre og at alle opplysninger som kan medføre personidentifisering, som navn, bosted og personlige kjennetegn, vil bli anonymisert slik at personidentifisering ikke vil være mulig i den endelige rapporteringen. Deltagelse er frivillig, og dere kan når som helst i løpet av undersøkelsen velge å avslutte deltagelsen. Alle innsamlede opplysninger anonymiseres innen prosjektslutt 15.07.2013. Forskerne er underlagt taushetsplikt. Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS. Personidentifiserende opplysninger vil ikke lagres digitalt.

Jeg vil om ca. en ukes tid ta kontakt for å høre om det er interesse for å delta i prosjektet.

Er det noe dere vil spørre om, kan dere gjerne ta kontakt før den tid.

Vennlig hilsen

Liss Mirjam Stray Rambo
Universitetet i Tromsø
Tlf. 93025772
lra007@post.uit.no